Euroregion
Śląsk Cieszyński – Těšínské Slezsko
Współpraca transgraniczna
i międzyregionalna
prowadzona w obszarze
trójstyku polsko-czesko-słowackiego

REDAKTOR SERII

Wojciech Świątkiewicz

PRACĘ OPINIOWALI

prof. dr hab. Urszula Swadźba (Uniwersytet Śląski)
prof. dr hab. Wanda Musialik (Politechnika Opolska)

RADA NAUKOWA

Przewodniczący Rady:
Wojciech Świątkiewicz

Członkowie Rady Naukowej:

Polska:
Józef Ciągwa, Bogdan Kasperek, Zygmunt Kłodnicki, Janusz Pierzyna, Halina Rusek, Teresa Smolińska, Janusz Spyra, Wojciech Świątkiewicz

Czechy:
Věra Frolcová, Jakub Grygar, Jan Kajfosz, Jana Pospišilova

Słowacja:
Bernard Garaj, Katarina Novaková, Rastislava Stoličná

Sekretarz Rady:
Andrzej Kasperek

RECENZENCI

Janina Hajduk-Nijakowska, Eugeniusz Kłosek, Edyta Korepta, Zbigniew Libera, Janusz Mika, Ewa Nowina-Sroczyńska, Krystyna Turek

TRANSCARPATHICA. *Prace EuroInstytutu Polsko-Czesko-Słowackiego*, tom III

KOMISJA DS. STOSUNKÓW POLSKO-CZESKICH
I POLSKO-SŁOWACKICH

Euroregion
Śląsk Cieszyński – Těšínské Slezsko
Współpraca transgraniczna i międzyregionalna prowadzona w obszarze trójstyku polsko-czesko-słowackiego

Praca zbiorowa pod redakcją Andrzeja Kasperka

Polska Akademia Nauk Oddział w Katowicach
Stowarzyszenie Rozwoju i Współpracy Regionalnej „Olza”

REDAKCJA WYDAWNICZA I KOREKTA

STUDIO NOA

OPRACOWANIE GRAFICZNE I DRUK

Ireneusz Olsza STUDIO NOA

NAKŁAD

500 egz.

© Copyright by
Polska Akademia Nauk Oddział w Katowicach
Stowarzyszenie Rozwoju i Współpracy Regionalnej „Olza”

Wydanie I, Cieszyn–Katowice 2014
All rights reserved

Książka ani żaden jej fragment nie może być w jakikolwiek sposób kopiowana, przetwarzana i rozpowszechniana bez pisemnej zgody właściciela copyright

ISBN 978-83-60071-77-9

Polska Akademia Nauk Oddział w Katowicach
ul. Z. Krasińskiego 8, 40-019 Katowice
tel.: (+48) 32 256 19 38
www.katowice.pan.pl; e-mail: katowice@pan.pl

Stowarzyszenie Rozwoju i Współpracy Regionalnej „Olza”
Rynek 18, 43-400 Cieszyn
tel.: (+48) 33 857 87 20; fax (+48) 33 857 87 21
www.olza.pl; e-mail: biuro@olza.pl

WYDAWCA

STUDIO NOA Ireneusz Olsza
http://www.studio-noa.pl
e-mail: poczta@studio-noa.pl

SPIS TREŚCI

Wstęp **7**

Úvod 9

Jan Olbrycht, ***Przez przeszłość w stronę przyszłości*** **11**

Jan Olbrycht, ***Přes minulost do budoucnosti*** **13**

Lesław Werpachowski, ***Regionalna współpraca transgraniczna na Śląsku Cieszyńskim. Doświadczenia i perspektywy*** **15**

Andrzej Kasperek, ***Euroregion jako płaszczyzna pojednania*** **26**

Łukasz Wróblewski, ***Wpływ kultury i przemysłów kultury na wizerunek Euroregionu Śląsk Cieszyński*** **37**

Marek Olszewski, ***Projekty współpracy międzyregionalnej jako narzędzie integracji i rozwoju Euroregionu Śląsk Cieszyński*** **83**

Hynek Böhm, ***Governance česko-polsko-slovenské přeshraniční spolupráce na regionální úrovni*** **98**

Spis fotografii **123**

Wstęp

Trzeci już z kolei tom serii *TRANSCARPATHICA. Prace EuroInstytutu Polsko-Czesko-Słowackiego*, będący wspólnym przedsięwzięciem Komisji ds. Stosunków Polsko-Czeskich i Polsko-Słowackich Polskiej Akademii Nauk przy Oddziale w Katowicach oraz Stowarzyszenia Rozwoju i Współpracy Regionalnej „Olza", jest publikacją, którą bez nadmiernej emfazy określić można mianem wyjątkowej. Dzieje się tak z racji szczególnej, ponieważ tematyka tomu koncentruje się wokół idei euroregionu, historii i współczesności Euroregionu Śląsk Cieszyński, którego Stowarzyszenie „Olza" jest polską reprezentacją. Trudno nie cieszyć się i z tego, że publikacja kolejnego tomu cementuje współpracę między Komisją ds. Stosunków Polsko-Czeskich i Polsko-Słowackich oraz Stowarzyszeniem Rozwoju i Współpracy Regionalnej „Olza", daje nadzieję na ugruntowanie i kontynuację samego przedsięwzięcia w przyszłości, co wśród publikacji o charakterze ciągłym, częstokroć efemerycznych, wcale nie jest dzisiaj regułą.

Tom otwiera tekst szczególny, napisany przez Posła do Parlamentu Europejskiego, doktora Jana Olbrychta, współzałożyciela Euroregionu Śląsk Cieszyński – Těšínské Slezsko. Tekst ten poświęcony jest zagadnieniu kluczowemu: Dlaczego ten euroregion w ogóle powstał, z jakich tęsknot i aspiracji się rodził? Lesław Werpachowski podejmuje to samo zagadnienie już w sposób systematyczny, szkicując problematykę historii powstania Euroregionu Śląsk Cieszyński – Těšínské Slezsko. W artykule Andrzeja Kasperka historia i teraźniejszość interesującego nas euroregionu zostaje wpisana w proces pojednania polsko-czeskiego. Współpraca między obydwoma narodami w ramach euroregionu zostaje tutaj potraktowana jako forma instytucjonalizacji procesu wzajemnego pojednania. Łukasz Wróblewski łączy w swoich rozważaniach problematykę kultury (ze szczególnym wyeksponowaniem kwestii przemysłów kultury) i tworzenia wizerunku Euroregionu Śląsk Cieszyński – Těšínské Slezsko, zwracając uwagę na określenie jego wyróżników. Marek Olszewski swoją uwagę poświęca problematyce projektów współpracy międzyregionalnej, w których uczestniczył (bądź ciągle uczestniczy) Euroregion Śląsk Cieszyński. W artykule

znajduje się także charakterystyka zagranicznych partnerów tej współpracy. Hynek Böhm w swoim studium Europejskiego Ugrupowania Współpracy Terytorialnej (EUWT) TRITIA odnosi tę strukturę do działalności Euroregionu Śląsk Cieszyński – Těšínské Slezsko.

Autorzy artykułów tworzących niniejszą monografię postanowili zmierzyć się z fenomenem wielowymiarowości funkcjonowania euroregionu. Zaproponowana analiza dotyczy różnych wymiarów: politycznego, socjologicznego, kulturowego czy w końcu historycznego. Jest tutaj obecna i przeszłość, i teraźniejszość, i w końcu pewne projekty dotyczące przyszłości Euroregionu Śląsk Cieszyński – Těšínské Slezsko. Jednym z nich, niech mi wolno będzie dodać, pozostaje zainicjowana przed trzema laty *TRANSCARPATHICA*.

Andrzej Kasperek

Úvod

Již třetí svazek ze série *TRANSCARPATHICA. Prace EuroInstytutu Polsko-Czesko-Słowackiego*, který je společným záměrem Komise pro česko-polské a slovensko-polské vztahy Polské akademie věd – oddělení v Katowicach a Sdružení rozvoje a regionální spolupráce „Olza", je publikací, kterou můžeme bezpochyby nazvat výjimečnou. Je to dáno tím, že tematika svazku se soustředí na ideu euroregionu, historii a současnost konkrétního euroregionu, jenž sdružení „Olza" reprezentuje. Těší nás, že vydání dalšího svazku upevňuje spolupráci mezi Komisí pro česko-polské a slovensko-polské vztahy a Sdružením rozvoje a regionální spolupráce „Olza". To nám dává naději na upevnění a pokračování samotného záměru v budoucnu, což není v dnešní době v záplavě publikací kontinuální, často vzácným, pravidlem.

V úvodu publikace se nachází speciální text, jehož autorem je poslanec Evropského parlamentu, doktor Jan Olbrycht, spoluzakladatel Euroregionu Těšínské Slezsko – Śląsk Cieszyński. Tento text je věnován klíčové otázce: proč tento euroregion vůbec vznikl, jaké byly příčiny jeho vzniku? Lesław Werpachowski si pokládá tu stejnou otázku už systematickým způsobem a snaží se nastínit problematiku historie vzniku Euroregionu Těšínské Slezsko – Śląsk Cieszyński. V článku Andrzeja Kasperka je historie a současnost tohoto euroregionu zapsána do procesu polsko-českého smíření. Spolupráce mezi oběma národy v rámci euroregionu je tu chápána jako forma institucionalizace procesu vzájemného smíření. Łukasz Wróblewski spojuje ve svých úvahách problematiku kultury (se zaměřením na kulturní průmysl) a vytváření obrazu Euroregionu Těšínské Slezsko – Śląsk Cieszyński, soustředí se na vyznačení jeho charakteristických vlastností. Marek Olszewski upozorňuje na problematiku projektů meziregionální spolupráce, jichž se Euroregion Těšínské Slezsko účastnil (nebo stále účastní). V článku se nachází také charakteristika zahraničních partnerů této spolupráce. Hynek Böhm ve své studii Evropského seskupení pro územní spolupráci (ESÚS) odkazuje tuto strukturu na činnost Euroregionu Těšínské Slezsko – Śląsk Cieszyński.

Autoři článků tvořících tuto monografii se rozhodli čelit fenoménu mnohorozměrnosti fungování euroregionu. Navrhovaná analýza se týká různých rozměrů: politického, sociologického, kulturního či historického. Je tu zahrnuta minulost, přítomnost a také určité projekty týkající se budoucnosti Euroregionu Těšínské Slezsko – Śląsk Cieszyński. Dovolím si podotknout, že jedním z nich je i započatá před třemi lety *TRANSCARPATHICA*.

Andrzej Kasperek

Jan Olbrycht
Poseł do Parlamentu Europejskiego,
współzałożyciel Euroregionu Těšínské Slezsko – Śląsk Cieszyński

Przez przeszłość w stronę przyszłości

Euroregion Śląsk Cieszyński – Těšínské Slezsko powstawał z prawdziwej, autentycznej, spontanicznej woli współpracy. Zainicjowane działania lokalnych samorządów zainteresowanych utworzeniem euroregionu łączącego mieszkańców obu brzegów granicznej rzeki Olzy doprowadziły do założenia polskiej strony euroregionu – Stowarzyszenia Rozwoju i Współpracy Regionalnej „Olza".

Tym, co wyróżniało tamten okres, były chęć i wola tworzenia, budowy, obok istniejących – szeroko rozumianych – mostów, również mostów zaufania, współpracy oraz współdziałania, kreowania wspólnej przyszłości. Symbolem panującej wówczas twórczej atmosfery są mosty łączące dwa brzegi Olzy, mosty zdobiące oba miasta, przyciągające mieszkańców obu stron.

Przez te wszystkie lata ludzie działający po obu stronach Olzy przede wszystkim chcieli budować wzajemne zaufanie, a kiedy pojawiły się nowe możliwości, zaczęli przygotowywać i realizować wspólne projekty. To były czasy bardzo trudne, ponieważ wspólne projekty bardzo często oznaczały dwa projekty, które się „ze sobą spotykały". Trzeba było się naprawdę dobrze przygotować na czas, kiedy pojawiły się już instrumenty rzeczywiście dające możliwość pełnej współpracy. Dzisiaj, z perspektywy czasu nadal z dumą podkreślam symbolikę inwestycji, jakimi są mosty w Cieszynie, ponieważ niewiele jest takich przykładów w Europie Zachodniej, gdzie dwie strony, członkowie dwóch samorządów, z dwóch stron rzeki, która jest granicą, razem tworzą, planują rozwój, wspólnie budują parki, uatrakcyjniają pogranicze.

Tworzony w drugiej połowie lat dziewięćdziesiątych minionego wieku Euroregion Śląsk Cieszyński – Těšínské Slezsko był swoistym spełnieniem tych pierwszych oczekiwań, tych pierwszych marzeń dotyczących współdziałania, rozwijania kontaktów, wymiany doświadczeń oraz planów związanych ze wspólną realizacją transgranicznych przedsięwzięć. Pozwalał z nadzieją patrzeć w przyszłość.

Jeżeli już dziś jako Euroregion Śląsk Cieszyński – Těšínské Slezsko dokonaliśmy wspólnie tak wiele, to następne lata, nowe możliwości otwierają przed społecznościami polską i czeską kolejne etapy współdziałania, rozszerzania i zacieśniania dotychczasowej współpracy ponad granicami, nie tylko tymi terytorialnymi. Jestem przekonany, że dotychczasowa działalność Euroregionu Śląsk Cieszyński każdego dnia potwierdza zasadność jego powstania, a systematyczny rozwój w sposób efektywny aktywizuje pogranicze, zachowując przy tym specyfikę dziedzictwa historycznego, kulturowego, podkreślając jego naturalne piękno. Nadal pozostaje on przykładem współdziałania, współpracy mieszkańców pogranicza, mówiących różnymi językami, wywodzących się często z różnych kultur, którym przyświecała i nadal towarzyszy idea oraz potrzeba wspólnych, autentycznych działań.

Jan Olbrycht
Poslanec Evropského parlamentu,
spoluzakladatel Euroregionu Těšínské Slezsko – Śląsk Cieszyński

Přes minulost do budoucnosti

Euroregion Těšínské Slezsko – Śląsk Cieszyński vznikal na základě opravdové, autentické, spontánní vůle spolupráce. Zahájení činnosti místních samospráv majících zájem o utvoření euroregionu spojujícího obyvatele obou břehů hraniční řeky Olzy vedlo k založení polské strany euroregionu – Sdružení rozvoje a regionální spolupráce „Olza".

Tuto dobu vyznačovala chuť a vůle tvoření, budování, vedle existujících – široce chápaných – mostů, také mostů důvěry, spolupráce a součinnosti, vytváření společné budoucnosti. Symbolem tehdejší tvůrčí atmosféry jsou mosty spojující oba břehy Olzy, mosty zdobící obě města, přitahující obyvatele obou stran.

Během všech těch let chtěli lidé působící po obou stranách Olzy budovat především vzájemnou důvěru a když se objevily nové možnosti, začali připravovat a realizovat společné projekty. Tato doba byla velice těžká, protože společné projekty velmi často označovaly dva projekty, které se „spolu potkávaly". Bylo třeba se opravdu velmi dobře připravit na dobu, kdy se už objevily nástroje umožňující plnou spolupráci. Dnes s odstupem času nadále s hrdostí zdůrazňuji symboliku investic jako mosty v Cieszynie. Nenajdeme totiž v západní Evropě mnoho příkladů, kde dvě strany, členové dvou samospráv, z dvou stran řeky, která tvoří hranici, společně tvoří, plánují rozvoj, staví parky, činí pohraničí atraktivnějším.

Euroregion Těšínské Slezsko – Śląsk Cieszyński vznikající v druhé polovině devadesátých let minulého století byl specifickým naplněním těchto prvních očekávání, prvních snů týkajících se spolupráce, rozvíjení kontaktů, výměny zkušeností a plánů souvisejících se společnou realizací přeshraničních záměrů. Dovoloval dívat se s nadějí do budoucnosti.

Když jsme dodnes jako Euroregion Těšínské Slezsko – Śląsk Cieszyński tolik toho dosáhli, tak další léta a nové možnosti určitě nabídnou polskému a českému společenství další etapy součinnosti, rozšiřování a upevňování dosavadní

spolupráce přes hranice, nejen ty teritoriální. Jsem přesvědčen, že dosavadní činnost euroregionu každý den potvrzuje správnost jeho vzniku a systematický rozvoj efektivně aktivizuje pohraničí, které si však zároveň zachová specifiku kulturního a historického dědictví a zdůrazní svůj přirozený půvab. Nadále tak zůstává příkladem součinnosti, spolupráce obyvatel pohraničí mluvících různými jazyky a často pocházejících z různých kultur, které však stále doprovází idea a potřeba společných, autentických aktivit.

Lesław Werpachowski

Związek Komunalny Ziemi Cieszyńskiej

Regionalna współpraca transgraniczna na Śląsku Cieszyńskim Doświadczenia i perspektywy[1]

Śląsk Cieszyński to niewielki skrawek południowej Polski, należący administracyjnie do województwa śląskiego, przylegający do granicy państwa z Czechami i Słowacją. Z Republiką Czech granica rozciąga się na odcinku około 60 km, ze Słowacją jest to 5 km wspólnej lini granicznej. Głównym ośrodkiem regionu jest Cieszyn, miasto „specjalne" przez fakt dokonanego w roku 1919 jego podziału na dwie części, z jedną umiejscowioną w granicach Polski, drugą przydzieloną ówczesnej Czechosłowacji. Historia i doświadczenia Cieszyna i całego w ogóle Śląska Cieszyńskiego to niemal podręcznikowy przykład zmiennych kolei losów terenów przygranicznych w Europie w XX wieku. Losy te naznaczone są częstymi sporami i konfliktami narodowościowymi, etnicznymi i państwowymi. Europejskie sąsiedztwo przygraniczne to zresztą nie tylko spory o terytorium. To również skomplikowane problemy polityczne, kulturowe czy społeczne, które zazwyczaj się do tego dokładają. Doświadczenia mieszkańców Śląska Cieszyńskiego z lat 1919, 1938, 1968 i 1980–1981 są tego najlepszą ilustracją. Ich ślady ciagle jeszcze dostrzegalne są w postawach ludzi, poprzez które manifestują się niechęć, uprzedzenia i stereotypy, a przede wszystkim nieufność.

Kiedy więc ma szansę zaniknąć ten ciagle uwierający nas bagaż obciążeń historią? Czy w ogóle możliwe jest takie przezwyciężenie naszej przeszłości, aby postawy wzajemnej nieufności zamienić na zachowania oparte na odwrotnym znaku? Zanim odpowiemy na te pytania, postarajmy sie prześledzić to, co zdarzyło się w ostatnich latach, i podsumować zebrane doświadczenia.

---

[1] Niniejszy tekst został opublikowany w zeszycie nr 10/1997 „Biuletynu Pogranicza Polsko-Czeskiego" wydawanego przez Rządowe Centrum Studiów Strategicznych – Biuro Rozwoju Regionalnego w Katowicach oraz Ministerstwo Rozwoju Regionalnego Republiki Czeskiej.

Fundamenty dla współpracy

Oczywiście, usunięcie przez władze centralne obu państw podstawowych barier administracyjnych nie powodowało automatycznego zatarcia pamięci przeszłości. A jednak, wracając wspomnieniami do lat 1989–1990, przypominamy sobie idealizm, który gdzieniegdzie przenikał nasze myślenie o stosunkach z sąsiadem. Wydarzenia „aksamitnej" rewolucji pobudzały zresztą do takiego optymizmu. Zaczęło się nawet wydawać, że zrzucenie okowów starego systemu atomatycznie rzuci nas sobie wzajemnie w ramiona. Realia okazały się jednak bardziej skomplikowane. Nawet kiedy zgodnie stwierdzaliśmy, że za stan naszych stosunków odpowiedzialność ponosi poprzedni system, to i tak daleko nam było do jednomyślności w innych sprawach. Powoli więc uzmysławialiśmy sobie, że trudnej przeszłości nie da się przekreślić jednym wspólnym oświadczeniem czy deklaracją dobrych intencji. Potrzeba jest na to całych lat tzw. „normalnego życia" i wzajemnych pozytywnych doświadczeń. Taka wszakże konstatacja nie spowodowała jednak odłożenia idei współpracy na później. Przeciwnie, niemal od początku zaczęto szukać jej możliwych form. Istnieją trzy źródła doświadczeń, które to umożliwiły.

Konflikt o Stonawę

Pierwszym wydarzeniem był w 1988 roku historyczny już spór o budowę przez władze Czechosłowacji koksowni w przygranicznej Stonawie. Łańcuch zdarzeń, jaki uruchomiony został przez decyzję o tej inwestycji, w tym masowość protestów, był czymś niespotykanym na tym pograniczu. W efekcie decyzja o budowie została zawieszona. Konflikt o Stonawę był jednak ważny, nie tylko z powodu emocji ekologicznych, jakie naturalnie towarzyszą niemal każdej inwestycji w hutnictwie. Jego ranga i znaczenie polegały na tym, iż po raz pierwszy w historii obu socjalistycznych państw doszło w tym konflikcie do przełamania wzajemnej izolacji lokalnych społeczności przygranicznych. Uformowała się przy tym zupełnie wyjątkowa struktura aktorów tego konfliktu, jako że wspólnie regionalne środowiska obywatelskie zarówno z Czech, jak i Polski stanęły przeciwko władzy politycznej, traktowanej jako

tożsama i jednakowo wrogiej w obu państwach. Nadało to temu konfliktowi bardzo mocny wymiar polityczny, co jeszcze bardziej dynamizowało działania. Cały konflikt miał bardzo doniosłe znaczenie psychologiczne. Nie tylko dowiódł, że możliwe jest przełamanie barier, jeśli nastąpi wspólna mobilizacja sił, i że taka jest możliwa również w tym regionie, ale pokazał też, że możliwe jest stworzenie kiedyś w przyszłości takiej atmosfery na granicy, w której sprawy wspólne dla obu społeczności będzie rozwiązywać się razem, z wzajemnym udziałem, a nie za plecami sąsiada.

Nowy samorząd

Drugim ważnym wydarzenie, były wybory samorządowe w Polsce i Czechach w 1990 roku. Wyłonienie władz lokalnych z demokratyczną legitymacją społeczną stało się ważnym elementem we wzajemnych relacjach. Oczywiście nie znaczy to, że nie istniały już wcześniej, przed wyborami, kontakty działaczy z obu stron. Kontakty te jednak miały charakter nieformalnych spotkań, podczas których owszem składano deklaracje, ale były to raczej deklaracje wzajemnych intencji niż zobowiązań. Podjęcie systematycznej współpracy odkładano na czas po wyborach. I tak też się stało. Jej symboliczne rozpoczęcie nastąpiło jesienią 1990 roku podczas wizyty burmistrza Cieszyna, składanej staroście Czeskiego Cieszyna, czyli tej części organizmu urbanistycznego Cieszyna, która od roku 1919 należy do Republiki Czeskiej, stanowiąc osobne miasto. Skalę dystansu społecznego, jaka wtedy jawiła się do pokonania, najlepiej oddawały słowa czeskiego starosty, iż trzeba teraz odwrócić się do siebie twarzami. Wszyscy sobie zdawali sprawę, że od tego gestu do otwarcia i przyjaźni droga jest daleka. Symboliczne otwarcie współpracy polsko-czeskiej jednak nastąpiło, co uwidoczniło się w coraz liczniejszych i bardziej konstruktywnych spotkaniach pomiędzy władzami obu miast.

Cieszyn – Czeski Cieszyn

Kontakty miast Cieszyn – Czeski Cieszyn to trzecie źródło doświadczeń dla współpracy transgranicznej. Kontakty te pojawiły się w sposób naturalny

wraz z przemianami politycznymi w obu krajach i ułatwiającą działalność ekonomiczną obywateli i firm liberalizacją gospodarczą. Wmożony ruch na cieszyńskim przejściu granicznym, problemy komunikacyjne, handel uliczny, na tle zmasowanego napływu ludzi i towarów narastanie zjawisk przestępczości i konflikty z mieszkańcami stanowiły pamiętne przejawy nowej sytuacji w obu miastach. Jak to kiedyś określił burmistrz Cieszyna, „w tej nowej sytuacji połączyły nas kłopoty". To właśnie owe kłopoty stały się czynnikiem usuwającym istniejące przeszkody psychologiczne, mobilizującym do współpracy. To one zmusiły niejako władze obu miast do przejścia z etapu uprzejmych, werbalnych deklaracji o współpracy na etap inicjowania roboczych kontaktów. Służyć one miały poszukiwaniom najkorzystniejszych rozwiązań organizacyjnych dla najlepszego wykorzystania sprzyjającej sytuacji dużego ruchu osobowego i towarowego dla rozwoju obu organizmów miejskich. Jednocześnie zajmowano się rozładowywaniem sytuacji konfliktowych, nieuchronnych zresztą przy tak dużym nasileniu ruchu. Wkrótce sprawa współpracy między sąsiadami po obu stronach granicy przeobraziła się w ideę stałych i regularnych kontaktów nie tylko burmistrza i starosty, ale również przedstawicieli służb miejskich – policji, straży miejskiej, wydziałów architektury, gospodarki komunalnej, ochrony środowiska. Spotkania, które początkowo służyć miały jedynie zapewnieniu skutecznego interweniowania w sytuacjach konfliktowych po jednej lub po drugiej stronie, stopniowo zaczęły przeobrażać się w tworzenie grup roboczych wymieniających między sobą informacje dla podejmowania różnych problemów miasta. Obie strony uświadamiały sobie przy tym coraz wyraźniej, że pracują w gruncie rzeczy dla jednego miasta, tyle tylko, że podzielonego granicą. Współpraca reaktywna przeobrażać się zaczęła we współpracę aktywną. Symptomatycznym wyrazem tej ewolucji we wzajemnym postrzeganiu się stało się współdziałanie w sferze kultury. Od pierwszych wstępnych kontaktów oba miasta przeszły do intencjonalnego organizowania wspólnych przedsięwzięć. Czerwcowe „Święto Trzech Braci", masowy festyn kulturalny odbywający się jednocześnie w obu częściach miasta, odwołuje się do wspólnej legendy i tradycji. „Teatr na Granicy", organizowany przez „Solidarność Polsko-Czesko-Słowacką", oraz „Cieszyńska Jesień Jazzowa" to przykłady kolejnych wspólnych imprez służących przełamywaniu barier i reintegrowaniu przedzielonych

granicą ludzi. Te pierwsze pozytywne doświadczenia współpracy miast Cieszyna i Czeskiego Cieszyna odegrały rolę przedskoczków w konkursie narciarskim. Pokazywały, że jeśli można tu, to można i gdzie indziej.

Współpraca regionalna: od Cieszyna do Śląska Cieszyńskiego

Aktorzy

Patrząc na mapę regionalnych kontaktów polsko-czeskich z okresu 1990–1992, można stwierdzić, że praktycznie cały ich ciężar spoczywał na linii Cieszyn – Czeski Cieszyn. Choć gdzie indziej, w innych gminach przygranicznych również notowano jakieś kontakty, to jednak nie stanowiły one przedsięwzięć programowych, obliczonych na długą perektywę, wypracowującą trwałą płaszczyznę takiej współpracy. Paradoksalnie w przypadku zarówno gmin polskich, jak i czeskich wyżej widziane było nawiązywanie partnerskich stosunków z miastami z zachodniej Europy niż z najbliższymi sąsiadami zza granicy. Aktywna rola gminy Cieszyn zdążającej do współpracy z Czechami nie budziła przy tym zdziwienia, gdyż była oceniana jako nieuchronna konsekwencja naturalnych warunków funkcjonowania tego miasta i istnienia tam przejść granicznych. To nie sama granica, ale przejścia graniczne stanowiły wtedy o sensie podejmowania współpracy transgranicznej. Zmiana jakościowa nastąpiła w 1993 roku. Była ona następstwem powstania po obu stronach granicy związków regionalnych grupujących samorządy gminne. Po stronie polskiej dotyczyło to **Związku Komunalnego Ziemi Cieszyńskiej**, zrzeszającego 12 gmin, obejmujących obszar 650 km^2, zamieszkały przez 160 tys. mieszkańców. Po stronie czeskiej natomiast wiazało się to z powstaniem dwóch organizacji: **Rady Regionalnej ds. Współpracy i Rozwoju** z siedzibą w Trzyńcu oraz **Związku Komunalnego Regionu Karwina**. Pierwsza skupiła 16 gmin oraz dodatkowo 12 instytucji gospodarczych, działając na obszarze 250 km^2, zamieszkałym przez 110 tys. obywateli, druga – objęła 13 gmin ze 170 tys. mieszkańców.

Te trzy samorządowe organizacje naturalnie stały się dla siebie partnerami współpracy. Ich wzajemne spotkania i dyskusje doprowadziły ostatecznie do podpisania pierwszej deklaracji. Stało się to 23 marca 1993 roku w Czeskim

Cieszynie, kiedy to ich przedstawiciele sygnowali oficjalne „Porozumienie o współpracy". Podpisane porozumienie nie gwarantowało współpracy ani przełomu organizacyjnego, ani nie tworzyło nowej instytucji. Porozumienie zawierało przede wszystkim wspólnie wyrażoną intencję wzajemnego współdziałania oraz enumerowało listę dziedzin, w których powinno dochodzić do współdziałania. Jednocześnie zważywszy, że strony umowy świadome były tego, iż nie posiadają w wymienionych dziedzinach kompetencji stanowiących, porozumienie stwierdzało, że owo współdziałanie może jedynie polegać na wypracowywaniu wspólnej opinii wobec problemów regionalnych i występowaniu z nią do właściwych instytucji państwowych. W ślad za „Porozumieniem", nastąpiły jednak konkretne działania organizacyjne wyrażające się w powołaniu grup roboczych, których zadaniem było ustalenie list problemów szczegółowych. To właśnie w wyniku ich prac stwierdzono, że z szeregu wielu problemów regionalnych należy wybrać takie, którym można nadać rangę priorytetów. Za takie uznano sferę problemów związanych ze sprawą przejść granicznych oraz z telekomunikacją.

Tylko tyle i jednocześnie aż tyle wynikało z podpisanego porozumienia. „Tylko tyle", gdyż porozumienie było jedynie deklaracją intencyjną, natomiast „aż tyle", dla wielu uczestników bowiem sam fakt, że doszło do podpisania porozumienia, był już osiągnięciem. Dla wszystkich było jasne, że realizacja podjętych ustaleń będzie stanowić prawdziwy papierek lakmusowy wyrażanych deklaracji i intencji oraz rostrzygnie o tym, czy strony są gotowe pójść dalej.

Bilans I etapu

Doświadczenia współpracy regionalnej z okresu 1993–1995 okazały się raczej zachęcające, skoro 10 stycznia 1996 roku została podpisana nowa umowa rozpoczynająca kolejny etap we wzajemnych relacjach. W podsumowaniu dorobku, które towarzyszyło jej podpisywaniu, zwrócono uwagę, że udało się niemal w komplecie zrealizować ustalenia przyjęte przez powołane w wyniku porozumienia grupy robocze. W pierwszej kolejności można mówić o sukcesie w kwestii problemów przejść granicznych. Od czasu zawarcia porozumienia na Śląsku Cieszyńskim zostały otwarte dwa nowe przejścia graniczne. Najpierw

przejście małego ruchu Jasnowice – Bukovec w gminie Istebna, otwarte w listopadzie 1993 roku, które następnie w roku 1995 zostało przekształcone w przejście paszportowe ruchu osobowego. Drugie to przejście paszportowe Leszna Górna – Horni Lisztna w gminie Goleszów, otwarte 30 września 1994 roku, odciążające w części przejścia w Cieszynie. Oczywiście, to nie samorządowi partnerzy otwierali te przejścia. Jednak można powiedzieć, że wspólne działania o charakterze lobbyingowym podjęte jako wynik podpisanego porozumienia w znaczny sposób przyczyniły się do usunięcia istotnych przeszkód hamujących uruchomienie tych przejść. Ich ostateczne otwarcie spełniło więc najbardziej pilne postulaty obu stron. W dziedzinie telekomunikacji, którą również uznano za obszar dogodny do współpracy, działania były trudniejsze. W czerwcu 1994 roku doprowadzono do uruchomienia bezpośredniego połączenia telefonicznego pomiędzy burmistrzem Cieszyna a starostą Czeskiego Cieszyna, co gwarantuje łatwą łączność zarówno w sprawach bieżących, jak i w sytuacjach konfliktowych. Niestety, nie doczekał się spełnienia drugi zawarty w ustaleniach postulat o umiejscowieniu po obu stronach przejścia granicznego w Cieszynie telefonicznych aparatów wrzutowych. Choć trzeba stwierdzić, że poprawa poziomu usług telekomunikacyjnych, jaka w międzyczasie nastąpiła w obu krajach, w znacznej mierze ułatwia wzajemną telefoniczną łączność mieszkańców, to jednak zapisany postulat nie został zrealizowany.

Wartość przeprowadzonego bilansu polegała na odniesieniu się nie tylko do tego, co było zapisane, ale również do tego, co jeszcze może i powinno być zrobione.

Następne zadania

Na listę spraw do załatwienia w pierwszej kolejności wpisane zostały te, które teraz już po uporaniu się ze sprawą przejść granicznych urosły do rangi regionalnych priorytetów. Wśród nich należy wymienić nade wszystko inwestycje z zakresu komunikacji drogowej, w tym realizację kolejnych fragmentów drogi ekspresowej E-462 (I/48). Po polskiej stronie jest to 16,5 km odcinek z Jasienicy k. Bielska-Białej do Cieszyna, po stronie czeskiej jest to kilka odcinków o łącznej długości 39,9 km. Dodatkowo strona czeska planuje

wybudowanie czteropasmowej nitki wychodzącej z drogi ekspresowej I-48 i biegnącej w stronę przejścia granicznego ze Słowacją w Mostach k. Jabłonkowa. Łącznie więc z obwodnicą Jabłonkowa do wybudowania pozostaje 31 km. Realizacja tych inwestycji zagwarantuje dobrą łączność komunikacyjną całego regionu. Stanowić to będzie kluczowe zagadnienie w najbliższych latach i działania obu stron powinny silnie się wokół tego koncentrować. Nie może to oznaczać jednak całkowitego odłożenia pozostałych problemów rozwojowych regionu. Wszyscy zgadzamy się co do tego, iż szansa intensywnej gospodarczej aktywizacji naszych terenów tkwi w wykorzystaniu naturalnych walorów geograficzno-przyrodniczych dla rozwoju turystycznego. Trwa więc w tej chwili praca nad wspólnymi projektami promocyjnymi oraz lepszą organizacją działań w sferze turystyki. Poszukuje się modelu, w którym wzajemna współpraca byłaby do pogodzenia z wzajemną konkurencyjnością. Działania na rzecz rozwoju turystyki nieuchronnie wiążą się z inwestycjami proekologicznymi. Ochrona środowiska staje się przeto warunkiem *sine-qua non* dla przyszłości regionu. Najpoważniejszym regionalnym trucicielem jest huta żelaza w Trzyńcu. Wspólny nacisk na modernizacje technologiczne w tej hucie jest wyzwaniem dla obu stron. Pierwsze kroki służące precyzyjniejszej informacji o zakresie i poziomie zanieczyszczeń zostały już podjęte, kiedy w połowie 1995 roku do Cieszyna przywieziono nowoczesne urządzenia monitoringowe stanowiące własność miasta Trzyńca. Wspólnie realizowane pomiary i stała wymiana informacji na temat stanu zanieczyszczeń to projekt, który ma szansę przywieziono stały charakter. Interesujący jest też pomysł programu modernizacji urządzeń oczyszczalni ścieków po jednej i drugiej stronie. Projekt ten został zgłoszony przez stronę polską jako rezultat współpracy Związku Komunalnego z Cieszyna z duńską firmą konsultingową Abrahamsen & Nielsen, zaangażowaną za pieniądze Phare w prace w sferze gospodarki wodno-ściekowej.

Jak choćby z powyższego wyliczenia wynika, do obszaru współpracy wpisanych zostało wiele projektów nadających się do wspólnej realizacji.

Ewolucja formuły

Zmiany w umowie

W kontekście wielu możliwych do realizacji projektów znaczenia szczególnego nabrały te uzgodnienia, które stały się treścią wspomnianej wcześniej nowej umowy między dotychczasowymi partnerami. Poza bowiem powtórzonymi raz jeszcze sformułowaniami o chęci i woli wzajemnego współdziałania, do istotnego novum umowy zaliczył się zapis o utworzeniu „zespołu koordynacyjnego", tj. formalnego podmiotu odpowiadającego za realizację programu, zatwierdzanego corocznie raz przez ogólne zgromadzenie wszystkich burmistrzów i starostów z gmin należących do związków – partnerów umowy. Zapis ten świadczył o zrobieniu przez strony ważnego kroku w kierunku głębszej instytucjonalizacji współpracy poprzez wbudowanie we wzajemne relacje choćby najprostszego mechanizmu transponowania ogólnych deklaracji o współpracy na język konretnych zapisów programowych, a następnie ich wdrażania. Akceptacja tego mechanizmu oznaczała, że każda z podpisujących umowę organizacji przeznaczy na realizację zadań z niej wynikających odpowiednie środki, które zarezerwuje w swoich budżetach. Fakt ten miał charakter przełomowy, mimo że podpisana w nowej wersji umowa była kompromisem pomiędzy wersją dotychczasową a idącym dalej projektem stworzenia na obszarze działania trzech związków Euroregionu Śląsk Cieszyński. W istocie bowiem nasza nowa umowa spełniała wszystkie kryteria umów euroregionalnych poza jednym – umowa nie została nazwana umową euroregionu. Ponieważ stało się tak za przyczyną niezgodności politycznych i kulturowych zgodzono się, że warto pracować nad tym, aby rozwiązanie takie stanowiło kierunek dla podejmowanych działań. Pierwsze spotkanie zespołu koordynacyjnego, które odbyło się w Trzyńcu 15 lutego 1996 roku, było znakiem, że strony całkiem podobnie inerpretują wyzwania i szanse współorganizujące nasze wzajemne relacje. 5-punktowy pakiet zamierzeń operacyjnych na rok 1996, jaki uzgodnili koordynatorzy, skupił się bowiem na tych zadaniach, które pozwoliłyby na pokonanie istniejących niezgodności poprzez wyraźniejszy akcent na wspólną tożsamość kulturową i wspólne interesy. Stąd w pierwszej kolejności decyzja o działaniach na rzecz

powołania w każdym związku oddzielnie „ośrodków informacji przygranicznej", gotowych do wymiany informacji nt. kultury, sportu, turystyki i rekreacji, a w przyszłości w sprawach gospodarczych. Druga decyzja dotyczyła wydania wspólnej mapy regionu zawierającej zarówno polską, jak i czeską część podzielonego przez granicę Śląska Cieszyńskiego. Trzecie uzgodnienie to program wspólnego uczestnictwa w targach turystycznych i gospodarczych odbywających się w obu krajach. Program ten został konsekwnetnie wykonany. W 1996 roku w Cieszynie, Czeskim Cieszynie i Trzyńcu zostały otworzone ośrodki informacji, które rozpoczęły regularną współpracę, wymieniając się informacjami. Ośrodki te wzięły udział w kilku imprezach wystawowych i targowych, z których wymienić trzeba: Region Tour w Brnie, Targi Turystyczne „Beskidy" w Bielsku-Białej, Targi Turystyczne w Katowicach i Wystawę Gospodarczą Miast Polskich Inwestcity '96 w Poznaniu. Na wszystkich tych imprezach partnerzy umowy występowali razem, tworząc wspólne stoiska „Śląsk Cieszyński – Těšinske Slezsko". Przyciągały one spore zainteresowanie zwiedzających, interesujacych się ofertami turystycznymi i gospodarczymi partnerów. Wydarzeniem o symbolicznym znaczeniu była w tym kontekście uroczystość, jaka odbyła się 2 października 1996 roku w Czeskim Cieszynie, gdzie nastąpiła promocja wspólnej świeżo wydanej mapy regionu pod utrwalonym już tytułem *Śląsk Cieszyński – Těšinske Slezsko*. Mapa wydana w 4 wersjach językowych w nakładzie 30 tys. sztuk stała się rynkowym hitem szczególnie dla przyjeżdżających turystów. Jej atrakcyjność właśnie polegała na przedstawieniu regionu w całej jego rozciagłości, a nie uciętego granicą, jak do tej pory. Po mapie przyszedł czas na kolejne wydawnictwa, takie jak wspólny polsko-czeski kalendarz imprez kulturalnych i sportowych w obu częściach Śląska Cieszyńskiego na rok 1997 czy materiały informacyjne o wzajemnej współpracy.

Obecnie i w przyszłości

Rok 1997 to kolejny rok zbliżający partnerów. Drogą, która została tu wybrana, jest praca nad opracowaniem wspólnych projektów do funduszy europejskich.

Przykładem niech będzie wniosek projektowy pn. „Rozwój turystyki w górach Beskidu Śląskiego", złożony do programu „The 1996 Phare Partnership"

w Brukseli. Jego celem było opracowanie strategii rowoju turystyki. Decyzja brukselskiej komisji selekcyjnej została podjęta w grudniu 1997 roku. W tym samym czasie rozpatrywanane były również wnioski złożone do programu Phare-Credo, w których partnerzy umowy mieli swój udział. Niezależnie od rezultatów procedur konkursowych praca, jaka została wykonana nad przygotowaniem projektów, okazała się ważnym nowym doświadczeniem i na pewno nie zostanie zmarnowana. Przekonuje o tym zapał, z jakim obie strony przystąpiły do budowania programu współpracy obejmującej okres 1998–2000. Zaowocowało to propozycjami utworzenia euroregionu.

W naszym przekonaniu uzgodniony program przydaje polsko-czeskiej współpracy całkiem praktyczny wymiar. Realizując go, będziemy iść do przodu bez względu na występujące trudności i zahamowania. Te szybko nie znikną. Pamiętać jednak trzeba, że we wzajemnych stosunkach pomiędzy niechęcią a szczerą przyjaźnią szeroko rozpościera się normalna codzienność. Ostatnie kilka lat pokazało, że nasze sąsiedztwo jest coraz bardziej normalne.

Wydaje się, że to jest całkiem dobry prognostyk naszej dalszej współpracy.

Lesław Werpachowski

Komunální svaz Těšínska

Regionální přeshraniční spolupráce na Těšínském Slezsku Zkušenosti a perspektivy

Shrnutí

V článku je popisována problematika možností realizace polsko-české přeshraniční spolupráce na Těšínském Slezsku v druhé polovině devadesátých let minulého století, v předvečer vzniku Euroregionu Těšínské Slezsko. Autor věnuje pozornost změnám, jaké na tomto území nastaly po roce 1989, a ukazuje, že dohodnutý program součinnosti vytváří pro spolupráci nový, praktický rozměr. Předkládá – jak potvrzují pozdější případy – správné tvrzení, že je to dobrá předpověď pro další partnerskou spolupráci v pohraničí.

Andrzej Kasperek

Uniwersytet Śląski

Euroregion jako płaszczyzna pojednania

Wzrost zainteresowania problematyką pojednania między zwaśnionymi społeczeństwami, zauważalny wśród przedstawicieli różnych dyscyplin naukowych (socjologów, politologów, historyków, psychologów, filozofów i innych), ma wiele przyczyn. Przyczyny te leżą, z jednej strony, w samej badanej rzeczywistości, z drugiej – w dynamice rozwoju tych dyscyplin. Co istotne, choć u podłoża procesu pojednania mogą kryć się bardzo pragmatyczne przesłanki (lepiej mieć za granicą partnera niż wroga), wzrostowi zainteresowania pojednaniem towarzyszy rosnące zainteresowanie problematyką pamięci (zbiorowej i historycznej), które, niestety, zamiast łagodzić narosłe antagonizmy, może je potęgować. To pewien paradoks pojednania, które nigdy nie jest procesem prostym ani nie przebiega bezkonfliktowo. Pojednanie zwaśnionych grup, choć odbywa się w czasie teraźniejszym, jest przecież zanurzone w przeszłości, która te grupy poróżniła. Choć pojednanie odnosi się do teraźniejszości, a przede wszystkim do przyszłości, nie może się dokonać bez próby zmierzenia z bolesną przeszłością. Z istnieniem społeczeństw wiąże się nieustanna reinterpretacja własnej przeszłości, co komplikuje przebieg procesu pojednania, który staje się możliwy w chwili podjęcia próby uzgadniania interpretacji wspólnej (zwaśnionych stron) przeszłości. Ta interpretacja dokonuje się zarówno na poziomie pamięci zbiorowej, jak i profesjonalnej rekonstrukcji przeszłości dokonywanej przez historyków[1]. Czym jednak jest samo pojednanie i jakie może przyjmować formy?

[1] Należy w tym miejscu odróżnić od siebie pojęcia pamięci zbiorowej i historii (pamięci historycznej). Bardzo wyraźnie te dwa pojęcia różnicuje Pierre Nora, który co prawda przeciwstawia sobie pojęcia historii i pamięci, niemniej w tym drugim przypadku chodzi bez wątpienia o pamięć zbiorową. Nora zwraca uwagę na to, że pojęcia historii i pamięci nie tylko nie są synonimami, ale wręcz stały się we współczesnym społeczeństwie parą opozycyjnych wobec siebie pojęć (P. Nora, *Between Memory and History: Les Lieux de Mémoire*, „Representations" 1989, No. 26, s. 8). Pamięć – jak pisze – odnosi się do teraźniejszości danego społeczeństwa, historia natomiast odwołuje się do jego przeszłości i stanowi rekonstrukcję tego, co już nie istnieje, przy czym rekonstrukcja jest zawsze problematyczna i niekomplet-

Przede wszystkim należy pojednanie odróżnić od przebaczenia. Oczywiście, pojednanie może być kolejnym krokiem procesu godzenia się ze sobą, zainicjowanym właśnie przez przebaczenie. Nie będzie chyba przesadą, jeśli stwierdzimy, że pojednanie polsko-niemieckie rozpoczęło się od słynnego orędzia biskupów polskich, w których pojawiło się pamiętne wyrażenie „przebaczamy i prosimy o wybaczenie". Jeśli chodzi o stosunki polsko-czeskie, trudno znaleźć porównywalną deklarację złożoną przez jedną ze stron, choć w jakiejś mierze do podobnej w tonie deklaracji miało nawiązywać wystąpienie prezydenta Lecha Kaczyńskiego wygłoszone 1 września 2009 roku na Westerplatte.

> Przyłączenie się Polski do rozbioru, w każdym razie terytorialnego ograniczenia ówczesnej Czechosłowacji, było nie tylko błędem, było grzechem. I my potrafimy w Polsce się do tego grzechu przyznać i nie szukać usprawiedliwień. Nie szukać usprawiedliwień, nawet gdyby się ich szukać dało[2].

Precyzyjnie rzecz ujmując, Prezydent państwa polskiego nie tyle prosił wtedy o wybaczenie, ile wyraził skruchę wobec Czechów, nawiązując do wydarzeń z przeszłości. Trudno jednak nie zauważyć, że ten gest skruchy nie wprowadził nowej jakości w relacje polsko-czeskie. Nie inicjował z pewnością procesu polsko-czeskiego pojednania, które zaczęło się znacznie wcześniej, a Euroregion Śląsk Cieszyński – Těšínské Slezsko uznać można za jeden z ważnych elementów tego procesu.

Dla klarowności wywodu wprowadzić wypada jeszcze inne terminy pojawiające się w kontekście sposobów radzenia sobie z winą wobec kogoś, komu wyrządziło się krzywdę (lub dotyczące osób czy narodów, które takiej krzywdy

---

na. Pamięć zawiera w sobie magiczną aurę, historia jako produkt intelektualny jest na wskroś świeckim przedsięwzięciem. Jeśli chodzi o czas, to pamięć istnieje w czasie wiecznego „teraz", historia natomiast w czasie linearnym (Tamże, s. 8–9).
Jak jednak zauważa Barbara Szacka, „pojawia się ostatnio szerokie rozumienie pamięci zbiorowej, włączające w jej obręb historię – dyscyplinę akademicką" (B. Szacka, *Czas przeszły, pamięć, mit*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2006, s. 18). Istnieje także tendencja odwrotna, w której problematyka pamięci zbiorowej zostaje włączona po prostu w zakres pojęcia historii. Jak pisze Szacka, to pierwsze stanowisko, polegające na włączaniu pamięci zbiorowej do historii i traktowaniu jej jako „ułomnej" wiedzy historycznej, można określić mianem tradycyjnego, drugie, w którym historia traktowana jest jako jeden z rodzajów pamięci zbiorowej – mianem ponowoczesnego (Tamże, s. 19).

[2] http://wpolityce.pl/wydarzenia/14431-przemowienie-sp-prezydenta-kaczynskiego-na-westerplatte-z-okazji-70-rocznicy-wybuchu-ii-wojny-swiatowej-w-obecnosci-wladimira-putina [data dostępu: 30.04.2012].

doświadczyły). Alternatywnymi wobec przebaczenia oraz pojednania sposobami rozwiązywania problemu winy, polegającymi na jej unieważnieniu, są: 1) zmazanie winy, 2) zapomnienie, 3) tolerowanie[3]. Są to jednak sposoby bądź niewchodzące w zakres możliwości rozwiązywania problemów związanych z przeszłością relacji (zmazanie winy wydaje się nie wchodzić w grę, ponieważ wydaje się bardziej strategią zakładającą wiarę, mocno wpisane w kontekst religijny), bądź raczej w ogóle nierozwiązujące problemów wzajemnych relacji między zwaśnionymi stronami (zapomnienie czy tolerowanie). Pojednanie wydaje się tutaj realną i pragmatyczną strategią, w której niczego się nie ukrywa ani nie odkłada na przyszłość. Po pierwsze, w przypadku pojednania nie istnieje problem tego, że nie można przebaczyć za kogoś, w imieniu kogoś, kto doznał krzywdy, choć już dzisiaj nie żyje[4]. Po drugie, na co zwróciła uwagę Hannah Arendt,

> przebaczenie i pojednanie, różniąc się zasadniczym podejściem do przeszłości, wytwarzają również inny rodzaj relacji między jednostkami, których dotyczą. Przebaczenie jest relacją nierówności. Polega na zdjęciu brzemienia, którym ktoś sam siebie obarczył – to brzemię może zdjąć z niego tylko ktoś „wyższy", np. rodzic albo Bóg. Natomiast w przypadku pojednania dwie osoby spotykają się nie po to, by rozmawiać o przeszłości. Mogą, ale nie muszą znajdować się w bezpośredniej relacji w stosunku do winy, mogą reprezentować innych ludzi, którzy umarli, i dlatego o przebaczeniu nie może być mowy. Dlatego można mówić o podaniu sobie rąk ponad wydarzeniami przeszłości i ustaleniu sposobu współegzystowania w przyszłości […]. W przeciwieństwie do przebaczenia, pojednanie jest domeną równości[5].

W przypadku pojednania istnieje, oczywiście, poczucie doznanej w przeszłości krzywdy, trudno mówić bowiem o jednaniu się, jeśli wcześniej nie byłoby jakiegoś poróżnienia, antagonizmu, doznanej krzywdy. Zarazem jednak, pamiętając o niej, nikogo się już nie obwinia, lecz podejmuje się trud zgodnego współistnienia.

---

[3] K. Wigura, *Wina narodów. Przebaczenie jako strategia prowadzenia polityki*, Wydawnictwo Naukowe Scholar – Muzeum II Wojny Światowej, Gdańsk–Warszawa 2011, s. 138.

[4] Tamże, s. 140.

[5] Tamże, s. 139–140.

Euroregion Śląsk Cieszyński – Těšínské Slezsko jako ogniwo procesu polsko-czeskiego pojednania był już przedmiotem zainteresowania zespołu badawczego, który uczestniczył w projekcie badawczym *Antagonizm i pojednanie w środowisku wielokulturowym*, kierowanym przez prof. dr. hab. Jacka Kurczewskiego z Uniwersytetu Warszawskiego. Najobszerniejsze studium będące efektem zrealizowanych wtedy badań zostało opublikowane w pracy zbiorowej *Antagonizm i pojednanie w środowiskach wielokulturowych* przez Halinę Rusek, Andrzeja Kasperka i Józefa Szymeczka[6]. Problematyce Euroregionu Śląsk Cieszyński poświęciliśmy wtedy jeden rozdział zatytułowany *Pojednanie przez współpracę w ramach Euroregionu*. Analizowaliśmy w naszym artykule funkcjonowanie Euroregionu Śląsk Cieszyński – Těšínské Slezsko w perspektywie wyróżnionych przez Joannę Kurczewską dwóch typów projektów pogranicznych stosunków między narodami: 1) modelowe sąsiedztwo, 2) pogranicze jako obszar konkurencji i rywalizacji między narodami. Jeśli chodzi o modelowe sąsiedztwo, to nawet trudna wzajemna przeszłość nie stanowi przeszkody w podejmowaniu wspólnych przedsięwzięć (np. w zakresie ochrony środowiska czy nowych rozwiązań komunikacyjnych)[7]. Pisaliśmy wtedy:

> Wzorcowym przykładem realizacji takiego modelu [modelowego sąsiedztwa – A.K.] jest bez wątpienia instytucja euroregionu, stanowiącego instytucjonalne ramy transgranicznego sąsiedztwa. Euroregion jako pretekst do wytwarzania nowego typu stosunków między narodami stanowi przykład realizacji w obszarze pogranicza czegoś w rodzaju praktycznego (pragmatycznego) pojednania. U podłoża istoty tej formy regulacji prawnej leży nie tylko ekonomiczny interes, wzrost dobrobytu partnerów, ale i wytwarzanie nowej jakości stosunków między partnerami[8].

[6] Zob. H. Rusek, A. Kasperek, J. Szymeczek, *Z dziejów antagonizmu i pojednania polsko-czeskiego oraz katolicko-ewangelickiego na Śląsku Cieszyńskim. Studium socjologiczne na przykładzie Cieszyna i Czeskiego Cieszyna*, [w:] *Antagonizm i pojednanie w środowiskach wielokulturowych*, red. J. Kurczewski, A. Herman, Słowo/obraz terytoria, Gdańsk 2012.

[7] J. Kurczewska, *Projekty socjologiczne i ideologiczne lokalności*, [w:] *Lokalne wzory kultury politycznej. Szkice ogólne i opracowania monograficzne*, red. J. Kurczewski, Wydawnictwo Trio, Warszawa 2007, s. 43.

[8] H. Rusek, A. Kasperek, J. Szymeczek, *Z dziejów antagonizmu i pojednania*…,, s. 113.

We wspomnianym artykule oraz innych pracach poświęconych problematyce antagonizmu i pojednania[9] próbowaliśmy zaproponować pewien sposób uprawiania socjologii pojednania, w którym wyeksponowana zostaje kategoria „miejsce pamięci". Analizowaliśmy proces pojednania, zwracając szczególną uwagę na rytuały pojednania (z drugiej strony – rytuały antagonizujące), nasze zainteresowanie kierowaliśmy w stronę kategorii wzniosłości, religijnego wymiaru procesu pojednania[10], skupiając uwagę na problematyce miejsc pamięci. Kwestia pojednania przez współpracę była wątkiem drugoplanowym, który staram się rozwijać w niniejszym artykule.

W wywiadzie, który przeprowadziłem w 2010 roku z sekretarzem czeskiej strony Euroregionu Śląsk Cieszyński – Těšínské Slezsko Václavem Laštůvką, mój interlokutor dotknął sedna interesującej mnie tutaj kwestii pojednania poprzez istnienie i realizowanie wspólnych przedsięwzięć w ramach Euroregionu Śląsk Cieszyński – Těšínské Slezsko. Laštůvka powiedział wówczas:

> Dlaczego współpraca? Dlatego, że ta współpraca musi przebiegać dla pogłębiania wzajemnego porozumienia. Dlatego musimy współpracować, abyśmy nawzajem, ciągle dogłębniej, pogłębiali to wzajemne zaufanie, nie podziały, zaufanie, dlatego, że tu niekiedy brakuje z powodu przeszłości tego wzajemnego zaufania. I dlatego tu musi być współpraca.

Zgodnie z przytoczonym wcześniej rozumieniem pojednania, procesu opartego na równości partnerów, a jednocześnie zwróceniu się w stronę przyszłości (bez negowania czy zapominania o trudnej przeszłości), traktowanie

---

[9] Zob. H. Rusek, A. Kasperek, *Sympatie i antypatie polsko-czeskie w świetle badań nad antagonizmem i pojednaniem polsko-czeskim na Śląsku Cieszyńskim*, [w:] *TRANSCARPATHICA. Prace EuroInstytutu Polsko-Czesko-Słowackiego*, red. A. Kasperek, t. I: *Pogranicze – Sąsiedztwo – Stereotypy. Przypadek polsko-czeskich relacji wraz z francusko-niemieckim case study*, Polska Akademia Nauk Oddział w Katowicach – Stowarzyszenie Rozwoju i Współpracy Regionalnej „Olza", Katowice–Cieszyn 2012; A. Kasperek, *Antagonismus und Versöhnung zwischen Polen und Tschechen im Teschener Schlesien*, [in:] *Geteilte Regionen – geteilte Geschichtskulturen? Muster der Identitätsbildung im europäischen Vergleich*, Hrsg. B. Olschowsky), Bundesinstitut für Kultur und Geschichte der Deutschen im östlichen Europa, Oldenbourg 2013; H. Rusek, A. Kasperek, *Memory Sites versus Antagonism and Reconciliation: The Case of Polish-Czech Relations*, [in:] *Reconciliation in Bloodlands. Assessing Actions and Outcomes in Contemporary Central Eastern Europe*, red. J. Kurczewski), Peter Lang Edition, Frankfurt am Main 2014.

[10] Na znaczenie tych kategorii w procesie pojednania zwracają między innymi uwagę: (J. Kurczewska, *Pojednanie narodowe jako rytuał i spektakl (pożytki z antropologii, zwłaszcza historycznej)*, [w:] *Socjologia pojednania*, red. J. Kurczewski, Zakład Wydawniczy „Nomos", Kraków 2012; K. Wigura, *Wina narodów*…

współpracy w zakresie wspólnych polsko-czeskich przedsięwzięć realizowanych w ramach euroregionu jako płaszczyzny pojednania wydaje się dobrze wpisywać w sedno tego, czym samo pojednanie jest. Jeśli wcześniej użyłem w kontekście takiej euroregionalnej aktywności wyrażenia „pragmatyczne" *resp.* „praktyczne" pojednanie, to nie w znaczeniu jakiejś niepełnej, mniej wartościowej formy pojednania. Chodzi raczej o odróżnienie procesu pojednania od wszelkiego typu gestów przebaczenia czy prośby o przebaczenie. Można bowiem zaryzykować twierdzenie, że każda forma pojednania, także te formy, które opierają się na pewnych symbolicznych gestach bądź wiążą się z religijnym wymiarem, jest w istocie przedsięwzięciem pragmatycznym, którego celem jest zapewnienie warunków pokojowej koegzystencji między zwaśnionymi stronami. Zarazem jednak – jak ujął to Václav Laštůvka – współpraca ma zasypywać wzajemne animozje i budować wzajemne zaufanie. Już samo podjęcie współpracy zakłada bowiem obdarzenie przynajmniej minimalnym kredytem zaufania partnera.

Podobny sposób postrzegania współpracy polsko-czeskiej, w której nie chodzi tylko o ekonomiczny interes, nieznacznie przeważał wśród badanych przez nas w 2010 roku respondentów (204 mieszkańców Cieszyna). Na pytanie o to, w jaką stronę zmierza współpraca polsko-czeska na Śląsku Cieszyńskim, 43,6% respondentów wybrało odpowiedź:

> Współpraca spowoduje, że będą się mogły zabliźnić w nas rany powodowane naszymi konfliktami i waśniami, więc wzrośnie nasza wzajemna sympatia, ale na zawsze pozostaniemy Polakami i Czechami.

Niewiele mniej respondentów (35,3%) wybrało odpowiedź:

> Współpraca będzie prowadzić do coraz większego korzystania z pieniędzy unijnych, ale nasze wzajemne uczucia się nie zmienią[11].

W ramach projektu *Antagonizm i pojednanie w środowiskach wielokulturowych* badaniem objęliśmy także młodzież gimnazjalną z wybranych szkół w Czeskim Cieszynie (147 uczniów). Naszym respondentom zadaliśmy także

[11] H. Rusek, A. Kasperek, J. Szymeczek, *Z dziejów antagonizmu i pojednania*…, s. 118.

pytanie o to, w jaką stronę zmierza współpraca polsko-czeska na Śląsku Cieszyńskim. Komentując odpowiedzi respondentów, pisaliśmy:

> Istnieje dość wyraźna różnica w odpowiedziach uczniów z polskich i czeskich klas. Ci drudzy okazują się bardziej pragmatycznie nastawieni do kwestii współpracy, wiążąc jej skutki z wymiarem finansowym, w mniejszym stopniu niż pierwsi wskazując na pojednawczy wymiar współpracy. Bliższe przyjrzenie się korelacjom każe jednak nieco zmodyfikować tę interpretację. Uczniowie wypełniający kwestionariusz ankiety w języku polskim najmocniej identyfikujący się z byciem Polakiem także najczęściej wskazywali na pragmatyczny (finansowy) wymiar współpracy (62,5%), dopiero ci, którzy w dalszej kolejności wskazywali na bycie Polakiem, częściej wskazywali na to, że współpraca prowadzi do zabliźnienia ran[12].

Bez względu na to, czy przeważa myślenie o współpracy w kategoriach przezwyciężenia animozji czy też myślenie o współpracy jako *stricte* finansowym przedsięwzięciu, podkreślić trzeba stosunkowo wysoki odsetek osób wybierających to pierwsze rozumienie.

W przeprowadzonych przeze mnie w 2010 roku wywiadach z sekretarzami polskiej i czeskiej strony Euroregionu Śląsk Cieszyński – Těšínské Slezsko obaj respondenci zwracali także uwagę na kwestię pamięci historycznej. Osoby odpowiedzialne za wzajemną polsko-czeską współpracę nie traktują jej więc jako zupełnie oderwanego od przeszłości podejmowania wspólnych przedsięwzięć bez próby wypracowania wspólnego stanowiska dotyczącego przeszłości. Bogdan Kasperek i Václav Laštůvka zgodnie za rodzaj niepowodzenia uznali brak *consensusu* w sprawie wspólnej interpretacji historii. Sekretarz polskiej strony Euroregionu mówił:

> Na pewno z tych [spraw – A.K.], które szczególnie bolą, że się nie udały, to jest to, że właśnie nie znaleźliśmy w Euroregionie porozumienia odnośnie jakiejś wspólnej oceny pewnych faktów historycznych związanych z historią Śląska Cieszyńskiego […].

Podobne stanowisko zajął Laštůvka, który choć stwierdzał:

[12] Tamże, s. 118–119.

> […] od początku mówiliśmy, nie będziemy tutaj mówić o żadnych działaniach historycznych, itd., dogadujemy się, siadamy przy wspólnym stole, będziemy załatwiać coś konkretnego,

to zarazem na moje pytanie o to, co się nie udało zrealizować w ramach Euroregionu, odpowiadał:

> […] to, co mnie bardzo boli, że się jeszcze nie dogadali historycy, że się jeszcze nie udało dać doprowadzić do tego, by historycy przemawiali jednym głosem, bo każdy występuje osobno, każdy robi swoje dzieło autorskie […].

Odpowiedzi obu respondentów uznać można za zarysowanie pewnego horyzontu współpracy, którym byłoby wypracowanie zgody co do wspólnej interpretacji przeszłości, a zarazem szerokie rozumienie idei współpracy, która wykracza poza teraźniejszość i przyszłość, kierując się także w stronę przyszłości.

W roku 2010, gdy prowadziłem wywiady z sekretarzem polskiej strony Euroregionu Śląsk Cieszyński – Těšínské Slezsko, pojawił się także wątek pewnego projektu, który przyjął realne kształty w ciągu kolejnych lat. Chodzi mianowicie o ideę EuroInstytutu. Bogdan Kasperek mówił wtedy:

> Mamy koncepcję rozwijania współpracy czesko-polskiej, polsko-czeskiej w obszarze Euroregionu Śląsk Cieszyński, mamy pewne dokumenty strategiczne i zgodnie z tymi dokumentami strategicznymi, na przykład strategią Interturism w turystyce czy Border Crossing, związaną z układem komunikacyjnym, układem drogowym. Natomiast takiej wizji, takiej misji, czegoś takiego właśnie, do czego dążymy… teraz, myślę, jest taki okres, że tej misji trochę zabrakło. To było tak, że zaraz po 1989 roku, właśnie tym czymś, o co Pan zapytał, było „utwórz mały region". Jak powstał Euroregion, było „starajmy się zarządzać jakimiś pieniędzmi, które pomogą wspierać współpracę na naszym terenie". Jak to osiągnęliśmy, to jak wszyscy w Polsce i w Czechach mieliśmy „wejdźmy jak najszybciej do Unii, bo to nam pomoże". Weszliśmy do Unii, no to robiliśmy wszystko, żeby wspierać działania związane ze strefą Schengen. Weszliśmy do Schengen i nagle okazało się, że brakuje celów. I pracujemy nad czymś takim, właśnie taką wizją. Pojawiały się różne pomysły, jednym z nich, tym takim sztandarowym, byłaby kwestia próby wspólnego planowania, wspólnego zarządzania przestrzenią. Ale to właśnie z uwagi na te nieszczęsne różnice formalnoprawne wydaje

> się na razie nieosiągalne. Natomiast jeszcze jedno powiem, był też inny jeden pomysł, żeby zawiązać na obszarze Euroregionu europejskie ugrupowanie współpracy terytorialnej, czyli już jeden instrument, jedną osobę prawną, skupiającą polską czy organizującą polską i czeską część, ale myślę, że to będzie taki lejtmotyw.

Europejskie ugrupowanie współpracy terytorialnej (EUWT) jest nowym instrumentem współpracy, pozwalającym na

> usprawnienie kooperacji, a przez to zwiększanie spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej państw Unii […]. Wartością dodaną w stosunku do euroregionów jest posiadanie osobowości prawnej i zdolności do czynności prawnych przez EUWT. Nowy instrument może działać jako niezależny podmiot, posiadać własny budżet, nabywać i zbywać mienie oraz zatrudniać pracowników[13].

Na bazie EUWT, posiadającego osobowość prawną, można będzie ostatecznie sfinalizować powołanie EuroInstytutu Polsko-Czesko-Słowackiego. Prace nad jego stworzeniem trwają od 2009 roku. Z perspektywy problematyki pojednania sama idea EuroInstytutu, dla którego modelowym przykładem jest Euro-Instytut w Kehl, wydaje się bardzo obiecująca. Jak pisze Anne Thevenet, zastępca dyrektora, odwołując się do przypadku francusko-niemieckiej współpracy w obszarze Górnego Renu, „rozumienie innego jest istotne, by móc z nim pracować"[14]. Nie chodzi jednak wyłącznie o kompetencje językowe, choć ich rolę bardzo wyraźnie podkreśla się w ramach idei EuroInstytutu, lecz o rozumienie kultury swojego partnera zza granicy. Stąd w działalności EuroInstytutu wielką wagę przykłada się do organizowania szkoleń, w których zwraca się uwagę na istnienie przeszkód we współpracy, wynikających z różnic polityczno-administracyjnych, prawnych czy w końcu językowych.

Traktując współpracę jako płaszczyznę pojednania, można ideę EuroInstytutu uznać za dalszy krok w intensyfikacji współpracy, a zatem kolejny element

---

[13] A. Skorupska, *Współpraca samorządowa na pograniczu polsko-czeskim*, „Policy Paper" 2014, nr 17(100), s. 2. http://www.pism.pl/files/?id_plik=18520 [data dostępu: 1.11.2014].

[14] A. Thevenet, *L'Euro-Institut, facilitateur de coopération (Ou quelques pistes pour dépasser les barrières qui apparaissent lors de projets de coopération entre la France et l'Allemagne dans l'espace du Rhin supérieur)*, [w:] *TRANSCARPATHICA. Prace EuroInstytutu Polsko-Czesko-Słowackiego*…, t. 1, s. 173.

procesu pojednania. Działalność EuroInstytutu opiera się na trzech filarach: 1) działalności doradczo-szkoleniowej, 2) działalności koncepcyjnej i badawczej oraz 3) działalności edukacyjnej i wydawniczej[15]. Idea EuroInstytutu zakłada angażowanie wielu partnerów, w tym także – i na to chciałbym zwrócić szczególną uwagę – rekrutujących się ze środowisk akademickich. EuroInstytut można więc także potraktować jako płaszczyznę prowadzenia badań naukowych związanych z poznawaniem kultur partnerów tworzących tę instytucję, a zarazem jako płaszczyznę upowszechniania wyników tych badań. Jeśli chodzi o takie naukowo-wydawnicze przedsięwzięcia związane z tworzeniem EuroInstytutu Polsko-Czesko-Słowackiego, to najistotniejsze jest bez wątpienia powołanie do istnienia w 2012 roku serii wydawniczej *TRANSCARPATHICA*. *Prace EuroInstytutu Polsko-Czesko-Słowackiego*. Seria ta jest wspólnym przedsięwzięciem Komisji ds. Stosunków Polsko-Czeskich i Polsko-Słowackich Polskiej Akademii Nauk / Oddział w Katowicach i Stowarzyszenia Rozwoju i Współpracy Regionalnej „Olza". W skład Rady Naukowej serii wchodzą z jednej strony naukowcy, reprezentujący ośrodki naukowo-badawcze z Polski, Czech i Słowacji (Polska Akademia Nauk / Oddział w Katowicach, Uniwersytet Śląski, Uniwersytet Opolski, Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie, Czeska Akademia Nauk w Brnie, Uniwersytet Karola w Pradze, Słowacka Akademia Nauk w Bratysławie, Uniwersytet Świętych Cyryla i Metodego w Trnawie), z drugiej strony – przedstawiciele Stowarzyszenia Rozwoju i Współpracy Regionalnej „Olza" oraz osoby reprezentujące Radę Euroregionu Śląsk Cieszyński. Jak do tej pory ukazały się dwa tomy[16], poświęcone problematyce stereotypów w relacjach polsko-czeskich i polsko-słowackich. Nie będzie przesadą, jak sądzę, jeśli pozwolę sobie na twierdzenie, że podejmując problematykę stereotypów

[15] M. Olszewski, B. Kasperek, A. Olszewska, A. Lewczuk, A. Thevenet, H. Böhm, *Studium Wykonalności EuroInstytutu – etap I. Raport z międzynarodowych warsztatów poświęconych pracom nad stworzeniem międzynarodowego ośrodka doradczo-szkoleniowego – EuroInstytutu w Euroregionie Śląsk Cieszyński*, Stowarzyszenie Rozwoju i Współpracy *Z*, Stowarzyszenie Rozwoju i Współpracy Regionalnej „Olza", Cieszyn 2010, s. 17.

[16] Zob. *TRANSCARPATHICA. Prace EuroInstytutu Polsko-Czesko-Słowackiego*…, t. 1; *TRANSCARPATHICA. Prace EuroInstytutu Polsko-Czesko-Słowackiego*, red. A. Kasperek, t. 2: *Pogranicze – Sąsiedztwo – Stereotypy. Przypadek polsko-słowackich relacji. Grupy etniczne i etnograficzne na polskim Podkarpaciu*, Polska Akademia Nauk Oddział w Katowicach – Stowarzyszenie Rozwoju i Współpracy Regionalnej „Olza", Katowice–Cieszyn 2013.

dotykamy sedna działalności EuroInstytutu, polegającej na przekraczaniu barier w relacjach między przedstawicielami różnych kultur. Proces pojednania ułatwia (a być może czasem go w ogóle umożliwia) lepsze rozumienie drugiej strony. Nie chodzi tylko o rozumienie racji tej drugiej strony, gdy zaczynamy się przyglądać temu, co nas poróżniło. Chodzi także o sytuacje bardziej banalne, gdy dzięki lepszemu poznaniu odmienności kulturowych unikamy drobnych nieporozumień, które częstokroć potrafią dotkliwie zaburzać wzajemną współpracę.

Andrzej Kasperek

Slezská Univerzita

Euroregion jako rovina smíření

Shrnutí

V článku je popsána problematika polsko-českého smíření, přičemž se zaměřuje na proces smíření prostřednictvím spolupráce mezi polskou a českou stranou Euroregionu Těšínské Slezsko – Śląsk Cieszyński. Autor zdůrazňuje rozdíl mezi pojmem smíření a pojmy odpuštění, smazání viny, zapomnění či tolerance. Analýza smíření prostřednictvím spolupráce je provedena na jedné straně z perspektivy výsledků výzkumu vedeného v letech 2009–2011 v Cieszynie a Českém Těšíně (*Antagonizm i pojednanie w środowiskach wielokulturowych*) a na druhé z perspektivy Polsko-Česko-Slovenského EuroInstitutu. Založení a fungování této instituce autor považuje za výjimečnou rovinu prolomení bariér mezi Poláky, Čechy a Slováky, a tedy jako rovinu, díky níž si můžeme lépe porozumět, a tím upevnit proces vzájemného smíření prostřednictvím spolupráce.

Łukasz Wróblewski

Wyższa Szkoła Biznesu

Wpływ kultury i przemysłów kultury na wizerunek Euroregionu Śląsk Cieszyński

Wstęp

W naukach o zarządzaniu coraz więcej miejsca zajmują badania dotyczące wizerunku: zarówno produktu, marki, jak i instytucji. W czasach, kiedy wielkie korporacje swoją wartość opierają przede wszystkim na dobrze wypromowanych i podtrzymywanych markach, nie sposób wyobrazić sobie jakiejkolwiek działalności bez dbania o własną renomę. Owa zasada dotyczy również miast, gmin czy nawet całych regionów. Wizerunek ma obecnie dla tych podmiotów znaczenie strategiczne. Można mówić o istnieniu pewnego rodzaju sprzężenia zwrotnego. Jeśli wizerunek danego regionu jest pozytywny, to łatwiej osiągnąć założone cele. Z kolei gdy region realizuje cele, wówczas łatwiej można zyskać uznanie wśród potencjalnych i obecnych jego mieszkańców, turystów oraz inwestorów. Pozytywny *image* jest zatem jednym z największych kapitałów, jakie posiada region, gdyż przekłada się bezpośrednio na rozwój społeczno-gospodarczy. W Polsce od kilkunastu lat prowadzi się praktyczne działania na rzecz kształtowania wizerunku regionu. Obecny system społeczno-gospodarczy, globalizacja, reformy czy członkostwo w Unii Europejskiej wymusiły konieczność aktywizacji działań nie tylko podmiotów komercyjnych, ale także takich podmiotów, jak euroregiony (np. Euroregion Śląsk Cieszyński).

Euroregion Śląsk Cieszyński to region transgraniczny – wielokulturowy, w którym nakłada się na siebie oddziaływanie kilku kultur. Z tego właśnie powodu charakteryzuje się on ponadprzeciętną otwartością i tolerancją w porównaniu z innymi euroregionami. Zderzenie różnych doświadczeń kulturowych procentuje wielością punktów widzenia, powoduje poszerzenie znaczeń problemów, zwiększenie liczby możliwych rozwiązań, sprzyja większej otwartości na nowe pomysły i wielości interpretacji.

Wśród czynników związanych z podmiotem, którego wizerunek ma być kształtowany, ważną rolę odgrywa jego tożsamość, czyli zestaw cech charakteryzujących dany podmiot. W przypadku regionu tożsamość obejmuje te cechy, które uznawane są przez jego mieszkańców za najważniejsze, odmienne i stałe. Cechy te nazywane są również wyróżnikami czy „kotwicami identyfikacji"[1]. Przy ich określaniu ważne jest, by były to takie cechy, które w sposób istotny wyróżniają region spośród konkurencyjnych miejsc, tworząc jego unikatowość, indywidualność i charakter. Tożsamość odzwierciedla zatem rzeczywiste własności regionu, nie jest jednak wiernie odwzorowywana w wizerunku. Osoby zarządzające regionem mają bowiem własną wizję tego, jak dany region powinien być postrzegany przez jego mieszkańców, turystów czy potencjalnych inwestorów.

Celem niniejszego opracowania jest określenie wyróżników Euroregionu Śląsk Cieszyński, a także wpływu, jaki na wizerunek euroregionu ma kultura regionu oraz jej przemysły.

Wizerunek regionu w świetle literatury przedmiotu

Istota wizerunku

Istnieje wiele definicji wizerunku. Definicje różnią się między sobą głównie perspektywą, z jakiej na własne komunikowanie – z szeroko pojętą sferą publiczną – patrzą przedstawiciele różnych dziedzin życia społecznego. To powoduje, że podanie jednej obowiązującej definicji, która w sposób maksymalnie zwarty trafnie oddawałaby istotę pojęcia, nie jest możliwe. Ogólne definicje określają często wizerunek jako subiektywne wyobrażenie o danym obiekcie powstałe w wyniku indywidualnego procesu percepcji[2]. Według H. Mruka wizerunek to synteza wyobrażeń, odczuć, oczekiwań, które powstają w efekcie odbieranych

[1] J. Altkorn, *Kształtowanie rynkowego wizerunku firmy*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków 2002, s. 24–25.

[2] R. Hartmann, *Strategische Marketingplanung im Einzelhandel – Kritische Analyse spezifischer Planungsinstrumente*, Deutscher Universitats Verlag, Wiesbaden 1992, s. 137.

bodźców[3]. Wydaje się, że wizerunek można rozumieć jako obraz w naszych głowach (*Pictures in Our Heads*)[4], wyobrażenie o danych przedmiotach otoczenia, które pomaga nam kategoryzować i porządkować to, z czym się stykamy. Inne definicje z kolei określają wizerunkiem pełną niuansów, względnie trwałą, komunikowalną całość obiektywnych i subiektywnych, a więc również fałszywych, silnie zabarwionych emocjonalnie wyobrażeń, idei, postaw, uczuć, doświadczeń jakiejś osoby lub grupy osób w stosunku do danego obiektu (np. regionu)[5]. Według Ph. Kotlera wizerunek regionu to suma wierzeń, idei i wrażeń, które ludzie odnoszą do danego miejsca[6]. Natomiast A. Szromnik twierdzi, że wizerunek regionu obejmuje całokształt subiektywnych wyobrażeń rzeczywistości, które wytworzyły się w umysłach ludzkich jako efekt percepcji, oddziaływania środków masowego przekazu i nieformalnych przekazów informacyjnych[7].

W wielu opracowaniach wizerunek zamiennie stosowany jest z pojęciem *image*. Jest to pewnego rodzaju uproszczenie, ponieważ *image* oznacza pozytywny wizerunek produktu, przedsiębiorstwa, sektora, określonej organizacji non-profit lub regionu tworzony w świadomości odbiorcy w wyniku takich działań marketingowych, jak: wyposażenie czy wyróżnienie produktu, promocja, reklama czy public relations. Wizerunek może odbiegać od obrazu rzeczywistego i dlatego bywa korygowany za pomocą odpowiednich instrumentów i działań perswazyjno-nakłaniających stosowanych wobec jego odbiorców[8].

Można zatem wysunąć wniosek, że wizerunek jest pojęciem szerszym, natomiast *image* stanowi jego szczególny przypadek. Mimo to w literaturze z dziedziny marketingu terytorialnego pojęcia wizerunek i *image* stosowane są zamiennie, prawdopodobnie ze względu na fakt, iż jednym z najważniejszych celów marketingu terytorialnego jest kreowanie pozytywnego wizerunku regionu, a zatem jego *image*'u.

---

[3] H. Mruk, *Marketing. Satysfakcja klienta i rozwój przedsiębiorstwa*, PWN, Warszawa 2012, s. 154.

[4] Por. W. Lippmann, *Public Opinion*, Tuchstone Books 1992, s. 3–20.

[5] U. Johannsen, *Das Marken- und Firmenimage*, Bd. 1, Technische Uni., Braunschweig 1968, s. 46.

[6] Ph. Kotler, D.H. Haider, I. Rein, *Marketing Places. Attracting Investment, Industry and Tourism to Cities*, States and Nations. The Free Press, New York 1993, s. 141.

[7] A. Szromnik, *Marketing terytorialny. Miasto i region na rynku*, Oficyna Wolters Kluwer, Kraków 2007, s. 134.

[8] *Leksykon marketingu*, red. J. Altkorn, T. Kramer, PWE, Warszawa 1998, s. 95.

Posiadanie pozytywnego wizerunku przez przedsiębiorstwo pozwala mu sprzedawać produkt po cenie wyższej od ceny rynkowej. Analogiczne korzyści z pozytywnego wizerunku osiągają również regiony, w tym euroregiony. Dobry wizerunek euroregionu pomaga funkcjonującym w jego granicach gminom osiągać większe korzyści z określonej funkcji w porównaniu z gminami mieszczącymi się na obszarze euroregionu bez wyodrębnionego wizerunku. Przykładowo, posiadanie wizerunku euroregionu turystycznego umożliwia osiąganie ponadprzeciętnych dochodów z turystyki, a wizerunek euroregionu przyjaznego dla inwestorów powoduje, że gminy funkcjonujące na jego obszarze cieszą się większym zainteresowaniem firm i przedsiębiorców poszukujących lokalizacji dla prowadzenia działalności gospodarczej itd. Zwiększone korzyści z określonych funkcji mają wymiar ilościowy i jakościowy. W zdecydowanej większości przypadków rosną dochody gmin danego euroregionu z określonych funkcji, co umożliwia im lepszą realizację ustawowych zadań. Efektem jest też wzrost poziomu życia mieszkańców wyrażający się spadkiem bezrobocia, zwiększeniem dochodów, poprawą komunikacji, lepszym stanem środowiska, rozwojem szkolnictwa, edukacji itd. W procesie kształtowania i utrwalania wizerunku euroregionu widoczne są mechanizmy sprzężeń zwrotnych. Euroregiony turystyczne przyciągają wypoczywających, co przyczynia się do rozwoju infrastruktury turystycznej i jednocześnie ugruntowuje pozycję euroregionu, przyciąga kolejnych turystów itd. Podobne mechanizmy funkcjonują w euroregionach „przyjaznych inwestorom" i innych. Wydaje się więc, że najtrudniejszym zadaniem jest zainicjowanie tego procesu i stworzenie mechanizmów utrwalania pożądanego wizerunku. Skutecznym narzędziem utrwalającym pożądany wizerunek euroregionu jest m.in. wspieranie przez euroregiony realizacji projektów transgranicznych w określonych obszarach działalności, dofinansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Funduszu Mikroprojektów z Programu Operacyjnego Współpracy Transgranicznej Republika Czeska – Rzeczpospolita Polska.

Rodzaje wizerunku

W literaturze przedmiotu wyróżnia się najczęściej trzy podstawowe rodzaje wizerunku. Jako kryterium podziału bierze się pod uwagę jego przedmiot. Są to:

- wizerunek produktu (*product image*),
- wizerunek marki (*brand image*),
- wizerunek podmiotu – instytucji, przedsiębiorstwa (*corporate image*).

Wizerunek można kształtować dowolnie. Utrwala się on bowiem w wyniku subiektywnego postrzegania stanu rzeczy. Obraz utrwalony nie jest stały. Nie jest też jednolity, gdyż powstaje w umysłach poszczególnych jednostek, które tworzą otoczenie. Z tego powodu W. Budzyński wyróżnia następujące rodzaje wizerunku[9]:

- wizerunek rzeczywisty (obcy), który można zdefiniować jako rzeczywisty obraz euroregionu wśród stykających się z nim osób (np. turystów);
- wizerunek lustrzany (własny), będący obrazem euroregionu wśród jego mieszkańców;
- wizerunek pożądany, który jest obrazem docelowym, określającym, jak dany euroregion chciałby widzieć siebie lub jak uważa, że powinno go widzieć otoczenie;
- wizerunek optymalny, będący optymalnym kompromisem pomiędzy trzema wyżej wymienionymi rodzajami wizerunku, który jest możliwy do osiągnięcia w danych warunkach.

Wizerunek euroregionu nie musi być obrazem statycznym i trwałym, lecz zmieniającym się, modyfikowanym. Wizerunek pożądany osiąga się w długim okresie, jako wynik konkretnej strategii marketingowej. Postawy ludzkie zmieniają się wolno, a sam proces pochłania wiele nakładów pracy oraz wymaga systematycznego kontrolowania. W zależności od tego, jak jest kreowany wizerunek euroregionu oraz jak go odbierają poszczególni odbiorcy w euroregionie i w jego otoczeniu, można mówić o następujących jego rodzajach (rys. 1.):

[9] W. Budzyński, *Wizerunek firmy. Kreowanie, zarządzanie, efekty*, Poltext, Warszawa 2003, s. 16–17.

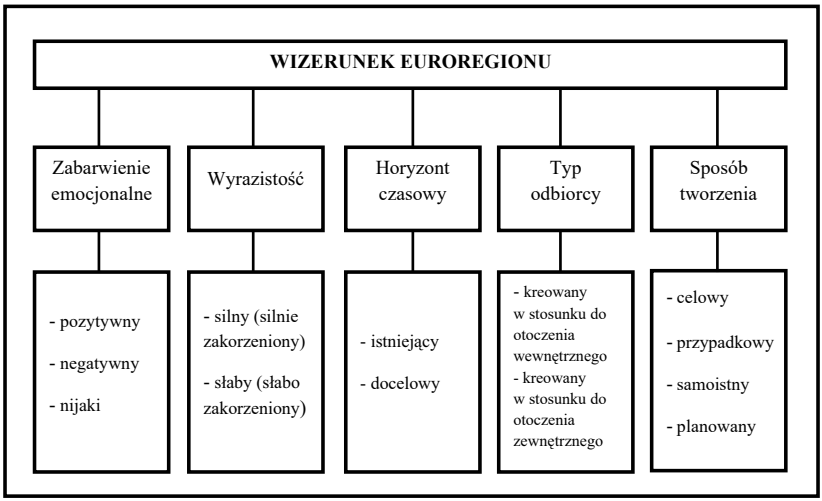

Rys. 1. Rodzaje wizerunku euroregionu

Źródło: Opracowanie własne na podstawie K. Andruszkiewicz, *Kształtowanie wizerunku regionu a jego konkurencyjność na przykładzie województwa kujawsko-pomorskiego*, [w:] *Marketing w rozwoju regionu*, red. J. Karwowski, Wydawnictwo Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2002, s. 384.

Dla zrozumienia sposobu kreowania wizerunku duże znaczenie ma także podział na wizerunek pierwotny i wtórny[10]. Wizerunek pierwotny jest ukształtowany w umyśle nabywcy poprzez oddziaływanie promocyjne, np. reklamę. Wizerunek wtórny powstaje wtedy, kiedy nabywca osobiście „wypróbuje" produkt lub skorzysta z oferty instytucji (euroregionu).

Wizerunek, bez względu na to, czy dotyczy osoby, przedsiębiorstwa, czy euroregionu, pełni następujące funkcje[11]:

- funkcja upraszczająca – wiąże się z faktem, iż człowiek selektywnie postrzega realne cechy danego miejsca. W jego mentalności odbijają się i kodują tylko wybrane jego charakterystyki;

[10] U. Johannsen, *Das Marken- und Firmenimage*…, Bd. 1, s. 175.

[11] H. Mruk, *Marketing. Satysfakcja klienta i rozwój przedsiębiorstwa*…, s. 158–159; A. Szromnik, *Marketing terytorialny*…, s. 140–142.

- funkcja porządkująca – polega na tym, że w procesie percepcji i recepcji nowe informacje nakładane są na informacje zachowane z przeszłości; informacje niezgodne z dotychczasowym wizerunkiem zostają odrzucane, zaś informacje potwierdzające zostają przyswojone – w ten sposób następuje porządkowanie strumienia informacji, ich klasyfikowanie i hierarchizowanie;
- funkcja minimalizacji ryzyka w odniesieniu do euroregionu – w warunkach ograniczonego dostępu do wiarygodnych informacji wielu decydentów bierze pod uwagę wizerunek euroregionu w procesach gospodarowania, wyborze partnerów, miejsc inwestowania czy nawet spędzania wolnego czasu;
- funkcja tworzenia własnego systemu wartości – elementy materialne i niematerialne wizerunku euroregionu składają się na obrazy zakodowane w młodości i bodźce wpływające na podświadomość;
- funkcja budowania równowagi emocjonalnej – wizerunek euroregionu może przekładać się na prestiż, zadowolenie, bezpieczeństwo, oczekiwaną jakość życia, właściwe relacje z innymi;
- funkcja budowania lojalności – systematyczne utrzymywanie kontaktów, powtarzalności odwiedzin danego euroregionu.

Wizerunek ma do spełnienia ważną rolę w działaniach marketingowych euroregionu. Jest identyfikatorem danego euroregionu, czymś, co wyróżnia go spośród innych miejsc. Właściwy *image* odgrywa również istotną rolę w procesie budowania przewagi konkurencyjnej. Jednak przede wszystkim ukształtowany, pozytywny wizerunek euroregionu jest warunkiem realizacji misji i założonych celów.

Kultura, przemysły kultury a przemysły kreatywne

W badaniach kultury czy przemysłów kultury od dawna można zaobserwować brak porozumienia w podstawowych kwestiach teoretycznych i metodologicznych, czego konsekwencją jest zróżnicowany sposób interpretacji głównych pojęć, służących do opisu rzeczywistości społeczno-kulturowej oraz występujących w niej zjawisk i procesów. Dlatego tak bardzo ważne jest to, by zakreślić możliwie dokładnie granice takich pojęć, jak: „kultura", „przemysły kultury" czy „przemysły kreatywne".

Termin „kultura" ma wiele znaczeń, czego odzwierciedleniem jest ponad tysiąc różnych definicji kultury sformułowanych w naukach humanistycznych. Kultura należy do podstawowych pojęć humanistyki współczesnej. Choć zastosowanie tego terminu spopularyzowało się szeroko dopiero w XX wieku, pochodzeniem etymologicznym sięga on klasycznej starożytności. Dokonując rozpoznania wpływu kultury, przemysłów kultury i w rezultacie przemysłów kreatywnych na wizerunek Euroregionu Śląsk Cieszyński, zmuszeni jesteśmy do określenia pojęcia kultury, które wyznacza zakres charakteryzowanych zjawisk. Pojęcie to jest różnie rozumiane, przy czym można wyróżnić trzy jego ujęcia. Pierwsze, najszersze ujęcie jest charakterystyczne dla teorii kulturoznawstwa i nauk społecznych, na gruncie których pojęcie kultury definiuje się w odniesieniu do ogółu ludzkich wytworów i praktyk, komunikacji symbolicznej oraz wartości podzielanych w społeczeństwach i społecznościach. W drugim, węższym sensie pojęcie kultury odwołuje się do szeroko rozumianej sztuki (w tym sztuk plastycznych, wystawianych, literatury i innych). Trzecie ujęcie nawiązuje do drugiego, tj. wąskiego rozumienia kultury, jednak opiera się na pojęciu sektora lub przemysłu, dzięki czemu jest przydatne do analiz ekonomicznych, toteż staje się najbardziej funkcjonalne na potrzeby niniejszej pracy.

Pojęcie „przemysły kultury" po raz pierwszy pojawiło się w *Dialektyce Oświecenia*, autorstwa Theodora W. Adorno i Maxa Horkheimera w 1947 roku. Początkowo było używane w kontekście krytyki nowoczesnego, masowego podejścia do rozrywki. Zestawienie słów „kultura" oraz „przemysł" miało szokować odbiorcę i dezawuować popularne formy rozrywki, takie jak niskich lotów prasa, film czy muzyka, które skierowane były do masowego odbiorcy (np. Przegląd Filmowy Kino na Granicy). Obecnie zatracony został pejoratywny wydźwięk sformułowania „przemysły kultury", używanego do określenia tych branż, które „łączą tworzenie, produkcję i komercjalizację produktu o charakterze niematerialnym i kulturowym, a produkty (zawarte w nim treści) są chronione zwykle prawem autorskim"[12]. Są to branże przemysłowe nastawione na wytwarzanie różnych dóbr i usług kulturalnych oraz branże, których produkcja opiera

[12] Definicja UNESCO z 2005 roku.

się na przemysłowym powielaniu oryginalnych dzieł twórców. Wśród nich na polskim rynku kultury należy wyróżnić przede wszystkim:

- przemysł audiowizualny i filmowy,
- przemysł wydawniczy i prasowy,
- przemysł fonograficzny.

D. Thorsby zaproponował koncentryczny model przemysłów kultury[13]. Działalności w ramach przemysłów kultury podzielone są na cztery kręgi: rdzeniowe działalności artystyczne związane ze sztuką (np. twórczość literacka, plastyczna, muzyczna artystów Ziemi Cieszyńskiej), pozostałe rdzeniowe działalności artystyczne (np. działalność Teatru im. Adama Mickiewicza w Cieszynie, Muzeum Śląska Cieszyńskiego, Domu Narodowego czy Książnicy Cieszyńskiej), szerzej rozumiane przemysły kultury (np. działalność wydawnicza, telewizja, radio, festiwale filmowe – Przegląd Filmowy Kino na Granicy) oraz powiązane działalności gospodarcze (np. dizajn, reklama, moda). Im bliżej rdzenia, tym wyższa jest zawartość kulturowa produktów i usług tworzonych w ramach przemysłów kultury, a także większe zapotrzebowanie na artystyczne i kreatywne zaangażowanie (wkład pracy) tworzących je osób. Rdzeniem modelu są artyści i podstawowe dziedziny sztuki (muzyka, literatura, sztuki wystawiane i wizualne), instytucje kultury (np. teatry, opery, filharmonie, muzea, biblioteki) wymienione są wśród pozostałych rdzeniowych działalności kreatywnych. Dyfuzja pomysłów, artystycznych idei i inspiracji w naturalny sposób przebiega od rdzenia na zewnątrz, docierając do powiązanych działalności gospodarczych, co z czasem doprowadziło do wyszczególnienia przemysłów kreatywnych (rys. 2.).

Przyjmuje się, że we współczesnych społeczeństwach przemysły kreatywne są najszybciej rozwijającym się segmentem rynku dóbr i usług społecznych. Szacuje się, że w Stanach Zjednoczonych rynek ten (sektor audiowizualny, konsumpcja przemysłów kultury, oprogramowanie komputerowe i in.) stanowi ponad 50% całego rynku. Samo pojęcie „przemysłów kreatywnych" jest względnie nowe, podobnie badania nad tym sektorem stanowią nową dziedzinę. Pojęcie to jest używane od końca XX wieku, a w 2000 roku zostało spopularyzowane

[13] D. Throsby, *Ekonomia i kultura,* Narodowe Centrum Kultury w Warszawie, Warszawa 2008, s. 150.

przez Richarda Cavesa[14]. Już sam tytuł książki tego autora *Creative industries. Contracts between art and commerce* wskazuje, że przemysły kreatywne działają na styku działalności kulturalnej i biznesu. Pojęcie przemysłów kreatywnych jest szeroką kategorią, obejmującą działalność artystyczną, instytucje kultury przemysły kultury oraz inne rodzaje działalności twórczej, opartej na jednostkowej kreatywności, obejmującej także branże wykorzystujące nowe technologie (np. nowe media) w działaniach twórczych.

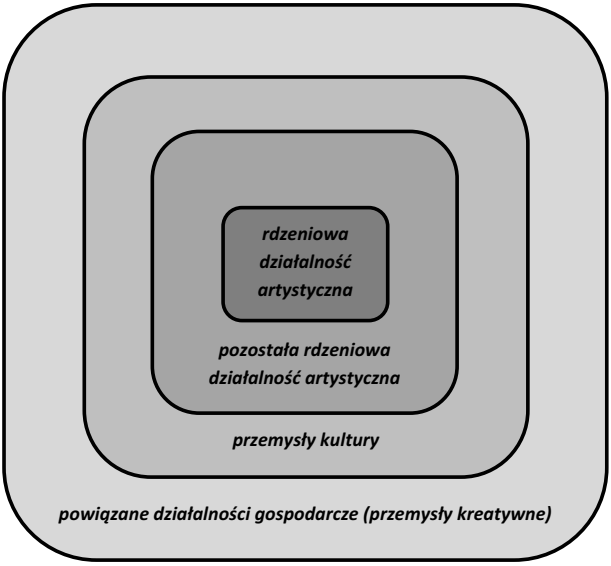

Rys. 2. Model przemysłów kultury według D. Throsby'ego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie D. Throsby, *Ekonomia i kultura*, Narodowe Centrum Kultury w Warszawie, Warszawa 2008, s. 150.

Granice tego pojęcia są wyznaczane przez rozumienie kreatywności i innowacji, przy czym w najszerszych ujęciach granice te zacierają się, nie pozwalając wyodrębnić przemysłów kreatywnych od innego rodzaju działalności intelektualnej zawierającej pierwiastek twórczy i od wszelkiego rodzaju innowacji,

[14] Patrz: R.E. Caves, *Creative industries. Contracts between art and commerce*, Harvard University Press, Cambridge 2000.

w tym naukowo-technologicznej. Kategoria czasu wolnego sytuuje przemysły kultury w ramach wąskiej definicji kultury jako sztuki. Natomiast w zakresie przemysłów kreatywnych (kategorii szerszej od przemysłów kultury), mieszczą się także produkty spełniające opisane powyżej warunki, ale ich konsumpcja nie jest charakterystyczna tylko dla czasu wolnego.

Analizując przemysły kreatywne, wykorzystuje się pojęcie łańcucha wartości, wprowadzone do ekonomii w roku 1985 przez M. Portera do opisu procesów gospodarczych. Łańcuch wartości w odniesieniu do przemysłów kreatywnych rozpoczyna się od twórców oraz instytucji kultury, dalej ciągnie się przez różnego rodzaju producentów oraz dystrybutorów przedmiotów kultury i kończy się na odbiorcach, czyli szeroko rozumianej publiczności. W przypadku idealnym w każdym ogniwie łańcucha powstaje swego rodzaju wartość dodana czyniąca produkt coraz lepiej dopasowanym do odbiorcy. W rzeczywistości może się jednak zdarzyć, że w łańcuchu mamy do czynienia z odejmowaniem wartości, a nie z jej dodawaniem. Przykładowy łańcuch wartości dla przemysłu muzycznego przedstawia rys. 3.

Podejście to zakłada komercjalizację produkcji kulturalnej, co – w większości przypadków – oznacza, że przyjmuje się założenie o masowości odbiorców. Zależności między kulturą, przemysłami kultury a przemysłami kreatywnymi przedstawia rys. 4.

Kultura i jej przemysły mają bardzo istotny wpływ na pozytywny wizerunek regionu. Region, który cieszy się dobrą opinią wśród swych mieszkańców, turystów czy inwestorów, szybciej rozwija się gospodarczo. Szacunki dotyczące udziału sektora kultury, przemysłów kultury, przemysłów kreatywnych w gospodarce prowadzone są przez wiele organizacji. Zgodnie z obliczeniami Komisji Europejskiej łącznie sektor przemysłów kultury i przemysłów kreatywnych w krajach, takich jak m.in. Polska, Czechy czy Słowacja, wytwarza średnio około 2% PKB. W całej Unii Europejskiej sektory kreatywne zatrudniają łącznie ponad 3% wszystkich pracowników (dane KEA European Affairs). Rosnące znaczenie przemysłów kultury, przemysłów kreatywnych w gospodarkach krajowych, w tym regionalnych, przekłada się zarówno na rozwijanie przedsiębiorczych i kreatywnych zachowań mieszkańców regionu, jak i na poprawę jego pozycji konkurencyjnej. Zwiększa również atrakcyjność regionu dla

obecnych, a także przyszłych mieszkańców, turystów i inwestorów. Można zatem dostrzec pozytywny związek pomiędzy rozwojem sektora kultury a wzrostem społeczno-gospodarczym regionu.

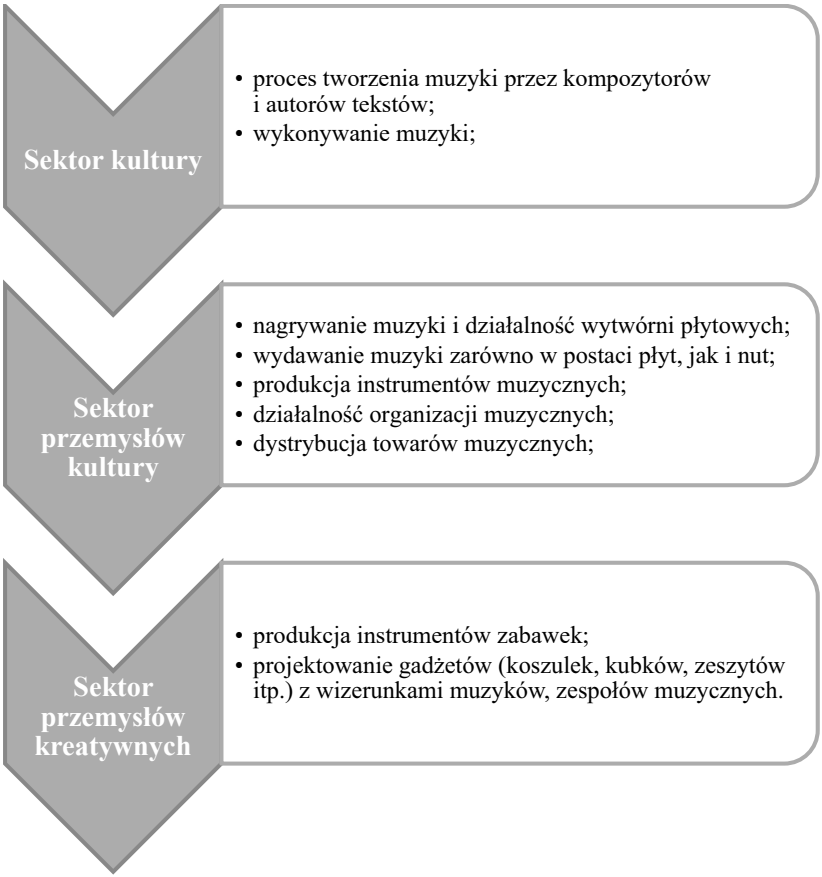

Rys. 3. Łańcuch wartości dla przemysłu muzycznego

Źródło: Opracowanie własne.

Przemysły, które czerpią z kultury, są analogicznym motorem wzrostu, jakim w latach dwudziestych XX wieku było rolnictwo, w latach pięćdziesiątych i sześćdziesiątych – przemysł, a w dwóch ostatnich dekadach – sektor

telekomunikacji i informatyki. Kultura euroregionu i jej przemysły są zatem generatorem nowych rozwiązań, które przenikają do innych gałęzi gospodarki i tam są adaptowane lub modyfikowane[15].

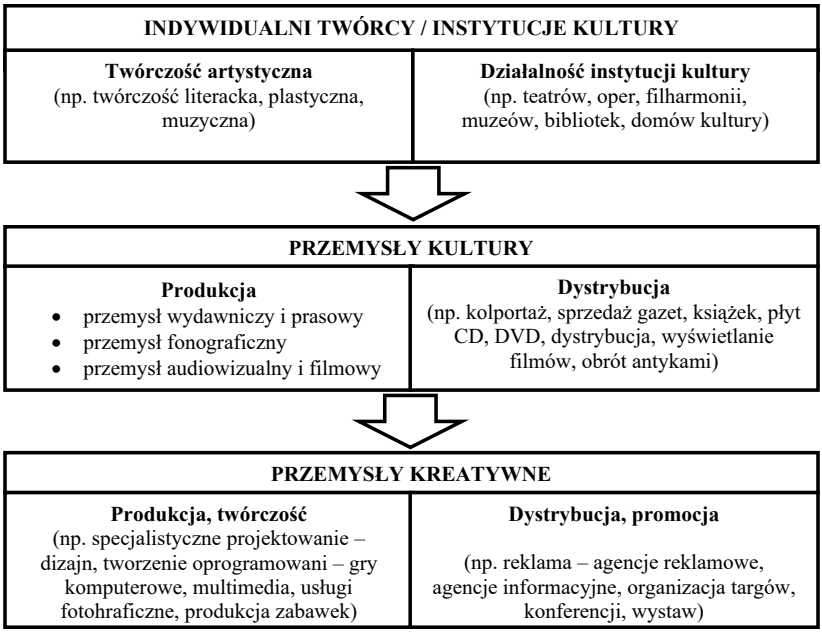

Rys. 4. Zależność między kulturą, przemysłami kultury a przemysłami kreatywnymi

Źródło: Opracowanie własne.

Wyróżniki Euroregionu Śląsk Cieszyński w świetle badań ankietowych

Założenia badawcze i opis próby badawczej

Głównym celem badań bezpośrednich była identyfikacja najważniejszych wyróżników Euroregionu Śląsk Cieszyński (wyróżników, które mają istotny

[15] Patrz: M. Smoleń, *Przemysły kultury – wpływ na rozwój miast*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, Kraków 2003.

wpływ na wizerunek euroregionu). Rozpoznaniu szczegółowemu poddane zostały następujące zagadnienia:

- znajomość podstawowych informacji związanych z funkcjonowaniem Euroregionu Śląsk Cieszyński;
- obszary aktywności w Euroregionie Śląsk Cieszyński i ich ocena przez respondentów;
- wpływ poszczególnych podmiotów, instytucji na wizerunek Euroregionu Śląsk Cieszyński;
- znajomość instytucji kultury funkcjonujących na obszarze Euroregionu Śląsk Cieszyński oraz w miastach Cieszyn i Czeski Cieszyn;
- ocena aktywności instytucji kultury Euroregionu Śląsk Cieszyński w poszczególnych obszarach przez polskich i czeskich respondentów;
- znajomość wydarzeń z zakresu kultury w Euroregionie Śląsk Cieszyński.

Na podstawie analizy dostępnych danych i własnych obserwacji przyjęto hipotezę mówiącą, że kultura (przemysły kultury) jest najważniejszym wyróżnikiem Euroregionu Śląsk Cieszyński i odgrywa istotną rolę w kreowaniu jego wizerunku.

Badania prowadzone od maja do lipca 2014 roku realizowane były w ramach projektu „Kulturalna inicjatywa edukacyjno-naukowa RAZEM DLA POGRANICZA", współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego – Programu Operacyjnego Współpracy Transgranicznej Republika Czeska – Rzeczpospolita Polska 2007–2013 i budżetu państwa za pośrednictwem Euroregionu Śląsk Cieszyński[16]. Badania poprzedziły konsultacje, których zasięgnięto u pracowników instytucji kultury Euroregionu Śląsk Cieszyński. Celem konsultacji było sprawdzenie poprawności założeń badawczych, a także przetestowanie przygotowanego narzędzia badawczego. Dyskusje w odpowiednich gremiach pozwoliły na dopracowanie ostatecznej wersji projektu badawczego oraz sporządzonego kwestionariusza, w wyniku czego możliwe było rozpoczęcie badań właściwych. Badaniu poddane

[16] Pełny raport z prowadzonych badań zawiera publikacja: J. Kurowska-Pysz, J. Łodziana-Grabowska, Z. Mikolas, Ł. Wróblewski, *Perspektywy rozwoju sektora kultury w Euroregionie Śląsk Cieszyński – wybrane zagadnienia*, Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Biznesu w Dąbrowie Górniczej, Dąbrowa Górnicza 2014.

zostały osoby związane z Euroregionem Śląsk Cieszyński (poprzez miejsce zamieszkania, miejsce pracy bądź miejsce zdobywania wykształcenia). W tym celu została wykorzystana metoda ankietowa, a narzędzie badawcze stanowił kwestionariusz ankiety. Badania prowadzone były zarówno po polskiej (165 ankiet), jak i czeskiej (72 ankiety) stronie Euroregionu Śląsk Cieszyński, w powiatach: cieszyńskim, Karvina, Nowy Jicin, Ostrava-miasto oraz Frydek Mistek, który bezpośrednio sąsiaduje z Euroregionem Śląsk Cieszyński.

Badania poprzedził pilotaż narzędzia badawczego, który przeprowadzono na grupie 36 osób (studenci, słuchacze studiów podyplomowych oraz pracownicy administracyjni Wydziału Zamiejscowego w Cieszynie Wyższej Szkoły Biznesu w Dąbrowie Górniczej). W badaniach właściwych wzięło udział 336 osób. W wyniku weryfikacji otrzymano próbę badawczą o liczebności 237 osób. Odrzucono 99 ankiet. Najczęstszą przyczyną odrzucenia były brak odpowiedzi na istotne pytania oraz błędne wypełnienie kwestionariusza. Podstawowe informacje o przeprowadzonych badaniach przedstawia tabela 1.

Tabela 1. Podstawowe informacje dotyczące prowadzonych badań

Wyszczególnienie	Badania
Metoda badawcza	ankieta
Narzędzie badawcze	kwestionariusz ankiety
Dobór próby	celowy
Kryteria doboru jednostek do próby	osoby związane z Euroregionem Śląsk Cieszyński (miejsce zamieszkania, praca, szkoła, uczelnia)
Wielkość próby	237
Zakres przestrzenny badania	Euroregion Śląsk Cieszyński (powiat cieszyński, Karvina, Nowy Jicin, Ostrava-miasto oraz powiat Frydek Mistek – bezpośrednio sąsiadujący z Euroregionem Śląsk Cieszyński)
Zakres czasowy badania	maj–lipiec 2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie założeń badawczych.

Narzędzie badawcze stanowił kwestionariusz ankiety (w języku polskim oraz czeskim), który zawierał 26 pytań, w tym 20 pytań merytorycznych i 6 pytań metryczkowych. Kwestionariusz składał się z 22 pytań zamkniętych (w przypadku 4 pytań respondent, zakreślając odpowiedź „tak", proszony był o krótkie

uzupełnienie, uzasadnienie swojej odpowiedzi) oraz z 4 pytań otwartych. Podstawowe informacje dotyczące kwestionariusza ankiety zawiera tabela 2.

Tabela 2. Podstawowe informacje dotyczące kwestionariusza ankiety

<table>
<tr><td colspan="4">Kwestionariusz ankiety 26 pytań</td></tr>
<tr><td rowspan="3">Pytania otwarte
4</td><td colspan="3">Pytania zamknięte
22</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Pytania alternatywne
5</td><td colspan="2">Kafeteria zamknięta
11</td><td rowspan="2">Pytania-skale
6</td></tr>
<tr><td>Kafeteria dysjunktywna
6</td><td>Kafeteria koniunktywna
5</td></tr>
</table>

Źródło: Opracowanie własne na podstawie kwestionariusza ankiety.

W próbie znalazły się osoby z wykształceniem średnim, które stanowiły blisko 48% respondentów, 45% stanowiły osoby z wykształceniem wyższym, blisko 5% – osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym, a około 2% ankietowanych – osoby z wykształceniem gimnazjalnym. Wybrane charakterystyki respondentów prezentuje tabela 3.

W badaniu wzięło udział 62% kobiet oraz 38% mężczyzn. Były to głównie osoby młode w wieku od 18 do 34 lat z wykształceniem średnim (47%) bądź wyższym (46%). Ostatnią daną uzyskaną z metryczki jest przestrzenne pochodzenie respondentów. Pytanie to jest z pozoru nieistotne, jednakże pozwala ocenić stopień znajomości problemów Euroregionu Śląsk Cieszyński oraz specyfiki badanego obszaru. Można przypuszczać, że osoby, które mieszkają, uczą się czy pracują w Euroregionie Śląsk Cieszyński, a także osoby pochodzące z powiatów ościennych, znają lepiej jego problemy i są w stanie pełniej ocenić np. działalność instytucji kultury funkcjonujących na jego obszarze. Większość respondentów zamieszkuje w powiatach: cieszyńskim, Karvina, Novy Jicin oraz Frydek-Mistek (tabela 4.).

Tabela 3. Wybrane charakterystyki respondentów (w %)

Wyszczególnienie		**Próba badawcza** ***N*** **= 237**
Płeć	kobieta	62,03
	mężczyzna	37,97
Wykształcenie	podstawowe	–
	gimnazjalne	2,11
	zawodowe	4,64
	średnie	47,58
	wyższe	45,57
Wiek	od 18 do 24 lat	35,44
	od 25 do 34 lat	27,0
	od 35 do 44 lat	21,52
	od 45 do 54 lat	13,50
	od 55 do 64 lat	1,69
	powyżej 64 lat	0,84
Miejsce zamieszkania	miasto	54,85
	wieś	45,15
Miejsce (kraj) wypełnienia ankiety	ankiety wypełnione w Polsce	69,62
	ankiety wypełnione w Czechach	30,38

Źródło: Badania własne.

Tabela 4. Miejsce zamieszkania respondentów (w %)

Powiat	**Próba badawcza** ***N*** **= 237**
Cieszyński	61,60
Karvina	6,75
Nowy Jicin	5,91
Frydek-Mistek	4,64
Ostrava-miasto	4,22
Bielsko-Biała	2,97
Jastrzębie Zdrój	2,11
Pszczyński	1,69
Inny	10,13

Źródło: Badania własne.

Euroregion Śląsk Cieszyński w opinii polskich i czeskich respondentów

Przechodząc do zasadniczej części analizy, po scharakteryzowaniu badanej populacji w wytypowanych miejscowościach pogranicza polsko-czeskiego, trzeba zaznaczyć, że dane uzyskane na podstawie badań ankietowych dostarczają nam jedynie wiedzy o opiniach respondentów na temat ogólnie rozumianego wpływu kultury i jej przemysłów na wizerunek Euroregionu Śląsk Cieszyński czy wyróżników Euroregionu Śląsk Cieszyński, a nie określają rzeczywistego stanu w tym zakresie. Należy jednakże mieć na uwadze rzetelność i dobrą wolę ankietowanych.

Zadaniem pierwszych pytań kwestionariusza ankiety było rozpoznanie, czy respondenci są świadomi funkcjonowania Euroregionu Śląsk Cieszyński. Euroregion ten od ponad szesnastu lat działa na rzecz wspierania współpracy transgranicznej oraz stymulowania rozwoju pogranicza polsko-czeskiego. Na pytanie: Czy słyszał Pan/Pani o funkcjonowaniu Euroregionu Śląsk Cieszyński? ponad 60% respondentów odpowiedziało twierdząco. Pomimo iż blisko 40% respondentów (39,66%) nie słyszało o funkcjonowaniu Euroregionu Śląsk Cieszyński, to już tylko 35% ankietowanych – co zaskakujące – nie zetknęło się ze znakiem graficznym (logotypem) euroregionu. Taki stan rzeczy wydaje się sugerować dobrą promocję Euroregionu Śląsk Cieszyński przez organizacje (zamieszczanie logotypu euroregionu na materiałach projektowych), które za jego pośrednictwem korzystają ze środków unijnych. Ostatnie z pytań ogólnych, które bezpośrednio odnosiło się do znajomości Euroregionu Śląsk Cieszyński, dotyczyło obszaru składającego się na euroregion. Na pytanie: Tereny których państw składają się na Euroregion Śląsk Cieszyński? 167 respondentów (70,46%) zaznaczyło poprawnie Polskę i Czechy, pozostałych 70 badanych (29,54%) podało błędnie tylko Polskę, Czechy, Słowację lub Polskę i Słowację, Polskę, Czechy i Słowację. 4 respondentów wskazało dodatkowo Węgry.

W dalszej części badania ankietowani poproszeni zostali o wskazanie, z jakim obszarem aktywności kojarzy się im Euroregion Śląsk Cieszyński. Było to bardzo istotne pytanie, gdyż kreowanie wizerunku regionu powinno rozpoczynać się od „inwentaryzacji" wyróżników znajdujących się na tym obszarze, do których zaliczyć można m.in: edukację, naukę i szkolnictwo wyższe,

przedsiębiorczość, samorządność, politykę społeczną, bezpieczeństwo publiczne, sport, turystykę, kulturę, ochronę środowiska, przemysł oraz rolnictwo. Rozkład odpowiedzi prezentuje wykres 1.

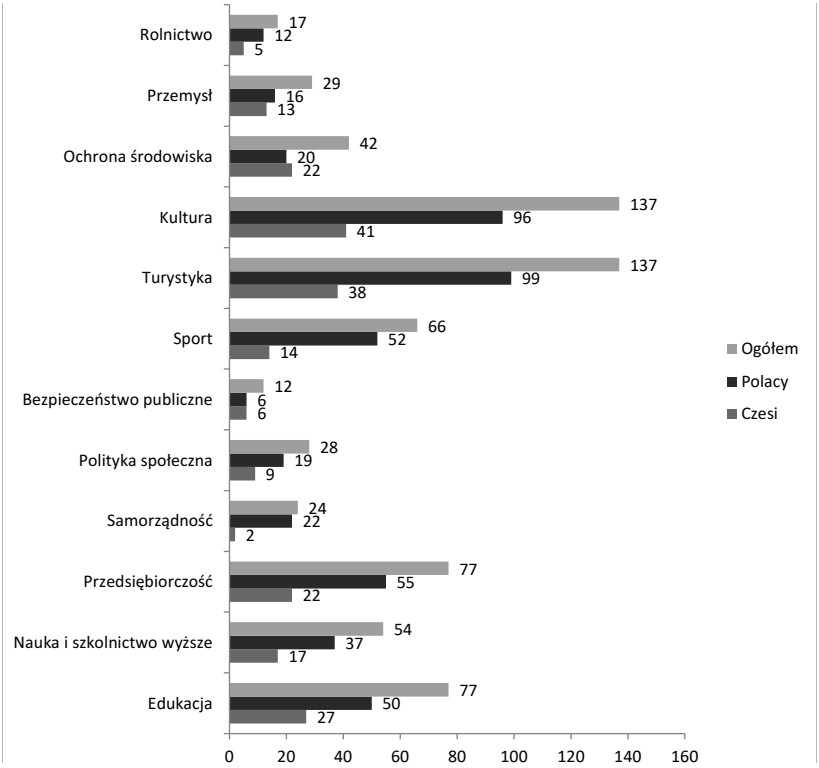

Wykres 1. Obszary aktywności kojarzone z Euroregionem Śląsk Cieszyński (w lb., $N = 237$)

Źródło: Badania własne.

Na podstawie danych uzyskanych od respondentów wnioskować można, że najczęściej z Euroregionem Śląsk Cieszyński kojarzona jest taka aktywność, jak: kultura (137 wskazań) i turystyka (137 wskazań), a także edukacja i przedsiębiorczość (po 77 wskazań), na piątym miejscu uplasował się sport (66 wskazań). Zdecydowanie najniżej ankietowani oceniają bezpieczeństwo publiczne

(12 wskazań) oraz rolnictwo (17 wskazań). Ankietowanych poproszono również o wskazanie obszarów aktywności, z którymi kojarzą się im miasta Cieszyn oraz Czeski Cieszyn. Rozkład odpowiedzi zaprezentowano na wykresie 2.

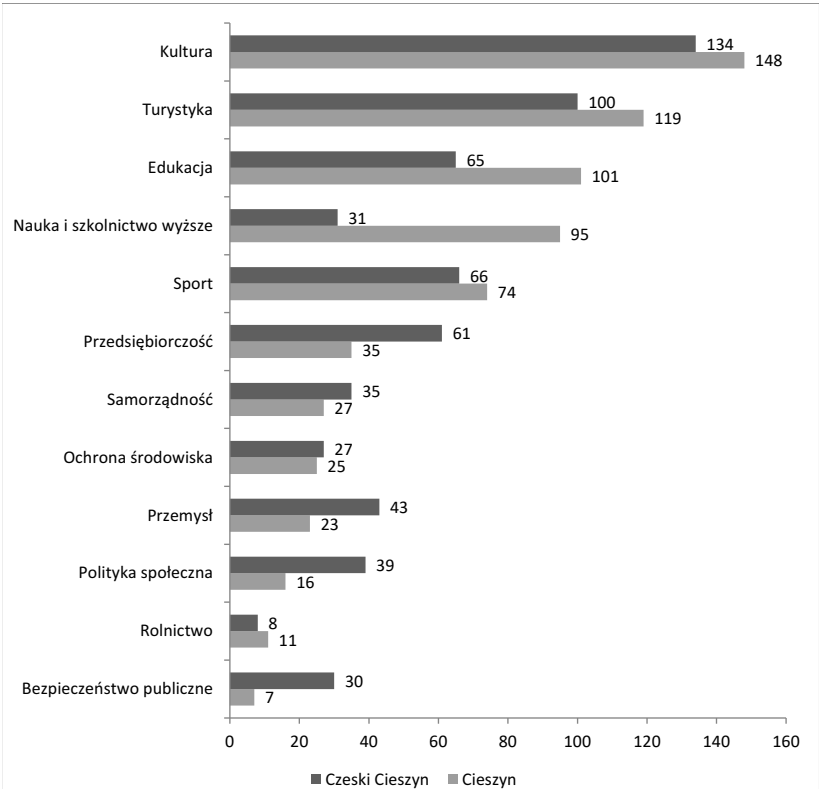

Wykres 2. Obszary aktywności kojarzone z miastami Cieszyn oraz Czeski Cieszyn (w lb.)

Źródło: Badania własne.

Jak wynika z wykresu 2., miasta Cieszyn i Czeski Cieszyn kojarzone są przede wszystkim z kulturą oraz turystyką, chociaż miasto po polskiej stronie, w opinii ankietowanych, przewyższa pod tym względem Czeski Cieszyn. Wydaje się to całkiem zasadne, gdyż to właśnie po polskiej stronie znajdują się zabytkowa starówka, zamek oraz większość instytucji kultury. Cieszyn, w odróżnieniu od

swego czeskiego odpowiednika, kojarzony jest również z nauką i szkolnictwem wyższym – na terenie miasta swe siedziby posiadają Wydział Zamiejscowy Wyższej Szkoły Biznesu w Dąbrowie Górniczej oraz dwa wydziały Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Miasto po polskiej stronie łączone jest przez respondentów także z edukacją – w Cieszynie obok szkół podstawowych, gimnazjalnych oraz ponadgimnazjalnych znajdują się m.in. Państwowa Szkoła Muzyczna I i II stopnia im. Ignacego Paderewskiego oraz Cieszyński Uniwersytet Dziecięcy prowadzony przez Wyższą Szkołę Biznesu w Dąbrowie Górniczej. Miasto Czeski Cieszyn w odróżnieniu od Cieszyna częściej kojarzone było przez respondentów z przedsiębiorczością, przemysłem, polityką społeczną czy bezpieczeństwem publicznym.

W kolejnym pytaniu poproszono respondentów o ocenę stanu poszczególnych obszarów w Euroregionie Śląsk Cieszyński (skala od 1 do 5). Biorąc pod uwagę poprzednie wyniki, nie dziwi fakt, że badani najwyżej (tj. powyżej przeciętnej) ocenili takie obszary, jak: kultura (3,62), turystyka (3,57), sport (3,37) oraz edukacja (3,37). Najniżej zaś ocenili: przemysł (2,77), politykę społeczną (2,78), samorządność (2,84) oraz rolnictwo (2,91). Wyniki badań potwierdzają znaczenie kultury jako jednego z głównych wyróżników Euroregionu Śląsk Cieszyński, który ma istotny wpływ na jego wizerunek zarówno dla respondentów z Polski, jak i Czech. Taki stan rzeczy jest bardzo satysfakcjonujący i dobrze rokuje na przyszłość – duża aktywność instytucji kultury stymuluje rozwój przemysłów kreatywnych, które z kolei przekładają się na rozwój całego regionu. W większości przypadków i polscy, i czescy respondenci podobnie ocenili wybrane obszary działalności Euroregionu Śląsk Cieszyński. Polscy respondenci znacznie wyżej ocenili jednak takie obszary, jak: edukacja, nauka i szkolnictwo wyższe czy turystyka, z kolei mieszkańcy czeskiej części Euroregionu Śląsk Cieszyński zdecydowanie lepiej oceniali funkcjonowanie przemysłu. Rozkład odpowiedzi zaprezentowano na wykresie 3.

Ankietowani poproszeni zostali również o wskazanie podmiotów, które w ich opinii wywierają istotny wpływ na wizerunek euroregionu. Według respondentów największy wpływ na wizerunek Euroregionu Śląsk Cieszyński mają instytucje kultury (w kreowaniu wizerunku euroregionu zdecydowanie

większą rolę przypisują im polscy respondenci), a następnie ośrodki rekreacyjno-turystyczne (ich wpływ bardzo wysoko ocenili czescy ankietowani).

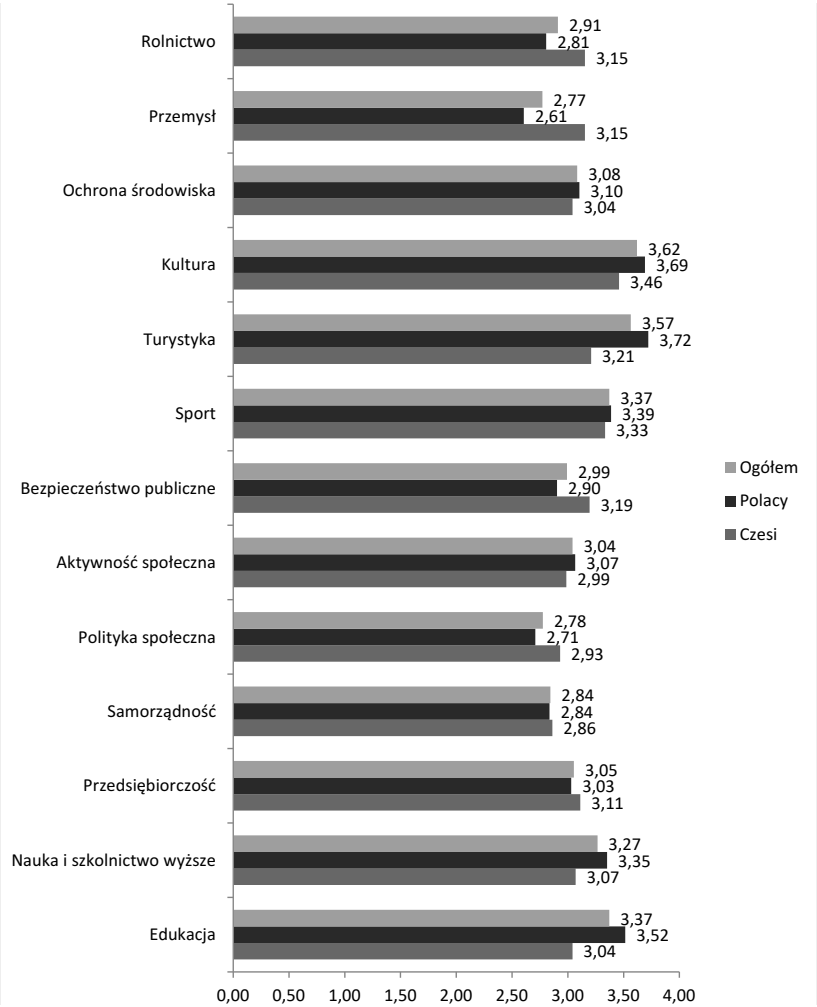

Wykres 3. Ocena wybranych obszarów działalności w Euroregionie Śląsk Cieszyński (w lb., skala od 1 do 5)

Źródło: Badania własne.

Bogate dziedzictwo kulturowe, interesująca i rozbudowana oferta kulturalna euroregionu, górzyste ukształtowanie terenu, walory przyrodnicze są głównym magnesem, który przyciąga do euroregionu zarówno turystów, jak i inwestorów. Nie dziwi zatem fakt, że to właśnie instytucjom kultury oraz ośrodkom rekreacyjno-turystycznym przypisuje się największą rolę w kształtowaniu wizerunku Euroregionu Śląsk Cieszyński. Według respondentów najmniejszy wpływ na wizerunek euroregionu mają organizacje pozarządowe oraz podmioty służby zdrowia. Rozkład odpowiedzi prezentuje wykres 4.

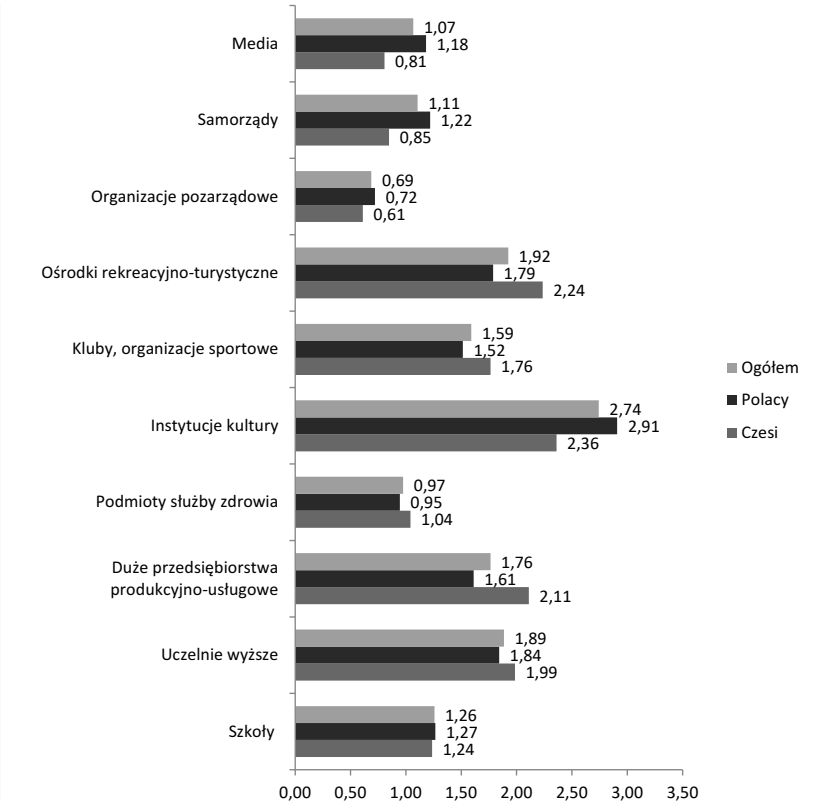

Wykres 4. Podmioty mające istotny wpływ na wizerunek Euroregionu Śląsk Cieszyński

Źródło: Badania własne.

Ankietowanych poproszono również o ocenę działalności, osiągnięć poszczególnych podmiotów działających na obszarze Euroregionu Śląsk Cieszyński w skali od 1 do 5. I tym razem najwyższe noty uzyskały instytucje kultury oraz ośrodki rekreacyjno-turystyczne. Respondenci wysoko ocenili też kluby, organizacje sportowe oraz uczelnie wyższe i szkoły. Polscy respondenci wyżej ocenili działalność szkół oraz uczelni wyższych, z kolei czescy ankietowani wyższe noty przypisali dużym przedsiębiorstwom produkcyjno-usługowym, podmiotom służby zdrowia oraz samorządom. Oceny ankietowanych zaprezentowano na wykresach 5. i 6.

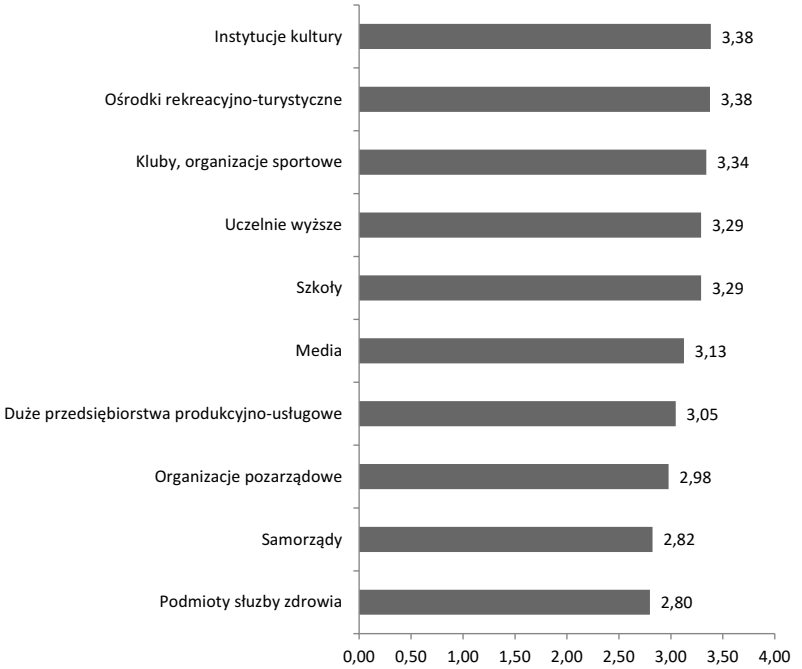

Wykres 5. Ocena działalności, osiągnięć poszczególnych podmiotów działających w Euroregionie Śląsk Cieszyński (skala 1–5)

Źródło: Badania własne.

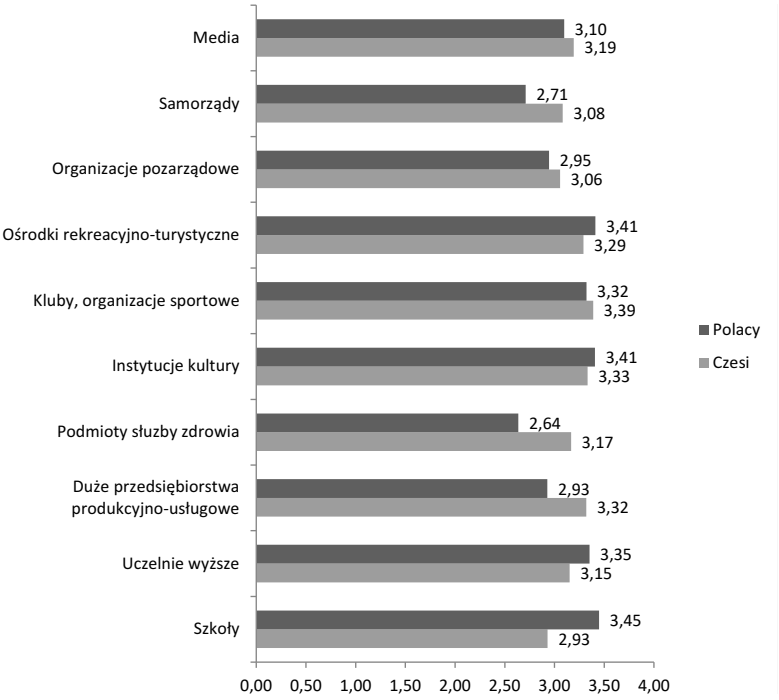

Wykres 6. Ocena działalności, osiągnięć poszczególnych podmiotów działających w Euroregionie Śląsk Cieszyński w rozbiciu na odpowiedzi czeskich i polskich respondentów (skala 1–5)

Źródło: Badania własne.

Podsumowując pierwszą część badania, można stwierdzić, że według ankietowanych głównym wyróżnikiem Euroregionu Śląsk Cieszyński mającym istotny wpływ na jego wizerunek jest kultura. Taki stan rzeczy dobrze koresponduje z misją regionu, która sformułowana została następująco:

> Śląsk Cieszyński, pielęgnując dziedzictwo kulturowe tej Ziemi, dba o edukację i kulturę, jako fundamenty dalszego rozwoju, a zachowując wyjątkową atrakcyjność inwestycyjną podnosi standardy w ochronie środowiska oraz opiece zdrowotnej i społecznej[17].

[17] Strategia Rozwoju Śląska Cieszyńskiego 2001–2016.

Na podstawie przeprowadzonych badań można zatem przyjąć, że rzeczywisty wizerunek Euroregionu Śląsk Cieszyński – euroregionu, w którym kultura, turystyka oraz edukacja odgrywają bardzo istotną rolę – jest zgodny z wizerunkiem pożądanym, zarysowanym w strategii jego rozwoju.

Kultura jako wyróżnik Euroregionu Śląsk Cieszyński

Euroregion Śląsk Cieszyński to obszar szczególny nie tylko ze względu na swoje wyjątkowe położenie oraz ukształtowanie terenu, ale również z uwagi na licznie działające tu instytucje kultury, organizacje kulturalne oraz wiele wyjątkowych wydarzeń artystycznych, z których co najmniej kilka znanych jest i cenionych poza jego granicami. Ze względu na bardzo dużą liczbę instytucji kultury, związków, stowarzyszeń i organizacji kulturalnych, które działają na obszarze Euroregionu Śląsk Cieszyński (w samym tylko Cieszynie działa ich kilkadziesiąt), oraz ściśle określoną objętość niniejszego opracowania, ograniczono się tu do krótkiej charakterystyki wybranych instytucji kultury, mających – w opinii badanych oraz autora – najistotniejszy wpływ na kształtowanie wizerunku euroregionu. Informacje zestawiono w tabeli 5.

Tabela 5. Charakterystyka wybranych instytucji kultury Euroregionu Śląsk Cieszyński

Nazwa instytucji	Lokalizacja instytucji	Krótka charakterystyka	Logotyp instytucji
1	2	3	4
Teatr im. Adama Mickiewicza w Cieszynie	Cieszyn	Teatr im. Adama Mickiewicza stanowi chlubę dla mieszkańców Cieszyna. Przypomina, że „Cieszyn to Mały Wiedeń". Secesyjny budynek teatru powstał w 1910 roku według projektu słynnych architektów wiedeńskich Ferdynanda Fellnera i Fryderyka Helmera.	Teatr im. A. Middewicza w Cieszynie
Cieszyński Ośrodek Kultury – Dom Narodowy	Cieszyn	Cieszyński Ośrodek Kultury – mieści się w zabytkowym budynku Domu Narodowego i od momentu otwarcia w 1901 roku skupia kulturalną i społeczną aktywność mieszkańców miasta i regionu. Pełni rolę kulturotwórczą, a także edukacyjną o zasięgu ponadregionalnym.	

1	2	3	4
Muzeum Śląska Cieszyńskiego	Cieszyn	Muzeum Śląska Cieszyńskiego to najstarsze muzeum w Polsce otwarte dla zwiedzających. Jego początek przypada na 1802 rok. Dziś w ramach Muzeum funkcjonują działy archeologii, etnografii, historii i techniki, sztuki, fotografii, dział naukowo-oświatowy oraz biblioteka naukowa.	MUZEUM ŚLĄSKA CIESZYŃSKIEGO
Zamek Cieszyn	Cieszyn	Zamek Cieszyn to przestrzeń Wzgórza Zamkowego, które odzyskało swój dawny blask. Stanowi obecnie bardzo ważny w Polsce ośrodek dizajnu i przedsiębiorczości. Instytucja jest również organizatorem licznych warsztatów, spotkań oraz wystaw.	zamek cieszyn
Książnica Cieszyńska	Cieszyn	Książnica Cieszyńska została utworzona w 1994 roku. Jest miejscem bardzo ciekawym, ze względu na historię, imponującą bibliotekę i zbiory, ale także na doskonale wyposażone pracownie, które pozwalają wykwalifikowanej kadrze na ochronę zbiorów i ich rekonstrukcje.	KSIĄŻNICA CIESZYŃSKA
Biblioteka Miejska w Cieszynie	Cieszyn	Zmodernizowana i nowoczesna Biblioteka Miejska w Cieszynie jest najważniejszym ośrodkiem kształtowania kultury czytelniczej w środowisku lokalnym, jest również placówką znaną z organizacji wystaw, konferencji, seminariów i warsztatów, a także zajęć dla dzieci i młodzieży.	BIBLIOTEKA MIEJSKA W CIESZYNIE
Muzeum Drukarstwa w Cieszynie	Cieszyn	Muzeum Drukarstwa powstało w 1996 roku w celu zachowania dóbr kulturowych i materialnych cieszyńskiego drukarstwa. Ta mała placówka do niedawna była jedynym miejscem w Cieszynie wpisanym w Szlak Zabytków Techniki.	MUZEUM DRUKARSTWA W CIESZYNIE 19 96
Miejskie Centrum Kultury „Integrator"	Skoczów	MCK „Integrator" z bardzo bogatą ofertą kulturalną tworzy sześć placówek: Biuro Komunikacji Społecznej „Portal", „Pod Pegazem" – sala widowiskowa, skoczowskie kino – „Teatr Elektryczny", galeria „ARTadres", „Warsztat Muzyczny" oraz „Twórcze piętro".	MCK INTE GRA TOR

1	2	3	4
Muzeum Protestantyzmu	Cieszyn	Muzeum zostało otwarte w 2009 roku przy kościele ewangelickim w Cieszynie i jest drugą tego typu placówką w Polsce. Znajdują się tu zbiory związane z początkami ruchu ewangelickiego w regionie, m.in. piśmiennictwo liturgiczne, szkolne i związane z życiem miasta.	MUZEUM PROTESTANTYZMU W CIESZYNIE
Muzeum 4 Pułku Strzelców Podhalańskich	Cieszyn	Prywatne muzeum, które zostało otwarte w 2008 roku. W zbiorach muzeum znajduje się umundurowanie, wyposażenie oraz dokumenty związane z cieszyńskim pułkiem. W muzeum organizowane są lekcje historii dla dzieci i młodzieży.	MUZEUM 4 PUŁKU STRZELCÓW PODHALAŃSKICH
Galeria Szara	Cieszyn	Galeria promuje głównie młodych artystów. Jej istotną rolą jest konfrontowanie, eksploracja sztuki Polski, Czech i Słowacji oraz bycie „łącznikiem" pomiędzy artystami i instytucjami kultury z tych krajów. Zajmuje się również organizacją koncertów, wykładów, warsztatów i konferencji.	galeria szara
Historyczna restauracja Pod Brunatnym Jeleniem	Cieszyn	Restauracja Pod Brunatnym Jeleniem mieści się w pięknie odrestaurowanej kamienicy na cieszyńskim rynku. Odbywają się tu konferencje, koncerty, bale weneckie oraz seanse filmowe 3D. Restauracja co tydzień zaprasza do obejrzenia historii Cieszyna w 3D .	POD BRUNATNYM JELENIEM RESTAURACJA HISTORYCZNA
Galeria Sztuki Regionalnej „Chata na Szańcach"	Koniaków	W galerii prezentowana jest sztuka ludowa z terenu Trójwsi Beskidzkiej. Znajdują się tu słynne koniakowskie koronki (m.in. 140-letni czepiec koronkowy), ale prócz nich prezentowane są malarstwo, grafika, rzeźba i inne dzieła sztuki. Ciekawostką jest najdłuższa trombita na świecie, licząca ponad 11 metrów.	CHATA NA SZAŃCACH
Miejski Dom Kultury „Prażakówka"	Ustroń	Historia domu kultury sięga XVII–XVIII wieku. Placówka prowadzi liczne koła zainteresowań. Posiada również nadwiślański amfiteatr. Ośrodek realizuje zadania w dziedzinie wychowania i edukacji kulturalnej oraz upowszechniania kultury.	USTROŃ MDK PRAŻAKÓWKA

1	2	3	4
Centrum Kultury i Sztuki „Dwór Kossaków”	Górki Wielkie	Centrum powstało w 2011 roku z inicjatywy Fundacji im. Zofii Kossak. Budynek został wyposażony w multimedialne urządzenia, gdzie można obejrzeć archiwalne zdjęcia rodzinne lub posłuchać wypowiedzi pisarki i jej córki. Na ścianach znajdują się wielkoformatowe wydruki nawiązujące do życia i twórczości Z. Kossak.	
Teatr Cieszyński Czeski Cieszyn	Czeski Cieszyn	Teatr Cieszyński jest ewenementem na mapie teatralnej Czech i Polski, albowiem istnieją w nim pod jednym dachem trzy zawodowe zespoły teatralne różnych narodowości – Scena Czeska, Scena Polska i Scena Lalek Bajka. Teatr bardzo chętnie odwiedzany jest zarówno przez Czechów, jak i Polaków.	
Muzeum Ziemi Cieszyńskiej	Czeski Cieszyn, Chotěbuz, Havířov, Petřvald, Jablunkov, Karviná, Orlová	Zbiory Muzeum Ziemi Cieszyńskiej dotyczą w głównej mierze historii i geografii czeskiej części Śląska Cieszyńskiego. Najstarsze eksponaty muzeum sięgają początków XIX wieku, a sama jego działalność sięga 1802 roku, kiedy to w Cieszynie powstało najstarsze muzeum. Muzeum posiada liczne oddziały.	
Ośrodek Kultury „Strzelnica”	Czeski Cieszyn	Budynek Strzelnicy wzniosło Cieszyńskie Towarzystwo Strzeleckie w 1882 roku. Obiekt nad Olzą może pochwalić się jedną z większych sal zarówno w Czeskim Cieszynie, jak i w regionie, odbywają się w niej ważne imprezy kulturalne oraz towarzyskie, np. bale.	
Dom Dzieci i Młodzieży w Czeskim Cieszynie	Czeski Cieszyn	Główną działalnością Domu jest krzewienie kultury (w szczególności tradycji, folkloru i obyczajów regionu) wśród dzieci i młodzieży. Dom Dzieci i Młodzieży zajmuje się również organizowaniem warsztatów, festiwali, a także promowaniem współpracy transgranicznej.	
Kawiarnia Avion	Czeski Cieszyn	Kawiarnię założyła Rosalia Wiesner w roku 1933. Miejsce pełni także rolę czytelni. Jest to kawiarnia literacka. Znajduje się tu kącik Starszego Pana, inspirowany piosenką Jaromira Nohavicy. Cztery krzesła zajmują najczęściej odwiedzający kawiarnię artyści i aktorzy.	

1	2	3	4
Miejska Biblioteka Publiczna w Jastrzębiu Zdroju	Jastrzębie--Zdrój	Biblioteka od lat osiąga bardzo dobre wyniki czytelnictwa na Śląsku – od 25 lat zajmuje czołowe miejsce w rankingu bibliotek województwa śląskiego. Jest miejscem dostępnym dla wszystkich, z przestrzenią nowocześnie wyposażoną i dostosowaną do potrzeb czytelników.	Miejska Biblioteka Publiczna w Jastrzębiu-Zdroju
Miejski Ośrodek Kultury w Jastrzębiu--Zdroju	Jastrzębie--Zdrój	MOK proponuje czynny udział w warsztatach, sekcjach, zespołach pod czujnym okiem specjalistów z zakresu plastyki, muzyki, tańca. Jest organizatorem różnorodnych imprez kulturalnych: festiwali, koncertów, spektakli teatralnych, konkursów. Prowadzi działalność wystawienniczą oraz w zakresie kinematografii.	miejski ośrodek kultury Jastrzębie - Zdrój
Biblioteka Miejska Trzyniec	Trzyniec	Biblioteka Miejska w Trzyńcu duży nacisk kładzie na pracę z dziećmi i młodzieżą. Główną czynnością biblioteki jest pozyskiwanie i udostępnianie książek, czasopism, map, zbiorów prawnych i innych źródeł informacji, które wypożycza czytelnikom nie tylko w Trzyńcu, ale również w regionie.	městská knihouna třinec
Muzeum Huty Trzynieckiej i Miasta Trzyńca	Trzyniec	Muzeum powstało w 1969 roku jako pierwsze muzeum hutnicze w Czechach. Stała ekspozycja prezentuje eksponaty – maszyny i urządzenia przemysłu hutniczego. Od 1992 roku w muzeum znajdują się również ekspozycje prezentujące historię miasta Trzyniec.	MUZEUM TŘINECKÝCH ŽELEZÁREN A MĚSTA TŘINCE
Zamek Frysztat	Karviná	W pałacu mieści się muzeum wnętrz zabytkowych, a eksponatami są przedmioty pochodzące z innych larischowskich zamków. Jedno ze skrzydeł – tzw. Lottyhaus – udostępniono do zwiedzania w 2003 roku. Znajduje się tam filia Galerii Narodowej z Pragi, prezentująca zbiory czeskiej sztuki z XIX w.	ZÁMEK FRYŠTÁT KULTURNÍ PAMÁTKA VE VLASTNICTVÍ STATUTÁRNÍHO MĚSTA KARVINÉ

Źródło: Opracowanie własne.

Duże bogactwo i zróżnicowanie instytucji kultury działających na obszarze euroregionu stanowiło punkt wyjścia do dalszych pytań, które skierowano do ankietowanych. W jednym z punktów kwestionariusza ankiety poproszono respondentów o podanie instytucji kultury, które kojarzą się im z miastami

Cieszyn, Czeski Cieszyn oraz ogólnie z Euroregionem Śląsk Cieszyński. Wyniki zaprezentowane zostały na wykresach 7., 8. i 9.

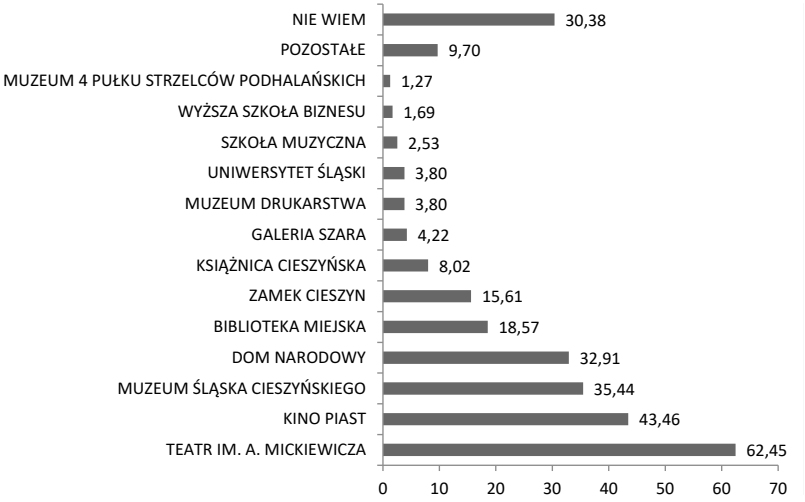

Wykres 7. Instytucje kultury kojarzone z miastem Cieszyn

Źródło: Badania własne.

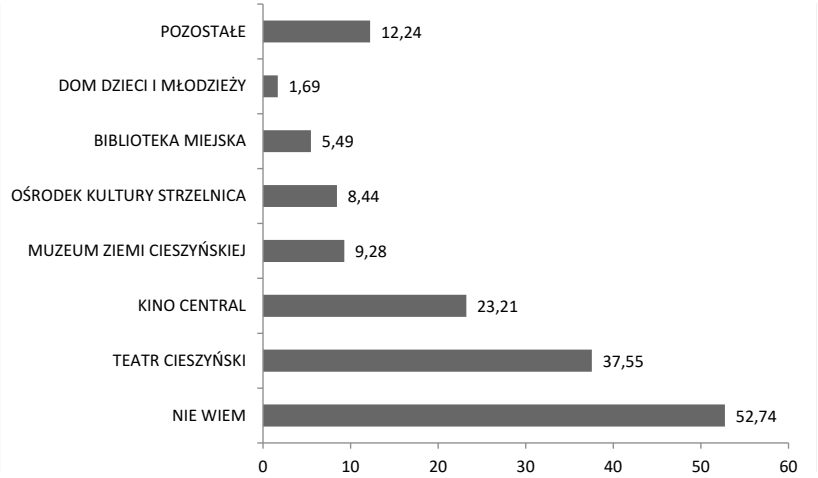

Wykres 8. Instytucje kultury kojarzone z miastem Czeski Cieszyn

Źródło: Badania własne.

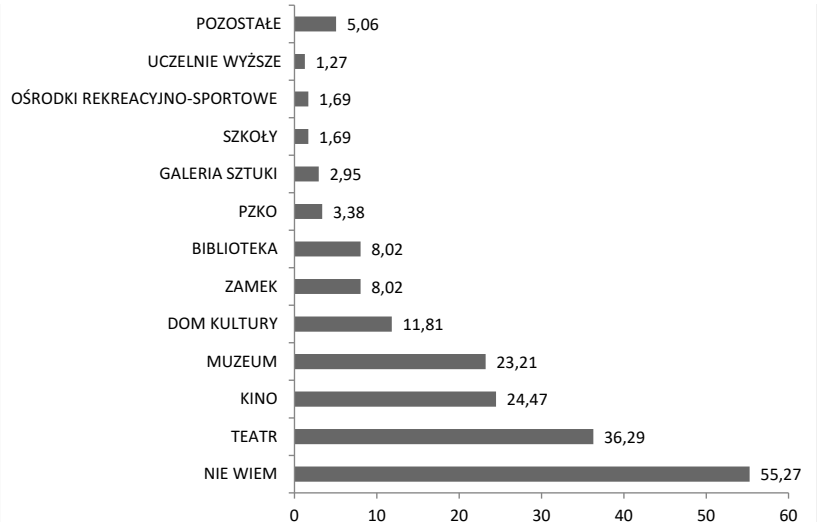

Wykres 9. Instytucje kultury kojarzone z Euroregionem Śląsk Cieszyński

Źródło: Badania własne.

Z zaprezentowanych wyników można wyciągnąć wniosek, że to właśnie w polskim Cieszynie skupione jest w większości „życie kulturalne" mieszkańców Euroregionu Śląsk Cieszyński. Ponad 62% ankietowanych kojarzy miasto Cieszyn z Teatrem im. Adama Mickiewicza, 43,46% – z kinem Piast, a 35,44% – Muzeum Śląska Cieszyńskiego. Blisko 33% respondentów wskazało dodatkowo na Dom Narodowy w Cieszynie. Miasto Czeski Cieszyn kojarzy się ankietowanym również z teatrem – Teatr Cieszyński (37,55%) oraz kinem – kino Central (23,21%). Ponad połowa ankietowanych – 52,74% – nie potrafiła wskazać instytucji kultury kojarzącej się z miastem Czeski Cieszyn, w odniesieniu do Cieszyna po polskiej stronie granicy liczba ta była zdecydowanie mniejsza (30,38%). Euroregion Śląsk Cieszyński kojarzy się ankietowanym najczęściej z działalnością takich instytucji kultury, jak: teatr (36,29%), kino (24,47%) czy muzeum (23,21%). Ponad 55% respondentów odpowiedziało, że nie wie, z jaką instytucją kultury kojarzy się im Euroregion Śląsk Cieszyński.

W kolejnym pytaniu kwestionariusza zapytano ankietowanych, czy na terenie Euroregionu Śląsk Cieszyński znajduje się instytucja kultury o ogólnokrajowym

bądź międzynarodowym uznaniu, renomie. Respondenci, którzy zaznaczyli odpowiedź „tak", poproszeni zostali dodatkowo o podanie nazwy tej instytucji. Wyniki zaprezentowano na wykresach 10. i 11.

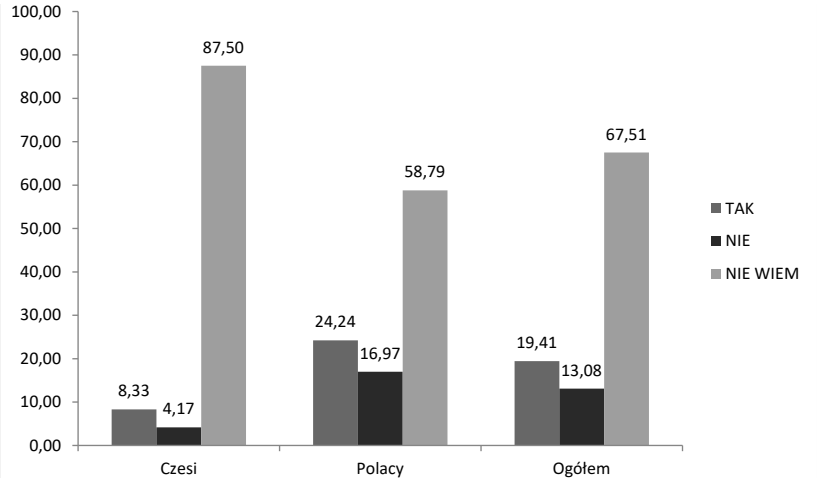

Wykres 10. Instytucje kultury Euroregionu Śląsk Cieszyński o ogólnokrajowym uznaniu, renomie

Źródło: Badania własne.

Zdecydowana większość ankietowanych (67,51%) zaznaczyła odpowiedź, że nie wie, czy na terenie Euroregionu Śląsk Cieszyński znajduje się instytucja kultury o ogólnokrajowym zasięgu. Osoby, które zaznaczyły odpowiedź „tak" (19,41%), wskazywały przeważnie na Teatr im. Adama Mickiewicza w Cieszynie (12 osób), Książnicę Cieszyńską (5 osób) oraz Zamek Cieszyn (4 osoby).

Tylko 7% ankietowanych odpowiedziało, że na terenie Euroregionu Śląsk Cieszyński znajduje się instytucja kultury o międzynarodowym uznaniu, renomie. Instytucje te to: Teatr im. Adama Mickiewicza w Cieszynie (7 osób), Muzeum Śląska Cieszyńskiego (3 osoby), Książnica Cieszyńska (2 osoby). Respondenci wskazywali przeważnie na instytucje kultury znajdujące się w Cieszynie – po polskiej stronie granicy – co potwierdza wcześniejsze założenie, że „życie kulturalne" Euroregionu Śląsk Cieszyński skupione jest głównie w Cieszynie.

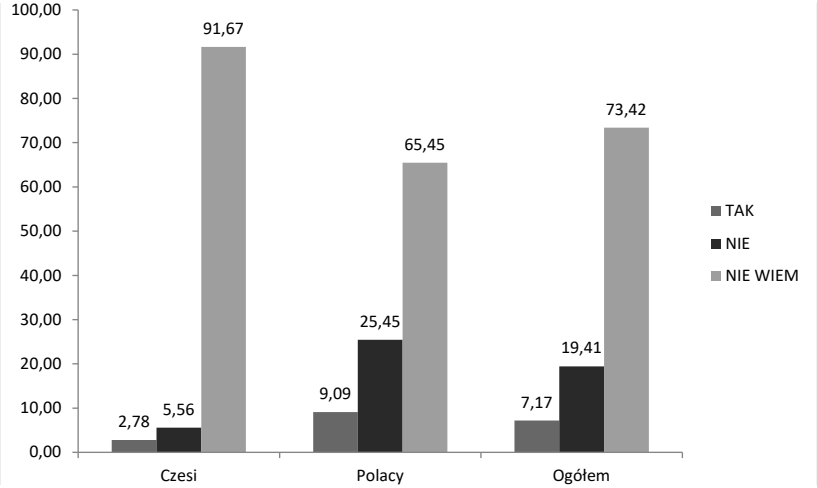

Wykres 11. Instytucje kultury Euroregionu Śląsk Cieszyński o międzynarodowym uznaniu, renomie

Źródło: Badania własne.

Bardzo duża liczba instytucji kultury aktywnie działających w Euroregionie Śląsk Cieszyński bezpośrednio przekłada się na bogatą oraz zróżnicowaną pod względem artystycznym ofertę kulturalną. Szczególną rolę w kreowaniu wizerunku euroregionu przypisać można kilku wartościowym oraz wyjątkowym w swoim rodzaju, cyklicznym przedsięwzięciom artystycznym, które organizowane są w jego granicach. W tabeli 6. zaprezentowano wybrane wydarzenia, przedsięwzięcia artystyczne, które – według badanych oraz autora opracowania – mają duży wpływ na wizerunek euroregionu.

Tabela 6. Wybrane festiwale, wydarzenia artystyczne w Euroregionie Śląsk Cieszyński

Wydarzenie artystyczne	Miejsce	Krótki opis	Logotyp wydarzenia
1	2	3	4
Cieszyński Festiwal Filmowy „Wakacyjne Kadry”	Cieszyn	„Wakacyjne Kadry” to festiwal mający formę konkursu, którego organizatorem jest miasto Cieszyn. Przedsięwzięcie realizowane jest ze środków unijnych w ramach projektu „Ciesz się Cieszynem – Wakacyjne Kadry”. W konkursie biorą udział polskie filmy fabularne i dokumentalne, zarówno kinowe, jak i telewizyjne, a główną nagrodą jest Złota Podkowa.	
Skarby z cieszyńskiej trówły	Cieszyn	„Skarby z cieszyńskiej trówły” to kilkadziesiąt wydarzeń – spotkania, warsztaty, koncerty, konkursy, gra miejska, wystawy. Organizatorzy zapraszają na spotkanie ze sztuką, rzemiosłem, folklorem i dizajnem, a także kuchnią regionalną. Do stałych punktów programu należy Cieszyński Jarmark Rzemiosła.	
Festiwal „Kręgi Sztuki”	Cieszyn	Festiwal „Kręgi Sztuki” to przede wszystkim warsztaty, ale również spotkania z wyjątkowymi ludźmi, którzy zawitali do Cieszyna. Festiwal promuje różnorodne dziedziny sztuki – od sztuk wizualnych, plastycznych, poprzez muzyczne, do spotkań, paneli i wykładów, które są zarezerwowane dla ludzi z wiedzą dotyczącą różnych dziedzin sztuki.	
Przegląd Filmowy „Kino na Granicy”	Cieszyn, Czeski Cieszyn	Program „Kina na Granicy” zawiera co roku retrospektywy twórczości uznanych reżyserów oraz filmowe nowości – obrazy, które w ostatnim roku zyskały uznanie krytyki i osiągnęły sukces frekwencyjny. Są to najczęściej filmy nigdy wcześniej nieprezentowane w Polsce. Dużą popularnością cieszą się również koncerty czeskich i słowackich wykonawców oraz dyskusje.	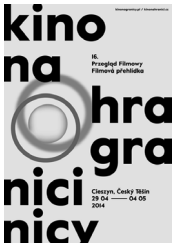
„Gorolskie Święto”	Jabłonków	„Gorolskie Święto” – najdłuższa i najważniejsza impreza kulturalna w zaolziańskich dziejach, istnieje od lat 1947/1948. Celem tej plenerowej imprezy jest prezentacja kultury ludowej oraz pielęgnacja tradycji re-	

1	2	3	4
		gionu. W „Gorolskim Święcie" biorą udział zespoły folklorystyczne nie tylko z Polski, Czech, Moraw i Słowacji, ale z całego świata.	
Tydzień Kultury Beskidzkiej	Wisła	TKB jest największą w kraju i jedną z największych na świecie imprezą folklorystyczną mającą na celu kultywowanie i upowszechnianie bogactwa kultury ludowej wszystkich górskich grup etnicznych oraz grup i enklaw tworzących i działających na terenie gór. To przegląd zespołów, solistów ludowych prezentujących autentyczne wartości w śpiewie, muzyce, tańcach, obrzędach i zwyczajach. Imprezie towarzyszą wystawy i targi sztuki ludowej.	
Festiwal „Viva il Canto"	Cieszyn	Festiwal organizowany jest od roku 1992. Znajdują tu swoją muzykę miłośnicy opery, operetki i musicalu, publiczność oczekująca bardzo znanych, mniej znanych i najnowszych dzieł muzyki wokalno-instrumentalnej, a także ci, którzy lubią jazz i muzykę popularną w dobrym wykonaniu. Oferta festiwalu jest bardzo zróżnicowana.	VIVA IL CANTO
Festiwal „Musica Sacra"	Skoczów	Festiwal Panorama Sztuki Chrześcijańskiej „Musica Sacra" organizowany jest dla upamiętnienia pobytu w Skoczowie papieża Jana Pawła II w 1995 roku. W ramach festiwalu odbywają się koncerty w świątyniach katolickich i ewangelickich w Skoczowie i okolicy, organizowane są wystawy sztuk plastycznych.	SKOCZÓW MUSICA SACRA
Międzynarodowy Festiwal Teatralny Bez Granic	Cieszyn, Czeski Cieszyn	Pierwszy festiwal miał miejsce w 1990 roku. Na festiwalu prezentowane jest to, co najlepsze i najciekawsze w teatrach Czech, Słowacji, Polski oraz Węgier. Spektaklom towarzyszą konferencje naukowe omawiające kondycje teatrów w poszczególnych państwach po zmianach ustrojowych. W międzynarodowym jury zasiadają uznane autorytety, przyznając główną nagrodę „Złamany szlaban".	MIĘDZYNARODOWY FESTIWAL TEATRALNY BEZ GRANIC MEZINÁRODNÍ DIVADELNÍ FESTIVAL

1	2	3	4
Cieszyński Festiwal Jazzowy	Cieszyn, Czeski Cieszyn	Cieszyński Festiwal Jazzowy, odbywający się corocznie w listopadzie, jest kontynuatorem takich imprez, jak Cieszyńskie Spotkania Jazzowe czy Cieszyńska Jesień Jazzowa. Koncerty odbywają się w Domu Narodowym i KaSS „Střelnice" w Czeskim Cieszynie, a także w klubach, kawiarniach, galeriach. Występom towarzyszą atrakcyjne wystawy fotografii jazzowej, plakatów oraz warsztaty i wykłady dla początkujących muzyków.	
Festiwal Nauki	Cieszyn	Organizowany przez Wyższą Szkołę Biznesu w Cieszynie Festiwal Nauki został zaplanowany z myślą o ludziach ciekawych świata – zarówno dorośli, jak i młodzież czy dzieci znajdą tam coś dla siebie. Dla uczestników przygotowano wykłady, warsztaty, wystawy oraz imprezy towarzyszące. Ideą przyświecającą festiwalowi jest szeroko pojęta promocja i upowszechnianie osiągnięć z zakresu nauki oraz kultury w sposób zrozumiały i przystępny dla każdego.	
Święto Trzech Braci	Cieszyn, Czeski Cieszyn	Podczas Święta Trzech Braci organizowane są liczne imprezy kulturalne, sportowe i rekreacyjne. Święto tradycyjnie inauguruje teatralna inscenizacja legendy o powstaniu miasta. Do historii i tradycji nawiązuje również coroczny konkurs dla dzieci na najpiękniejszy strój historyczny. Władze oraz mieszkańcy Cieszyna i Czeskiego Cieszyna spotykają się na Moście Przyjaźni przy 60 metrowej roladzie przygotowanej przez polskich i czeskich cukierników.	
Muzyka Dawna w Cieszynie	Cieszyn, Czeski Cieszyn	Festiwal jest cyklem koncertów przybliżającym melomanom muzykę dawnych mistrzów. Organizowany jest przez Cieszyńskie Towarzystwo Muzyczne przy udziale KaSS „Střelnice" z Czeskiego Cieszyna. Koncerty goszczą po obu stronach Olzy i z roku na rok cieszą się coraz większym zainteresowaniem publiczności. Przyciągają rzesze melomanów, wśród których jest wielu stałych i wiernych słuchaczy.	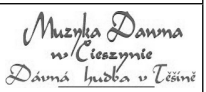

Źródło: Opracowanie własne.

W dalszej części kwestionariusza zapytano ankietowanych o wydarzenia z zakresu kultury o ogólnokrajowym oraz międzynarodowym zasięgu. Wyniki zaprezentowano na wykresach 12. oraz 13.

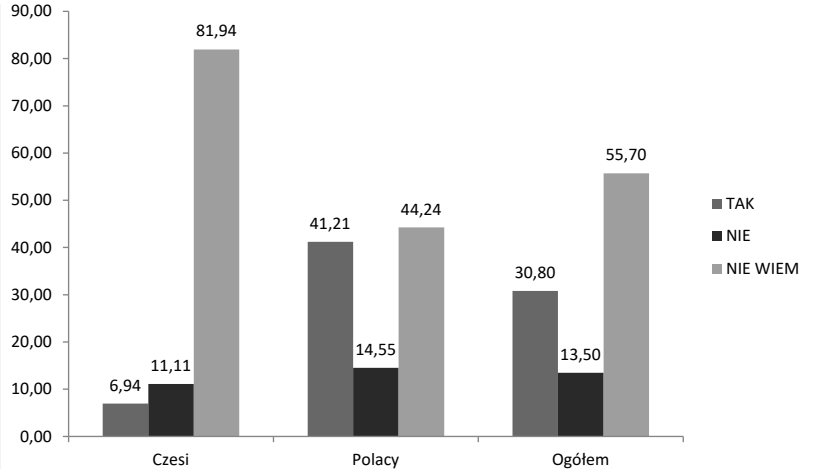

Wykres 12. Wydarzenia artystyczne organizowane na obszarze Euroregionu Śląsk Cieszyński o ogólnokrajowym zasięgu

Źródło: Badania własne.

Biorąc pod uwagę bardzo bogatą oraz różnorodną ofertę kulturalną Euroregionu Śląsk Cieszyński, nie dziwi fakt, że niemalże co trzeci ankietowany (30,80%) uznał, iż na obszarze Euroregionu Śląsk Cieszyński ma miejsce wydarzenie kulturalne o ogólnokrajowym zasięgu. Najczęściej wskazywano na Przegląd Filmowy „Kino na granicy" (47 wskazań), Festiwal Viva il Canto (9 wskazań) oraz Święto Trzech Braci (8 wskazań). Według respondentów na terenie Euroregionu Śląsk Cieszyński ma miejsce również wydarzenie o międzynarodowym zasięgu (23,21%). I tym razem badani najczęściej wskazywali na Przegląd Filmowy „Kino na granicy" (39 wskazań), Międzynarodowy Festiwal Teatralny Bez Granic (8 wskazań), Święto Trzech Braci (7 wskazań), Tydzień Kultury Beskidzkiej (6 wskazań) oraz Festiwal Viva il Canto (5 wskazań). Kolejne pytanie kwestionariusza ankiety dotyczyło wpływu poszczególnych działań instytucji kultury na wizerunek euroregionu. Badani uznali, że

największy wpływ na wizerunek euroregionu mają takie działania instytucji kultury, jak: organizowanie konkursów, festiwali, przeglądów czy organizowanie koncertów muzyki rozrywkowej – wykres 14.

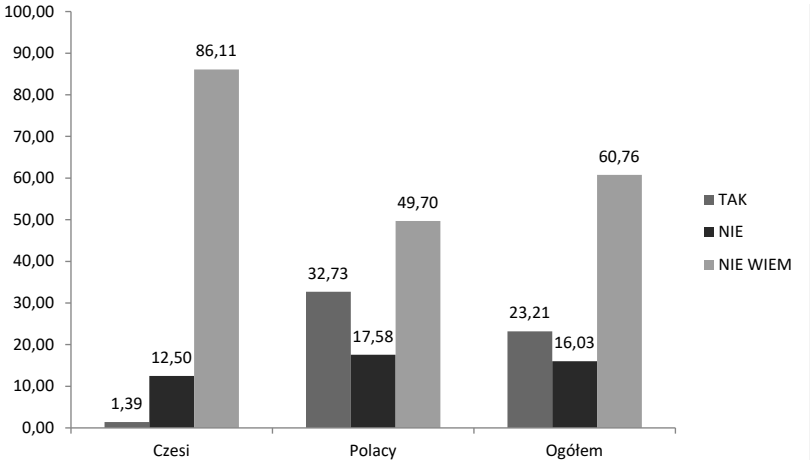

Wykres 13. Wydarzenia artystyczne organizowane na obszarze Euroregionu Śląsk Cieszyński o międzynarodowym zasięgu

Źródło: Badania własne.

Poproszono również respondentów o ocenę aktywności instytucji kultury działających w Euroregionie Śląsk Cieszyński w poszczególnych obszarach (w skali od 1 – bardzo źle, do 5 – bardzo dobrze). Najwyżej – wynik powyżej przeciętnego – oceniono organizowanie konkursów, festiwali, przeglądów oraz wystawianie sztuk teatralnych. Wydaje się to uzasadnione w związku z licznymi wydarzeniami artystycznymi (przeglądy, festiwale filmowe i teatralne), które odbywają się każdego roku na terenie Euroregionu Śląsk Cieszyński, a także prężnie działającymi teatrami po obu stronach Olzy. Najniżej ankietowani ocenili taką działalność, jak organizowanie koncertów muzyki klasycznej. Najprawdopodobniej wynika to z tego, że na terenie Euroregionu Śląsk Cieszyński nie działają instytucje kultury zajmujące się taką działalnością artystyczną, jak np. opera, filharmonia czy operetka. Rozkład odpowiedzi zaprezentowano na wykresie 15.

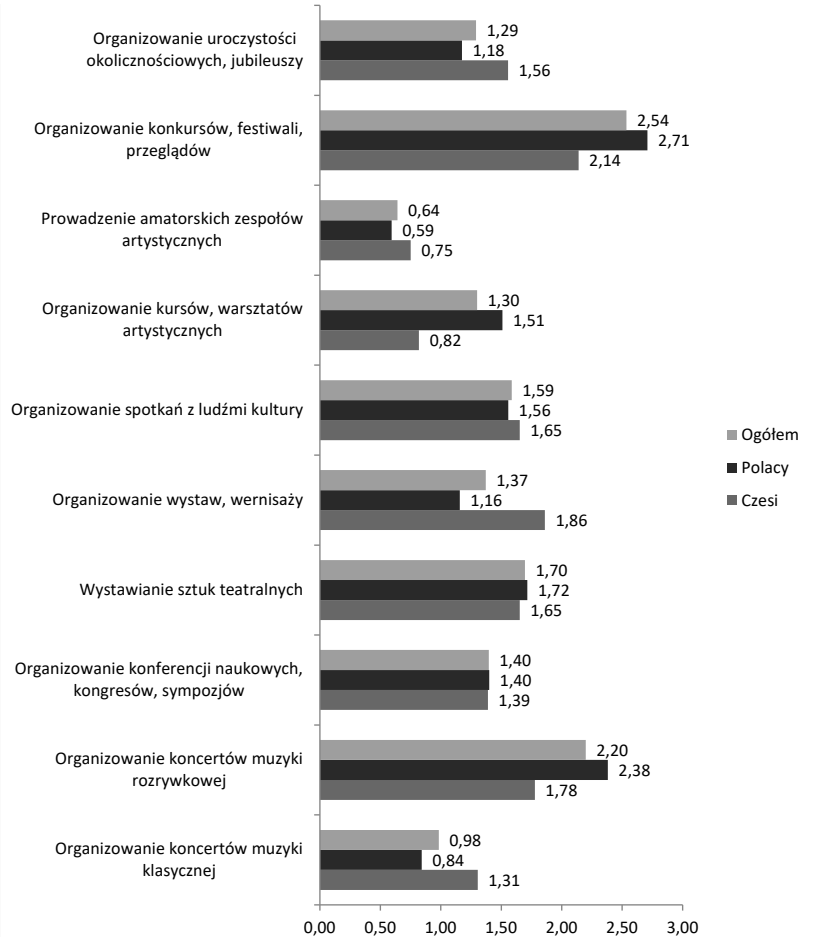

Wykres 14. Wpływ poszczególnych działań instytucji kultury na wizerunek Euroregionu Śląsk Cieszyński

Źródło: Badania własne.

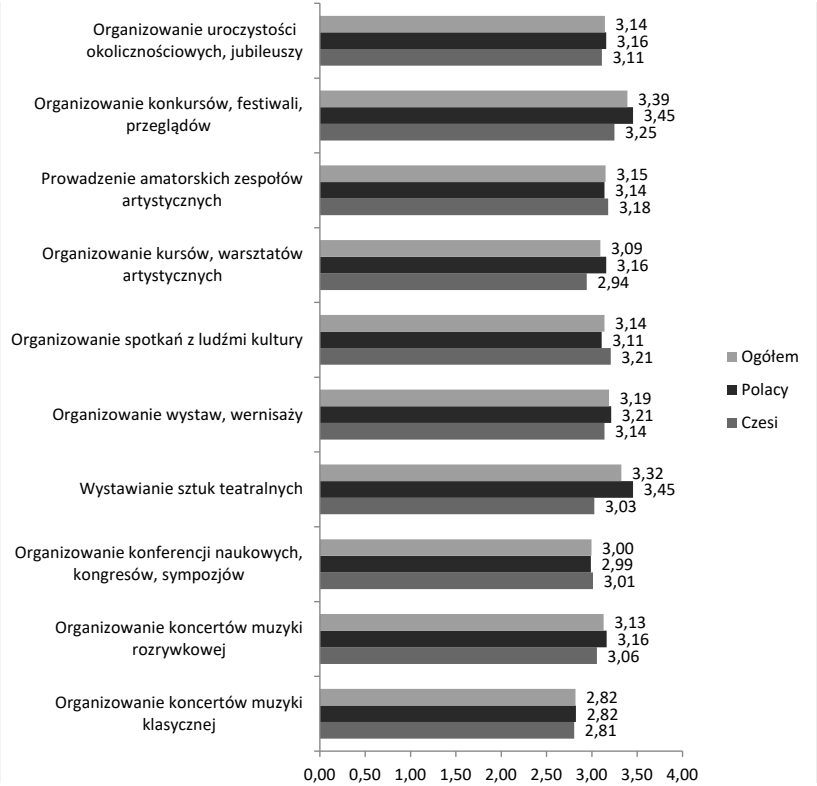

Wykres 15. Ocena aktywności instytucji kultury Euroregionu Śląsk Cieszyński (skala od 1 do 5)

Źródło: Badania własne.

Podsumowując drugą część badania, można zauważyć, że respondenci w większości poprawnie wskazywali instytucje kultury funkcjonujące na obszarze Euroregionu Śląsk Cieszyński – świadomi są funkcjonowania takich instytucji, jak: teatr, muzeum, kino, biblioteka, dom kultury czy galeria sztuki, wysoko ocenili również ich działalność. Niepokojące jest jednak to, że ponad połowa ankietowanych (55,27%) nie potrafiła podać nazwy żadnej konkretnej instytucji kultury, która funkcjonuje na terenie Euroregionu Śląsk Cieszyński, co może sugerować, że sporadycznie korzystają oni z oferty tych instytucji.

Na taki stan rzeczy może wpływać także niewystarczające promowanie tych instytucji. W odniesieniu do miasta Cieszyn sytuacja przedstawia się już jednak lepiej – 30,38% ankietowanych nie potrafiło wskazać konkretnej instytucji kultury funkcjonującej w Cieszynie. Instytucją zdecydowanie najlepiej znaną ankietowanym jest Teatr im. Adama Mickiewicza w Cieszynie.

Duża liczba prężnie działających w euroregionie instytucji kultury oraz bogata i bardzo często unikatowa oferta kulturalna, jak również liczne środowisko twórców kultury, w porównaniu z resztą kraju, czynią ten obszar niezwykle atrakcyjnym. Wielokulturowość, bogate dziedzictwo kulturowe, historia oraz interesujące usytuowanie Euroregionu Śląsk Cieszyński stanowią bardzo dobre pole do organizowania przedsięwzięć z zakresu kultury, swoistych nie tylko na skalę kraju, ale również Europy. Potwierdzeniem może być chociażby organizowany od kilkunastu lat w Cieszynie Przegląd Filmowy „Kino na Granicy". Gromadzi on każdego roku kilka tysięcy miłośników filmu i sprawia, że w czasie trwania festiwalu „mówi się" o nim w całej Polsce. Festiwal ten służy nie tylko lokalnej społeczności, ale przyciąga również turystów, a co bardzo istotne promuje miasto oraz euroregion w całym kraju. Według respondentów Przegląd Filmowy „Kino na Granicy" to wydarzenie artystyczne nie tylko o zasięgu ogólnokrajowym, ale także międzynarodowym.

Potencjał Euroregionu Śląsk Cieszyński tkwi również w korzystnych warunkach naturalnych i klimatycznych, sprzyjających wielu formom turystyki, w szczególności zaś turystyce kulturowej. Nie ulega wątpliwości, że duży zasób kulturalny euroregionu i jego ciekawe w skali europejskiej zabytki architektoniczne mają ogromy wpływ na jego wizerunek. Wysoki standard oferty z tego obszaru jest zachętą m.in. dla turystów, inwestorów oraz organizatorów, np. turystyki kulturowej czy biznesowej: szkoleń, konferencji, seminariów naukowych, spotkań firmowych, pobytów integracyjnych czy motywacyjnych.

Zakończenie

W odniesieniu do Euroregionu Śląsk Cieszyński bogate dziedzictwo kulturowe Śląska Cieszyńskiego, liczne instytucje kultury funkcjonujące w jego granicach, różnorodna często wyjątkowa oferta tych instytucji – to jedne

z najważniejszych czynników, które kształtują jego wizerunek. Chociaż sektor kultury (przemysły kultury, przemysły kreatywne) towarzyszy aktywności gospodarczej człowieka już od wielu wieków, dopiero w ostatnich latach zaczęto wypracowywać mechanizmy, które pozwalają na bezpośrednie przełożenie jego wpływu na wizerunek, a zarazem wzrost gospodarczy. Doskonałym tego przykładem mogą być klastry tworzone w ramach sektora przemysłów kreatywnych. W tym kontekście szczególnego znaczenia nabierają sektor kultury, działalność instytucji kultury, działalność przemysłów kultury, przemysłów kreatywnych.

Władze samorządowe coraz częściej zdają sobie sprawę, że każde miasto, gmina czy euroregion posiada pewien wizerunek, na który mogą oddziaływać. Jeżeli jest on negatywny, to można podjąć próbę jego zmiany, gdy jest mało wyrazisty, wówczas można wzmocnić go poprzez wybór odpowiednich środków z zakresu promocji. Ponadto wzrost zainteresowania kształtowaniem pozytywnego obrazu ze strony przedstawicieli euroregionu wynika ze zrozumienia funkcji, jakie pełni taki wizerunek, i korzyści, które może on przynieść jego mieszkańcom.

Bibliografia

Artykuły i pozycje zwarte

Altkorn J., *Kształtowanie rynkowego wizerunku firmy*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków 2002.

Budzyński W., *Wizerunek firmy. Kreowanie, zarządzanie, efekty*, Poltext, Warszawa 2003.

Caves R.E., *Creative industries. Contracts between art and commerce*, Harvard University Press, Cambridge 2000.

Grzegorczyk A., Kochaniec A., *Kreowanie wizerunku miast*, Wyższa Szkoła Promocji, Warszawa 2010.

Hartmann R., *Strategische Marketingplanung im Einzelhandel – Kritische Analyse spezifischer Planungsinstrumente*, Deutscher Universitats Verlag, Wiesbaden 1992.

Johannsen U., *Das Marken- und Firmenimage*, Bd. 1, Technische Uni., Braunschweig 1968.

Kotler Ph., Haider D.H., Rein I., *Marketing Places. Attracting Investment, Industry and Tourism to Cities*, States and Nations. The Free Press, New York 1993.

Kurowska-Pysz J., Łodziana-Grabowska J., Mikolas Z., Wróblewski Ł., *Perspektywy rozwoju sektora kultury w Euroregionie Śląsk Cieszyński – wybrane zagadnienia*, Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Biznesu w Dąbrowie Górniczej, Dąbrowa Górnicza 2014.

Kurowska-Pysz J., Lis M., Łodziana-Grabowska J., Mikolas Z., Wróblewski Ł., *Polsko-czeska współpraca transgraniczna w Euroregionie Beskidy. Wybrane problemy*, Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Biznesu w Dąbrowie Górniczej, Dąbrowa Górnicza 2014.

Leksykon marketingu, red. J. Altkorn, T. Kramer, PWE, Warszawa 1998.

Mruk H., *Marketing. Satysfakcja klienta i rozwój przedsiębiorstwa*, PWN, Warszawa 2012.

Smoleń M., *Przemysły kultury – wpływ na rozwój miast*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, Kraków 2003.

Szromnik A., *Marketing terytorialny. Miasto i region na rynku*, Oficyna Wolters Kluwer, Kraków 2007.

Throsby D., *Ekonomia i kultura*, Narodowe Centrum Kultury w Warszawie, Warszawa 2008.

Wróblewski Ł., *Strategie marketingowe w instytucjach kultury*, PWE, Warszawa 2012.

Zarządzanie w instytucjach kultury, red. nauk. Ł. Wróblewski, Wydawnictwo CeDeWu, Warszawa 2014.

Akty prawne i dokumenty

Broszura promocyjna Euroregionu Śląsk Cieszyński – Dlaczego Euroregion Śląsk Cieszyński?

Strategia Rozwoju Śląska Cieszyńskiego 2001–2016.

Ulotka informacyjna Euroregionu Śląsk Cieszyński i Stowarzyszenia Rozwoju i Współpracy Regionalnej „Olza".

Zasady Identyfikacji Wizualnej Euroregionu Śląsk Cieszyński.

Serwisy i strony internetowe

http://biblioteka.cieszyn.pl/

http://biblioteka.jastrzebie.pl/

http://chatanaszancach.fm.interia.pl/
http://mok.jastrzebie.pl/
http://rok.bielsko.pl/tkb.php
http://www.avion.tesinsko.cz/
http://www.borderfestival.eu/
http://www.cieszyn.pl/
http://www.ddmtesin.cz/
http://www.domnarodowy.pl/
http://www.dworkossakow.pl/
http://www.euregio-teschinensis.eu/
http://www.galeriaszara.pl/
http://www.gorolskiswieto.cz/
http://www.kassct.cz/cs/
http://www.kc-cieszyn.pl/
http://www.kinonagranicy.pl/
http://www.knih-trinec.cz/
http://www.kregisztuki.com/
http://www.kultura.olza.pl/
http://www.mck.skoczow.pl/
http://www.mdk-ustron.ox.pl/
http://www.militariacieszyn.pl/
http://www.musicasacra.ox.pl/
http://www.muzeumct.cz/
http://www.muzeumcieszyn.pl/
http://www.muzeumdrukarstwa.pl/
http://www.olza.pl/
http://www.podjeleniem.com/pl/
http://www.powiat.cieszyn.pl/
http://www.pzko.cz/
http://www.swietotrzechbraci.pl/
http://www.tdivadlo.cz/
http://www.teatr.cieszyn.pl/
http://www.tesin.cz/
http://www.trinecko.cz/
http://www.vivailcanto.pl/
http://www.wakacyjnekadry.pl/

http://www.wsb.edu.pl/index.php?idg=fnc4
http://www.zamekcieszyn.pl/
http://www.zamek-frystat.cz/portal/page/portal/Zamek_Frystat

Łukasz Wróblewski

Vyšší odborná podnikatelská škola

Vliv kultury a kulturního průmyslu na obraz Euroregionu Těšínské Slezsko

Shrnutí

Článek se zabývá problematikou vlivu kultury a průmyslu na obraz Euroregionu Těšínské Slezsko, přeshraničního a multikulturního regionu pohraničí, v němž na sebe navzájem působí několik kultur. Autor zdůrazňuje, že právě proto se vyznačuje nadprůměrnou otevřeností a tolerancí v porovnání s jinými euroregiony. Zdůrazňuje také, že jeho cílem je stanovení charakteristických vlastností Euroregionu Těšínské Slezsko a také určení, jaký vliv má na obraz euroregionu kultura regionu a její průmysl.

Marek Olszewski

Stowarzyszenie Rozwoju i Współpracy Regionalnej „Olza”

Projekty współpracy międzyregionalnej jako narzędzie integracji i rozwoju Euroregionu Śląsk Cieszyński

Wprowadzenie

Praktyczny podręcznik współpracy transgranicznej wymienia współpracę międzyregionalną (obok współpracy transgranicznej i transnarodowej) jako jedną z trzech najważniejszych form współpracy prowadzonej ponad granicami[1]. Zdaniem W. Toczyńskiego[2] współpraca międzyregionalna jest nie tylko partnerską współpracą niegraniczących bezpośrednio ze sobą jednostek, ale obejmuje także uczestnictwo lokalnych i regionalnych podmiotów w międzynarodowych organizacjach i zrzeszeniach. Tego typu współpraca odnosząca się do obszaru całej Unii Europejskiej służy wymianie doświadczeń i dobrych praktyk, a tym samym wzmacnia potencjał instytucji i samorządów w zakresie mechanizmów wspierania rozwoju regionalnego[3]. Współpracę międzyregionalną można również rozumieć jako wszystkie uzgodnione przedsięwzięcia – projekty, zmierzające do umocnienia i rozwoju wzajemnych stosunków pomiędzy regionami. W praktyce oznacza to, że regiony zobowiązane są do rozwijania dwustronnej współpracy międzyregionalnej i wspierania działań na szczeblu regionalnym oraz lokalnym w następujących dziedzinach: administracja samorządowa, gospodarka, ochrona środowiska przyrodniczego, kultura, nauka, oświata, wymiana młodzieży, turystyka, rekreacja i sport[4].

---

[1] *Praktyczny podręcznik współpracy transgranicznej*, SERG, Gronau 2000, A1, s. 12.

[2] *Międzynarodowa współpraca regionów*, red. W. Toczyński, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 1998, s. 55.

[3] *Europejska Współpraca Terytorialna. Portal Funduszy Europejskich*, http://www.ewt.gov.pl/WstepDoFunduszyEuropejskich/Strony/czymsafundusze.aspx [data dostępu: 6.06.2014].

[4] B. Jurkowska, *Unijne programy wsparcia współpracy transgranicznej w latach 2007–2013 w państwach członkowskich i sąsiadujących z Unią Europejską*, [w:] *Prawo, Administracja, Ekonomia, Regionalistyka*, red. P.K. Marszałek, Prace Instytutu Prawa i Administracji Studia Lubuskie, t. 7, Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Sulechowie, Sulechów 2011, s. 185–186.

Przykładem regionu, w którym istotną rolę w procesie integracji i rozwoju odgrywają projekty współpracy międzyregionalnej, jest Euroregion Śląsk Cieszyński[5] reprezentowany przez Stowarzyszenie Rozwoju i Współpracy Regionalnej „Olza"[6] – polską stronę umowy euroregionalnej. Od 2004 roku Stowarzyszenie wspólnie z organizacjami partnerskimi znajdującymi się w regionach granicznych Europy Zachodniej, Północnej i Południowej realizuje projekty międzyregionalne skierowane na różne dziedziny współpracy transgranicznej. Wśród najważniejszych instytucji zagranicznych, z którymi Stowarzyszenie współpracuje, można wymienić między innymi: The Centre for Cross Border Studies (Irlandia Północna), Uniwersytet w Limerick (Irlandia), Uniwersytet Południowej Danii (Dania), Uniwersytet Lille Nord de France (Francja), Mission Opérationnelle Transfrontalière (Francja), Uniwersytet w Strasbourgu (Francja), Uniwersytet w Perpignan Via Domitia (Francja), Eurodistrict REGIO

[5] Euroregion Śląsk Cieszyński jest jednym z najmłodszych euroregionów w Polsce. Umowa o jego utworzeniu została podpisana w dniu 22 kwietnia 1998 roku przez Stowarzyszenie Rozwoju i Współpracy Regionalnej „Olza" i Regionální sdružení pro česko-polskou spolupráci Těšínského Slezska (od 2008 roku Regionální sdružení územní spolupráce Těšínského Slezska). Euroregion Śląsk Cieszyński stanowi dobrowolną wspólnotę polskich i czeskich związków gmin i miast szeroko rozumianego Śląska Cieszyńskiego. Euroregion leży na obszarze przygranicznym południowej Polski oraz północno-wschodnich Czech, w bliskim sąsiedztwie Słowacji. Rozciąga się na powierzchni ok. 1400 km^2, którą zamieszkuje 630 tys. mieszkańców (z czego 360 tys. przypada na część czeską, a 270 tys. na polską). Obszar euroregionu rozciąga się na terenie Polski od Godowa po Istebną, z kolei na terenie Republiki Czeskiej –od Bogumina (Bohumín) po Hreczawę (Hrčava). Po stronie polskiej obszar euroregionu obejmuje – 16 gmin województwa śląskiego i 1 powiat – cieszyński, a po stronie czeskiej w jego skład wchodzi około 40 gmin oraz powiat Karwina (Karviná) i Frydek-Mistek (Frýdek-Místek). M. Olszewski, *Euroregional cooperetion as a contribution to EU-integration. The example of the Euroregion Śląsk Cieszyński (Cieszyn Silesia)*. [in:] *Living and Researching Cross-Border Cooperation (Volume 3): The European Dimension, Studies of the History of the European Integration*, eds. B. Wassenberg, J. Beck, No. 14, Franz Steiner Verlag, Stuttgart 2011, s. 273–277.

[6] Stowarzyszenie Rozwoju i Współpracy Regionalnej „Olza" zostało założone w Cieszynie w 1998 roku jako dobrowolne porozumienie gmin i powiatów Rzeczypospolitej Polskiej (tworzą go samorządy członkowskie – jest ich aktualnie 17; są to gminy powiatów: cieszyńskiego, bielskiego, wodzisławskiego, powiat grodzki Jastrzębie-Zdrój oraz ziemski – cieszyński), działających na rzecz rozwoju obszarów przylegających do granicy polsko-czeskiej w rejonie biegu rzeki Olzy. Stowarzyszenie w ramach podejmowanych zadań reprezentuje i broni interesów swojego terenu w zewnętrznych kontaktach w kraju i za granicą, w szczególności przez: współpracę z innymi krajowymi i zagranicznymi organizacjami i instytucjami; poszukiwanie nowych możliwości rozwoju gospodarczego i zatrudnienia mieszkańców; upowszechnianie korzystnego wizerunku regionu z naciskiem na jego korzystne położenie; działania mające na celu poprawę stanu środowiska naturalnego; działalność edukacyjną, kulturalną i sportową; tworzenie warunków dla najszerszych kontaktów międzynarodowych mieszkańców ze szczególnym naciskiem na współpracę transgraniczną z samorządami i innymi organizacjami Republiki Czech; prowadzenie działalności proeuropejskiej, w szczególności problematyki informacyjnej i edukacyjnej; prowadzenie działalności z obszaru turystyki. *Par. 5. Statutu Stowarzyszenia Rozwoju i Współpracy Regionalnej „Olza"*.

PAMINA (Francja), Uniwersytet w Gironie (Katalonia, Hiszpania), Uniwersytet Nauk Stosowanych w Kehl (Niemcy), Euro-Institut (Niemcy), Stowarzyszenie Europejskich Regionów Granicznych (Niemcy), Centrum Viadrina/EUWT Centrum Doskonalenia (Niemcy), Karyncki Uniwersytet Nauk Stosowanych (Austria), Uniwersytet w Ljubljanie (Słowenia) oraz ForSer FVG – Centrum Usług Szkoleniowych dla Administracji Publicznej (Włochy).

Spośród wymienionych podmiotów dwa są partnerami strategicznymi Stowarzyszenia. Pierwszy z nich – Eurodistrict REGIO PAMINA, działa w regionach Północnej Alzacji, Mittlerer Oberrhein i Południowego Palatynatu[7], drugi – Euro-Institut, obejmuje zasięgiem funkcjonowania między innymi Land Badenii-Wirtembergii, region Alzacji i Departament Dolnego Renu[8].

Eurodistrict REGIO PAMINA[9] i Euro-Institut – krótka charakterystyka zagranicznych partnerów międzyregionalnych Stowarzyszenia Rozwoju i Współpracy Regionalnej „Olza"

Lokalne Ugrupowanie Współpracy Transgranicznej Eurodistrict REGIO PAMINA jest instytucją publiczną powołaną w formie syndykatu mieszanego zgodnie z artykułem L.5721-1 i dalszymi postanowieniami Kodeksu ogólnego jednostek terytorialnych. Ugrupowanie ma na celu promowanie, wspieranie i koordynowanie współpracy transgranicznej oraz realizację wspólnych projektów w dziedzinach zgodnych z kompetencjami jego członków. Działalność Lokalnego Ugrupowania Współpracy Terytorialnej REGIO PAMINA skupia się na czterech podstawowych filarach[10]:

---

[7] *Art. 1, par. 1 Statuts du GROUPEMENT LOCAL DE COOPERATION TRANSFRONTALIERE « REGIO PAMINA ».*

[8] M. Olszewski, B. Kasperek, A. Olszewska, A. Lewczuk, A. Thevenet, H. Böhm, *Studium Wykonalności EuroInstytutu – etap I. Raport z warsztatów poświęconych pracom nad stworzeniem międzynarodowego ośrodka doradczo-szkoleniowego – EuroInstytutu w Euroregionie Śląsk Cieszyński*, Stowarzyszenie Rozwoju i Współpracy Regionalnej „Olza" w Cieszynie, Cieszyn 2010, s. 9.

[9] Do 2008 roku REGIO PAMINA.

[10] *Art. 6, par. 1–2 Statuts du GROUPEMENT LOCAL DE COOPERATION TRANSFRONTALIERE « REGIO PAMINA ».*

a) opracowanie wspólnych koncepcji dotyczących planowania i rekomendacji zmierzających do długoterminowego zrównoważonego rozwoju obszaru PAMINA poprzez:
– opracowanie koncepcji transgranicznej w zakresie planowania,
– opracowanie koncepcji transgranicznej dotyczącej rozwoju i promocji gospodarczej,
– opracowanie koncepcji transgranicznej w celu podtrzymywania i rozwoju zasobów naturalnych oraz wspierania ochrony środowiska,
– opracowanie transgranicznego schematu dotyczącego transportu,
– opracowanie koncepcji transgranicznej dotyczącej zarządzania surowcami;
b) koordynowanie i promocja współpracy transgranicznej na co dzień, zwłaszcza poprzez:
– rozwijanie współpracy transgranicznej w dziedzinie środowiska,
– rozwijanie współpracy transgranicznej w dziedzinie turystyki, rekreacji, sportu,
– rozwijanie współpracy transgranicznej w dziedzinie kultury;
– promowanie dwujęzyczności,
– rozwijanie współpracy transgranicznej w dziedzinie działalności sanitarnej i społecznej,
– współpracę w zakresie zapobiegania zagrożeniom naturalnym i technologicznym;
c) propagowanie informacji i doradztwo skierowane do instytucji publicznych oraz osób prywatnych w zakresie współpracy transgranicznej;
d) przygotowanie i kontynuowanie wdrażania programów wspólnotowych, zwłaszcza poprzez:
– wspieranie inicjatyw projektowych w zakresie przygotowywania wniosków o dofinansowanie,
– przygotowywanie decyzji formalnych i merytorycznych w zakresie przyjęcia inicjatyw projektowych.

Z kolei Instytut ds. Współpracy Transgranicznej (Euro-Institut) jest dwukulturową, francusko-niemiecką strukturą specjalizującą się w kształceniu

ustawicznym i szkoleniach, posiadającą dwunarodowy i dwujęzyczny zespół pracowników. To swego rodzaju „neutralna platforma" współpracy, stanowiąca pomost między różnymi instytucjami z francuskiej i niemieckiej części pogranicza. Euro-Institut ma na celu polepszanie współpracy transgranicznej między Francją a Niemcami poprzez prowadzenie działalności związanej z kształceniem ustawicznym i szkoleniami, uwzględniającej realizację zadań publicznych; przyczynianie się do rozwiązywania problemów wynikających z różnych systemów polityczno-administracyjnych i strukturalnych obu stron pogranicza francusko-niemieckiego; znoszenie wszelkiego rodzaju barier administracyjnych oraz zachęcanie francuskich i niemieckich podmiotów publicznych do działania na rzecz współpracy regionalnej, w tym ponadgranicznej; a także rozwijanie narzędzi i metod współpracy, które mogą być stosowane na terytoriach innych regionów granicznych Europy[11].

Euro-Institut realizuje swój cel, prowadząc szkolenia, warsztaty i doradztwo związane z rozwojem regionalnym; opracowując diagnozy, ekspertyzy, studia, koncepcje i strategie oraz wykonując prace badawcze, służące podnoszeniu jakości zarządzania rozwojem regionu; współpracując z instytucjami i podmiotami prowadzącymi działalność badawczo-wdrożeniową dotyczącą rozwoju regionalnego; propagując wiedzę i wymianę doświadczeń dotyczącą problematyki regionalnej z organizacjami funkcjonującymi w państwach Unii Europejskiej; inicjując konferencje, seminaria i wyjazdy studyjne; prowadząc działalność wydawniczą oraz bibliotekę i czytelnię specjalistyczną z zakresu problematyki regionalnej. Ponadto Euro-Institut umożliwia organizacjom z różnych środowisk wykonywanie wspólnej pracy, wykorzystując w tym celu narzędzia związane z zarządzaniem międzykulturowym; rozwija specyficzne metody i instrumenty szkoleń w zakresie problematyki transgranicznej; uczestniczy w sieciach współpracy; przekazuje i rozpowszechnia *know-how* oraz najlepsze praktyki w Europie oraz dostarcza pomoc techniczną do innych regionów transgranicznych funkcjonujących na kontynencie europejskim[12].

---

[11] M. Olszewski, B. Kasperek, A. Olszewska, A. Lewczuk, A. Thevenet, H. Böhm, *Studium Wykonalności EuroInstytutu – etap I. Raport z warsztatów poświęconych pracom nad stworzeniem międzynarodowego ośrodka doradczo-szkoleniowego – EuroInstytutu w Euroregionie Śląsk Cieszyński…*, s. 7.

[12] Tamże.

Projekty współpracy międzyregionalnej jako narzędzie integracji i rozwoju Euroregionu Śląsk Cieszyński

Projekty współpracy międzyregionalnej realizowane z udziałem Stowarzyszenia Rozwoju i Współpracy Regionalnej „Olza" oraz Eurodistrictu REGIO PAMINA i Euro-Institutu można analizować nie tylko z punktu widzenia efektywnej realizacji w ujęciu interregionalnym, lecz także roli i korzyści, jakie przyniosły lub mogą przynieść w wymiarze transgranicznym. Chodzi przede wszystkim o ich wpływ na wszechstronny rozwój regionu transgranicznego, promocję i wspieranie dobrych praktyk w zakresie samorządności na poziomie regionalnym i lokalnym w układzie transgranicznym, poprawę zarządzania regionem transgranicznym dzięki wykorzystywaniu wiedzy i doświadczeń zaczerpniętych z państw o podobnej strukturze gospodarki i potencjale społecznym, a także na proces integracji.

Zadania realizowane z udziałem Stowarzyszenia Rozwoju i Współpracy Regionalnej „Olza" i Eurodistrictu REGIO PAMINA zostały dofinansowane w głównej mierze ze środków budżetu Samorządu Województwa Śląskiego i programów Europejskiej Współpracy Terytorialnej (INTERREG IIIA Czechy-Polska, Program Operacyjny Współpracy Transgranicznej Republika Czeska-Rzeczpospolita Polska na lata 2007–2013). Ich tematyka dotyczyła turystyki, integracji europejskiej i współpracy międzynarodowej oraz promocji (tabela 1.).

Do pierwszej kategorii projektów można zaliczyć „Inforeg 2006". Przedsięwzięcie kluczowe z punktu widzenia funkcjonowania Euroregionu Śląsk Cieszyński nawiązywało do funkcjonującego od kilkunastu lat sieciowego systemu wymiany informacji Infobest we francusko-niemieckim regionie granicznym REGIO PAMINA oraz realizowanego w Euroregionie Śląsk Cieszyński projektu „Inforeg 2000". W swoim założeniu „Inforeg 2006" stanowił narzędzie, dzięki któremu byłoby możliwe planowanie i podejmowanie działań dotyczących rozwoju Euroregionu Śląsk Cieszyński, opartych na systemie transgranicznego partnerstwa sieciowego wspomaganego informacją. Z jednej strony „Inforeg 2006" jako narzędzie planowania i podejmowania działań uwzględniał komponent związany z technicznym gromadzeniem i opracowywaniem informacji

dotyczących różnych dziedzin życia, obejmujących szeroko rozumianą sferę ekonomiczno-gospodarczą i społeczną. Za pośrednictwem sieci internetowej informacje te miały trafić do lokalnych punktów informacyjnych po polskiej i czeskiej stronie granicy, a stamtąd zostać udostępnione lokalnej społeczności, podmiotom gospodarczym i innym zainteresowanym jednostkom. „Inforeg 2006" zawierał komponent strategiczny, uwzględniający wzajemną współpracę tzw. „komórki" INFOREG kierującej partnerstwem, euroregionalnych grup roboczych, których członkami są niektórzy z partnerów tworzących sieć, gdzie rodzaj informacji stanowiłby kluczowe źródło definiowania kierunków rozwoju Euroregionu Śląsk Cieszyński i generowania wspólnych polsko-czeskich projektów[13]. Drugim projektem w ramach tej kategorii aktywności był „INFOTOUR", który zakładał poprawę jakości prowadzenia działalności promocyjnej na obszarze Euroregionu Śląsk Cieszyński dzięki wykorzystaniu nowych i bardziej atrakcyjnych metod dotarcia do klientów (infokioski, internetowy serwis Infotour poświęcony informacji turystycznej, turystyczne znakowanie dróg, promocja targowo-wystawiennicza, materiały promocyjne). Jednym z elementów przedsięwzięcia było wydanie folderów, plakatów, teczek, map i prezentacji multimedialnych poświęconych produktom i atrakcjom turystycznym Euroregionu Śląsk Cieszyński, które zostały przetłumaczone następnie na język francuski i niemiecki. Działania te służyły dotarciu do potencjalnych turystów z regionu partnerskiego REGIO PAMINA i zachęceniu ich do odwiedzenia polsko-czeskiego pogranicza. Na potrzeby profesjonalizacji oferty nawiązano również współpracę z agencją turystyczną Vis-a-Vis działającą w strukturach REGIO PAMINA[14].

Kolejną kategorię projektów stanowiły te z obszaru integracji europejskiej i współpracy międzynarodowej. Wśród najistotniejszych należy wymienić projekt „Schengen – przestrzeń nowych możliwości. Organizacja międzynarodowych konferencji w ramach wzmacniania współpracy na polsko-czeskim pograniczu", który zakładał organizację międzynarodowych konferencji tematycznych

[13] O. Wiglasz, M. Olszewski, *Koncepcja funkcjonowania transgranicznego systemu współpracy sieciowej Inforeg w Euroregionie Śląsk Cieszyński – Těšínské Slezsko*, Stowarzyszenie Rozwoju i Współpracy Regionalnej „Olza", Cieszyn 2007, s. 3.

[14] *Karta projektu: „INFOTOUR"*, Materiały Stowarzyszenia Rozwoju i Współpracy Regionalnej „Olza".

służących określeniu możliwości wykorzystania doświadczeń Francji i Niemiec związanych z ich członkostwem w układzie z Schengen, w realiach polsko-czeskiego pogranicza. Jednym z najważniejszych rezultatów projektu było powstanie raportu poświęconego problematyce Schengen, uwzględniającego między innymi wnioski z przeprowadzonych dyskusji i badań ankietowych adresowanych do ekspertów zajmujących się różnorodną problematyką współpracy transgranicznej, pozwalających wytyczyć potencjalne kierunki rozwoju współpracy transgranicznej w Euroregionie Śląsk Cieszyński[15].

Ostatnim z realizowanych wspólnie przedsięwzięć był projekt „Chcemy, abyście o Nas wiedzieli – 2. Forum współpracy terytorialnej". Miał on na celu promocję problematyki transgranicznej i idei Euroregionu Śląsk Cieszyński w wymiarze lokalnym i regionalnym oraz międzynarodowym – w zachodnioeuropejskich partnerskich strukturach transgranicznych, z którymi Euroregion Śląsk Cieszyński aktywnie współpracuje. Kluczowy element projektu stanowił cykl wideoforów, które odbywały się z udziałem przedstawicieli Euroregionu Śląsk Cieszyński i Eurodistrictu REGIO PAMINA oraz ekspertów z Polski, Czech, Francji i Niemiec, na co dzień zajmujących się problematyką transgraniczną. Transgraniczne fora były poświęcone między innymi problematyce przedsiębiorczości (ożywieniu centrów miast w kontekście regionalnym, transgranicznym), ochronie zdrowia (współpracy transgranicznej służb ratunkowych), bezpieczeństwu publicznemu i zarządzaniu kryzysowemu (współpracy transgranicznej strażaków w Departamencie Dolnego Renu oraz procedurom stosowanym w przypadku przygranicznych wypadków chemicznych) i ochronie środowiska (strategicznemu podejściu do zrównoważonego rozwoju oraz poprawie jakości wody rzeki Lauter, a także zarządzaniu transgranicznym rezerwatem biosfery Wogezy Północne – Las Palatyński), stanowiąc doskonały materiał do dyskusji, dzielenia się wiedzą, przemyśleń i inspiracji w zakresie ewentualnego zaadaptowania niektórych z rozwiązań

[15] A. Nowak, M. Olszewski, *Strefa Schengen i inne możliwości rozwoju współpracy transgranicznej w Euroregionie Śląsk Cieszyński. Raport z konferencji tematycznych zrealizowanych 26 i 27 października 2009 roku w Jaworzu i Jastrzębiu-Zdroju*, Stowarzyszenie Rozwoju i Współpracy Regionalnej „Olza" w Cieszynie/Interfon Sp. z o.o., Cieszyn 2010, s. 3.

stosowanych na terytorium Eurodistrictu REGIO PAMINA w Euroregionie Śląsk Cieszyński[16].

Tabela 1. Przykładowe projekty realizowane z udziałem Stowarzyszenia Rozwoju i Współpracy Regionalnej „Olza" oraz Eurodistrictu REGIO PAMINA

Źródło finansowania	**Nazwa projektu / zadania (akronim)**	**Termin realizacji**	**Kwota dofinansowania w PLN / EUR**
INTERREG IIIA Czechy–Polska	Inforeg 2006	8/2006–12/2008	110 662,50 PLN
INTERREG IIIA Czechy–Polska	INFOTOUR. Aktywizacja systemu informacji turystycznej oraz działalności promocyjnej na obszarze Euroregionu Śląsk Cieszyński – Těšínské Slezsko	8/2006–12/2008	297 685,50 PLN
Samorząd Województwa Śląskiego	Schengen – przestrzeń nowych możliwości. Organizacja międzynarodowych konferencji w ramach wzmacniania współpracy na polsko-czeskim pograniczu	4/2009–11/2009	10 200,00 PLN
Program Operacyjny Współpracy Transgranicznej Republika Czeska – Rzeczpospolita Polska na lata 2007–2013	Chcemy, abyście o Nas wiedzieli – 2. Forum współpracy terytorialnej	1/2013–1/2015	33 986,25 EUR

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Stowarzyszenia Rozwoju i Współpracy Regionalnej „Olza".

Jeżeli chodzi o projekty realizowane z udziałem Stowarzyszenia Rozwoju i Współpracy Regionalnej „Olza" i Euro-Institutu, to zostały one dofinansowane w głównej mierze ze środków budżetu Samorządu Województwa Śląskiego, programu mobilności (Leonardo da Vinci) oraz programu Europejskiej Współpracy Terytorialnej (Program Operacyjny Współpracy Transgranicznej Republika Czeska–Rzeczpospolita Polska na lata 2007–2013), a ich tematyka dotyczyła integracji europejskiej i współpracy międzynarodowej oraz promocji (tabela 2.).

[16] Materiały Stowarzyszenia Rozwoju i Współpracy Regionalnej „Olza".

Tabela 2. Przykładowe projekty realizowane z udziałem Stowarzyszenia Rozwoju i Współpracy Regionalnej „Olza" oraz Euro-Institutu

Źródło finansowania	Nazwa projektu / zadania (akronim)	Termin realizacji	Kwota dofinansowania w PLN / EUR
Samorząd Województwa Śląskiego	Międzynarodowe seminarium pn. Koncepcja powstania EuroInstytutu PL-CZ	6/2009–11/2009	3 750,00 PLN
Samorząd Województwa Śląskiego	Studium Wykonalności EuroInstytutu PL-CZ (etap pierwszy) – organizacja międzynarodowych warsztatów	5/2010–11/2010	13 000.00 PLN
Samorząd Województwa Śląskiego	Studium Wykonalności EuroInstytutu PL-CZ-SK (etap drugi)	5/2011–11/2011	13 000.00 PLN
Samorząd Województwa Śląskiego	EuroInstytut Polsko-Czesko-Słowacki – od koncepcji do działania	4/2012–11/2012	6 400,00 PLN
Samorząd Województwa Śląskiego	EuroInstytut Polsko-Czesko-Słowacki – aktywizacja działalności wydawniczej	5/2014–11/2014	5 000,00 PLN
Leonardo da Vinci	PAT-TEIN (Professionalizing actors of transfrontier cooperation) – Adaptation of selected tools within the Transfrontier Euro-Institut Network	10/2012–9/2014	24 965,38 EUR
Program Operacyjny Współpracy Transgranicznej Republika Czeska – Rzeczpospolita Polska na lata 2007–2013	EUREGIO PL-CZ	1/2012–12/2014	50 000,00 EUR
Program Operacyjny Współpracy Transgranicznej Republika Czeska – Rzeczpospolita Polska na lata 2007–2013	EURO-IN. Budowanie i testowanie partnerstwa ukierunkowanego na problematykę transgraniczną, w ramach prac nad tworzeniem międzynarodowego ośrodka ds. kształcenia transgranicznego – EuroInstytutu	6/2013–4/2015	66 926,00 EUR

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Stowarzyszenia Rozwoju i Współpracy Regionalnej „Olza".

Do pierwszej kategorii można zaliczyć grupę zadań poświęconych powołaniu pierwszego w Europie Środkowo-Wschodniej EuroInstytutu (na wzór

Euro-Institutu z Kehl), obejmującego swoim zasięgiem polsko-czesko-słowackie pogranicze, którego celem byłoby prowadzenie działalności szkoleniowo-doradczej, uwzględniającej realizację zadań publicznych leżących we wspólnym interesie Polski, Czech i Słowacji; przyczynianie się do rozwiązywania problemów wynikających z różnych systemów polityczno-administracyjnych i strukturalnych trzech części pogranicza; znoszenie wszelkiego rodzaju barier administracyjnych; zachęcanie polskich, czeskich i słowackich podmiotów do działania na rzecz partnerskiej współpracy, w tym ponadgranicznej, oraz rozwijanie narzędzi i metod kooperacji, które mogą być stosowane nie tylko na pograniczu polsko-czesko-słowackim, ale również na terytoriach innych regionów granicznych Europy. Wśród najważniejszych działań, które udało się zrealizować w przeciągu ostatnich pięciu lat, należy wymienić między innymi takie, jak: zorganizowanie serii międzynarodowych warsztatów, konferencji, szkoleń i wizyt studyjnych z udziałem ekspertów z Euro-Institutu w Kehl poświęconych problematyce EuroInstytutu Polsko-Czesko-Słowackiego; analiza i tłumaczenie materiałów doradczo-szkoleniowych przekazanych przez Euro-Institut, na podstawie których opracowano założenia powstania polsko-czesko-słowackiego ośrodka; przygotowanie wspólnie z ekspertami z pogranicza polsko-czeskiego i francusko-niemieckiego dokumentu *Studium Wykonalności EuroInstytutu PL-CZ-SK*; wydanie trzech tomów serii *TRANSCARPHATHICA. Prace EuroInstytutu Polsko-Czesko-Słowackiego*, poświęconych problematyce polsko-czeskiej i polsko-słowackiej, zawierających artykuły teoretyków i praktyków zajmujących się współpracą transgraniczną (w tym również przedstawiciela Euro-Institutu w Kehl)[17]. Drugim z projektów w ramach tej kategorii aktywności był „PAT-TEIN"[18], polegający na transferze i adaptacji narzędzi

[17] *Karta projektu: „Międzynarodowe seminarium pn. Koncepcja powstania EuroInstytutu PL-CZ", karta projektu: „EuroInstytutu PL-CZ (etap pierwszy) – organizacja międzynarodowych warsztatów", karta projektu: „Studium Wykonalności EuroInstytutu PL-CZ-SK (etap drugi)", karta projektu: „EuroInstytut Polsko-Czesko-Słowacki – od koncepcji do działania", karta projektu: „EuroInstytut Polsko-Czesko-Słowacki – aktywizacja działalności wydawniczej"*, Materiały Stowarzyszenia Rozwoju i Współpracy Regionalnej „Olza".

[18] Geneza projektu „PAT-TEIN" sięga 2011 roku, kiedy to Stowarzyszenie Rozwoju i Współpracy Regionalnej „Olza" zostało zaproszone do członkostwa w sieci TEIN (Transfrontier Euro-Institut Network). Transgraniczna Sieć EuroInstytutów została stworzona z myślą o organizacjach, które chcą tworzyć podmioty wzorowane na Euro-Institucie z Kehl lub które dążą do profesjonalizacji szkoleń i doradztwa w zakresie współpracy transgranicznej. Ideą sieci jest między innymi: wymiana dobrych praktyk; analiza specyfiki prowadzenia szkoleń i badań w kontekście transgranicznym; praca nad wspólnymi moduła-

związanych z problematyką transgraniczną. Transfer ten odbywał się z Euro-Institutu w Kehl, w którym powstały narzędzia, do organizacji partnerskich tworzących sieć TEIN. Jednym z kluczowych rezultatów realizacji projektu było stworzenie instrumentów wspomagających zarządzanie projektami transgranicznymi na pograniczu polsko-czeskim – w Euroregionie Śląsk Cieszyński, bazujących na podręcznikach do zarządzania projektami transgranicznymi i moderowania spotkaniami transgranicznymi opracowanymi przez Euro-Institut oraz uwzględniających dwa moduły szkoleń testowych skierowanych do polsko-czeskiej kadry prowadzącej szkolenia transgraniczne, a także przedstawicieli samorządów członkowskich i organizacji pozarządowych działających w Euroregionie Śląsk Cieszyński. Zawarte w nim teoretyczne i praktyczne podstawy metodyki zarządzania projektami transgranicznymi w ujęciu międzykulturowym mogą być wykorzystywane na wielu polach polsko-czeskiej współpracy[19]. Ostatnim z grupy projektów wpisujących się w tematykę integracji europejskiej i współpracy międzynarodowej jest realizowany obecnie „EURO-IN". Stanowi on kontynuację działań zmierzających do powołania na pograniczu polsko-czesko-słowackim pierwszego w Europie Środkowo-Wschodniej EuroInstytutu – Instytutu ds. Współpracy Transgranicznej. W przedsięwzięciu przewidziano realizację trzech głównych grup działań: analityczno-koncepcyjnych, szkoleniowo-doradczych i informacyjno-promocyjnych. Pierwsza grupa aktywności uwzględnia analizę przeszkód i potrzeb związanych ze współpracą transgraniczną na polsko-czesko-słowackim pograniczu

mi szkoleń dla menedżerów projektów transgranicznych, metodami analizy potrzeb w regionach transgranicznych, narzędziami pracy związanymi z problematyką transgraniczną; dbanie o to, aby najnowsze wyniki badań związanych ze współpracą transgraniczną były wykorzystywane przez aktorów sieci na obszarach ich funkcjonowania; wprowadzenie wspólnego systemu certyfikacji dotyczącej kompetencji transgranicznych; realizowanie projektów leżących we wspólnym interesie sieci (wymiana dobrych praktyk w zakresie szkoleń transgranicznych, wymiana kadry szkolącej, wspólne programy badawcze, wspólne konferencje służące współpracy transgranicznej); dążenie do wzrostu wiedzy i świadomości na temat współpracy transgranicznej na poziomie lokalnym, regionalnym, narodowym i europejskim, wykorzystując najwyższą jakość prowadzenia działań w tym zakresie, www.transfrontier.

[19] *Karta projektu: „PAT-TEIN (Professionalizing actors of transfrontier cooperation) – Adaptation of selected tools within the Transfrontier Euro-Institut Network)"*, Materiały Stowarzyszenia Rozwoju i Współpracy Regionalnej „Olza"; M. Olszewski, B. Kasperek, A. Olszewska, H. Hynek Böhm, D. Madziová, *Narzędzie wspomagające zarządzanie projektami transgranicznymi na pograniczu polsko-czeskim – w Euroregionie Śląsk Cieszyński-Těšínské Slezsko*, Stowarzyszenie Rozwoju i Współpracy Regionalnej „Olza", Institut EuroSchola, Cieszyn–Třinec 2014, s. 3.

oraz opracowanie jej wyników; przygotowanie dokumentacji określającej formę współpracy i prowadzenie wspólnych działań w ramach partnerstwa Euro-Instytutu Polsko-Czesko-Słowackiego; podpisanie porozumienia o współpracy pomiędzy euroinstytutowymi partnerami oraz opracowanie materiału studialnego do prowadzenia szkoleń transgranicznych, stanowiącego podręcznik dla animatorów. W ramach drugiej grupy zaplanowano serię tematycznych szkoleń specjalistycznych i interaktywnych, spotkań służących pogłębianiu współpracy instytucji reprezentujących Radę Programową EuroInstytutu Polsko-Czesko-Słowackiego i forów transgranicznych przeznaczonych dla szerokiego grona odbiorców. Trzecia grupa działań skierowana jest na promocję projektu, oferty szkoleń transgranicznych i działalności przyszłego ośrodka, poprzez stworzenie strony internetowej oraz broszur informacyjnych z ofertą szkoleniową EuroInstytutu na podstawie przygotowanej wcześniej identyfikacji wizualnej. Rolą Euro-Institutu z Kehl jest aktywne uczestnictwo w przygotowaniu dokumentacji określającej formę współpracy i prowadzenie wspólnych działań w ramach partnerstwa EuroInstytutu Polsko-Czesko-Słowackiego, aktywne uczestnictwo w forach transgranicznych z udziałem przedstawicieli Rady Programowej oraz konferencji podsumowującej przedsięwzięcie, a także konsultowanie materiału studialnego do prowadzenia szkoleń transgraniczych i zasad identyfikacji wizualnej[20].

Przedsięwzięciem o charakterze promocyjnym, w którym uczestniczył Euro-Institut, był projekt „EUREGIO PL-CZ", realizowany od 2012 roku przez sześć euroregionów zlokalizowanych na pograniczu polsko-czeskim. Miał on na celu pogłębianie współpracy oraz zdobywanie nowych doświadczeń dzięki wspólnym spotkaniom, zagranicznym wyjazdom studyjnym oraz pracy nad analizą problemów dotyczących polsko-czeskiej współpracy transgranicznej. Poza przewidzianymi w projekcie wyjazdami studyjnymi na konferencję roczną Stowarzyszenia Europejskich Regionów Granicznych w Liège oraz do Europejskiego Ugrupowania Współpracy Terytorialnej West-Vlaanderen / Flandre-Dunkerque-Côte d'Opale, polsko-czeska grupa przedstawicieli euroregionów

[20] *Karta projektu: „EURO-IN. Budowanie i testowanie partnerstwa ukierunkowanego na problematykę transgraniczną, w ramach prac nad tworzeniem międzynarodowego ośrodka ds. kształcenia transgranicznego – EuroInstytutu"*, Materiały Stowarzyszenia Rozwoju i Współpracy Regionalnej „Olza".

udała się także do Euro-Institutu w Kehl. Dwudniowa wizyta w ośrodku stanowiła okazję nie tylko do zapoznania się z działalnością europejskiego lidera w zakresie prowadzenia szkoleń i doradztwa transgranicznego, ale także skorzystania ze specjalnie dedykowanego polsko-czeskiej delegacji szkolenia międzykulturowego i zaprezentowania dotychczasowych doświadczeń we wzajemnej współpracy pomiędzy Stowarzyszeniem Rozwoju i Współpracy Regionalnej „Olza" a Euro-Institutem[21].

Podsumowanie

Współpraca międzyregionalna stanowi jedną z podstawowych form działalności ponadgranicznej. Jej celem jest dążenie do wzmacniania harmonijnego rozwoju Unii Europejskiej oraz spójności danego terytorium[22]. Istotną rolę we współpracy międzyregionalnej odgrywają projekty, których oddziaływanie ma również bardzo często wymiar transgraniczny. Przykładem regionu, gdzie projekty współpracy międzyregionalnej stanowią narzędzie integracji i rozwoju, jest reprezentowany przez Stowarzyszenie Rozwoju i Współpracy Regionalnej „Olza" Euroregion Śląsk Cieszyński. Dzięki (z)realizowanym z udziałem Stowarzyszenia i organizacji partnerskich z Europy Zachodniej przedsięwzięciom na przestrzeni ostatnich dziesięciu lat na terenie Euroregionu Śląsk Cieszyński można było wprowadzić szereg rozwiązań, które pozwoliły zapobiec niektórym problemom wynikającym z istnienia polsko-czeskiej granicy, oraz wesprzeć proces integracji terytorialnej i promocji Euroregionu.

[21] *Karta projektu: „EUREGIO PL-CZ"*, Materiały Stowarzyszenia Rozwoju i Współpracy Regionalnej „Olza".

[22] *Par. 7 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1299/2013 z dnia 17 grudnia 2013 roku w sprawie przepisów szczegółowych dotyczących wsparcia z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach celu „Europejska współpraca terytorialna"*.

Marek Olszewski

Sdružení rozvoje a regionální spolupráce „Olza”

Projekty meziregionální spolupráce jako nástroj integrace a rozvoje Euroregionu Těšínské Slezsko

Shrnutí

Autor se zabývá otázkou významu v procesu integrace a rozvoje Euroregionu Těšínské Slezsko projektů meziregionální spolupráce. V článku se soustředí na součinnost se zástupci francouzsko-německého pohraničí – Eurodistrictem REGIO PAMINA a Euro-Institutem a předkládá partnerské záměry, které umožnily předcházet některým problémům vyplývajícím z existence polsko-české hranice a podpořit proces teritoriální integrace a propagace euroregionu.

Hynek Böhm

Institut EuroSchola

Governance česko-polsko-slovenské přeshraniční spolupráce na regionální úrovni

Úvod k problematice a vymezení problému

Území Evropské unie není navzdory pokročilé integraci funkčním organismem. Příčina je mj. v tom, že rozdílné administrativní systémy vytvářejí bariéru ve vyváženém rozvoji jednotlivých evropských regionů. Zejména území rozdělená hranicemi musí překonávat mnoho bariér vyplývajících z rozdílných právních, politických a administrativních struktur na obou či více stranách hranice, které jsou mnohde ještě zesíleny historickými animozitami a s nimi spojenými stereotypy. Proto má přeshraniční spolupráce důležitou roli spočívající v eliminaci těchto bariér.

Současná EU je územím o rozloze 4 422 773 km², na kterém žije 502,4 milionů obyvatel (Eurostat 2012). Zhruba 40% výše uvedené rozlohy EU tvoří příhraniční oblasti – měřeno územní klasifikací numerických územně statistických celků třetí úrovně. Žije v nich jedna třetina z půlmiliardy obyvatel států tvořících EU. V mnoha případech jsou to oblasti ekonomicky slabé, v porovnání s vnitrozemím je zpravidla jejich infrastruktura méně rozvinutá a míra nezaměstnanosti vyšší. Ekonomická a kulturní nevýhoda omezuje perspektivy mladých lidí, kteří odcházejí do vnitrozemí a zhoršuje se tak demografická struktura obyvatel příhraničí[1]. Existence státní hranice tedy sehrává pro tyto oblasti negativní roli.

Hranice, převážně vzniklé v průběhu posledních tří století v procesu formování národních států v Evropě, s izolační funkcí ještě zesílenou vznikem železné opony, postavily mnohde v Evropě fyzické, legislativní a jiné bariéry mezi regiony, které častokrát historicky patřily k sobě, a vtiskly některým z nich

[1] Např. M. Jeřábek, J. Dokoupil, T. Havlíček a kol., *České pohraničí. Bariéra nebo prostor zprostředkování?*, 1. vyd., Academia, Praha 2004.

postavení ekonomicky a geopoliticky periferních oblastí. Odstranění konfliktního potenciálu a animozit mezi národy na styku mezi nimi prostřednictvím intenzifikace kontaktů mezi občany dříve znepřátelených národů a odbourání obrazu nepřítele v hlavách se tak stalo předpokladem politické a ekonomické kooperace. Důsledky 2. světové války mohly být překonány také díky dobré přeshraniční spolupráci např. na francouzsko-německé či na německo-nizozemské hranici, kde byla také roku 1960 zřízena první kooperační forma přeshraniční spolupráce nesoucí symbolický název Euregio[2]. Tato organizace sice neměla nic společného se strukturami Evropských společenství ani Radou Evropy, předznamenala však pozdější vznik kooperačních jednotek nesoucích název „Euroregion", které se časem staly jedním z významných nositelů přeshraniční spolupráce.

Je zapotřebí konstatovat, že případné animozity na polsko-česko-slovenském pomezí nesnesou srovnání s těmi na historicky exponovaných evropských hranicích, zejména těch mezi Francií a Německem. Přesto tyto hranice existují a stereotypy ve vzájemných vztazích se objevují. Je přirozené, že díky společné federální historii se na přeshraničním Trojmezí víc znají sousedi z Česka a Slovenska. V období komunismu totiž hranice mezi Československem a Polskem tvořila reálnou bariéru, jakkoli nebyla lemována ostnatým drátem.

Hledání vhodné formy realizace funkční přeshraniční spolupráce je komplikováno rozdílnými legislativními systémy a administrativními strukturami, odlišnými kompetencemi partnerů na obou či více stranách hranice a obecně převažujícím a na převážně negativní stereotypy bohatým přístupem k sousedům, který lze popsat jako „otočení zády ke zdi"[3]. I přes tyto komplikace podtrhlo zejména vytvoření jednotného vnitřního trhu potřebu významu překonání animozit a stereotypů prováděním přeshraniční spolupráce.

Jednotný vnitřní trh je ambiciózním projektem, na jehož fungování bylo evropskými institucemi vynaloženo množství úsilí a finančních prostředků. Výrazem této snahy bylo mimo jiné zřízení programů INTERREG, jejichž úkolem

[2] J. Dokoupil, *Evropské příhraniční prostory – euroregiony*, [in:] *Geografická analýza pohraničí ČR*, red. M. Jeřábek, Nakladatelství AV, Praha 1999, s. 159.

[3] M. Jeřábek, J. Dokoupil, T. Havlíček a kol., *České pohraničí…*

bylo a je poskytovat finanční prostředky pro provozování přeshraniční spolupráce. Tento typ programů byl poprvé spuštěn v roce 1990, také jako reakce na Jednotný evropský akt z roku 1987, který stanovil potřebné kroky k dokončení jednotného vnitřního trhu. Spuštění finančního nástroje INTERREG mělo pro provádění přeshraniční spolupráce zásadní význam.

Právě evropské finanční nástroje přispěly k významnému nárůstu kooperačních iniciativ a zapojily do přeshraniční spolupráce pestrou škálu různých aktérů, kteří mají každý svůj specifický zájem a motivaci. Využívání těchto zdrojů pro provozování přeshraniční spolupráce se účastní především příhraniční města a obce, které pro provádění spolupráce vytvořily kooperační struktury *governance* známé jako euroregiony.

Přeshraniční spolupráce není všelékem pro problémy pohraničních území. Schopnost výše uvedených aktérů přeshraniční spolupráce vytvářet struktury pro její provádění však může eliminovat existující stereotypy a negativní efekt vyplývající z existence státních hranic. Autor se domnívá, že zatím v podmínkách česko-slovensko-polského Trojmezí nedošlo ke zhodnocení *governance* přeshraniční spolupráce na regionální úrovni (což kontrastuje s existujícími výzkumy zaměřenými na úroveň euroregionální) a domnívá se, že je vhodné tuto mezeru prostřednictvím tohoto příspěvku, zaměřeného na zhodnocení procesu vzniku seskupení TRITIA a jeho krátkého porovnání s existujícími euroregiony, vyplnit.

Příspěvek se tedy bude opírat o poznatky z příhraničních regionů, společně vytvořivších Evropské seskupení územní spolupráce (ESÚS) TRITIA. Jedná se o Moravskoslezský kraj, Slezské a Opolské vojvodství a Žilinský samosprávný kraj. Metodicky bude využito přístupů, které autor zpracoval ve své dizertační práci hodnotící organizaci governance přeshraniční spolupráce ve vybraných regionech současné EU, včetně česko-polsko-slovenského příhraničí. V práci se objeví také elementy srovnání tohoto nově vytvořeného subjektu s působením vybraných euroregionů na česko-polsko-slovenském Trojmezí (tedy Euroregiony Těšínské Slezsko a Beskydy) a také s jinými vícečetnými přeshraničními regiony současné Evropy, zejména pak Horním Rýnem na německo-francouzsko-švýcarské hranici.

Teoretické přístupy k přeshraniční spolupráci obecně

Přeshraniční spolupráce je procesem, který je ovlivněn mnoha externími faktory. Dle názoru autora ovlivňují provádění CBC – zcela určitě v zemích přistoupivších k EU po roce 2004, pravděpodobně také z zemích „staré EU či EU15" – nejvíce evropské fondy, proto budou zmíněny některé významné názory vědců na vztah evropských fondů a přeshraniční spolupráce. Druhá část zahrne vybrané pohledy na problematiku přeshraniční spolupráce a přeshraničních regionů jako takových. Tyto pohledy budou doplněny přehledem bariér přeshraniční spolupráce.

Využívání evropských fondů jakožto pobídkový faktor pro přeshraniční spolupráci

V období boomu přeshraniční spolupráce v 90. letech 20. století se objevil značný počet studií[4], které se pokoušejí přijít na vztah mezi nárůstem kooperačních iniciativ a navázáním přeshraniční spolupráce na evropské fondy. Většina z výše uvedených autorů[5], se shoduje na tom, že existence evropských politik tvoří velice významnou pobídku pro uskutečňování přeshraniční spolupráce. O'Dowd přímo využívání programu INTERREG označuje za pragmatickou a instrumentální část přeshraniční spolupráce. Scott jde ve svých vývodech ještě dál a řízení a monitoring využívání evropských fondů označuje za nejdůležitější úkol Euroregionů, což se mu s ohledem na často problematickou finanční situaci měst a obcí zdá pochopitelné a legitimní[6].

---

[4] J. Anderson, L. O'Dowd, *Borders, Border Regions and Territoriality: Contradictory Meanings, Changing Significance*, „Regional Studies" 1999, Vol. 33.7; I. Deas, A. Lord, *From a New Regionalism to an Unusual Regionalism? The Emergence of Non-standard Regional spaces and Lesson for the Territorial Reorganisation of the State*, „Sborník Urban Studies", Londýn 2006; M. Perkmann, *Cross-Border Regions in Europe: Significance and Drivers of Regional Cross-Border Co-Operation*, „Časopis European Urban and Regional Studies" 2003.

[5] Např. M. Perkmann, *Cross-Border Regions in Europe*…

[6] J.W. Scott, *Euroregions, Governance, and Transborder Cooperation Within the EU*, [in:] M. van der Velde, H. van Houtum, *Borders, Regions, and People*, European research in regional science 10. Nakladatelství Pion Limited, Londýn 2000.

Na druhou stranu Anderson říká, že vliv financí ze zdrojů EU není dominantním motivem pro provádění přeshraniční spolupráce, přičemž toto své tvrzení dokazuje na silné tradici přeshraniční spolupráce na německo-francouzsko-švýcarských hranicích, která byla od začátku 70. let 20. století budována bez zapojení evropských zdrojů[7].

Paradiplomacie a nový regionalismus

Autoři spojeni s teorií nového regionalismu v mezinárodních vztazích zdůrazňují skutečnost, že rostoucí role EU jakožto makroregionu přispívá ke smývání rozdílů mezi vnitřními a mezinárodními politikami[8]. Stávající role regionů jakožto místa „bottom-up procesů" se ve věku nového regionalismu mění, přičemž nastupuje vzájemné soutěžení regionů ve jménu jejich hospodářského rozvoje, který je charakterizován snahou o přilákání investic, zkušené pracovní síly a prestižních projektů.

Rostoucí počet necentrálních vlád, tedy zejména regionů, vstupuje do meziregionální a přeshraniční spolupráce bez zahrnutí centrální úrovně, což přispívá k vzrůstu významu takzvané paradiplomacie[9]. Paradiplomacie je dle Duchacka nutným důsledkem procesu regionalizace, jenž implikuje delegaci kompetencí ústředních státních orgánů na obce a regiony. Místní samosprávy jsou tak obdařeny možností figurovat na mezinárodním poli nezávisle na národních vládách a vytvářet tak svojí vlastní zahraniční diplomacii. Takovéto provádění vlastní zahraniční politiky, prováděné zejména euroregiony, pak i v rámci přeshraniční spolupráce pomáhá odbourávat stereotypy.

Někteří autoři[10] dokonce hovoří o transhraničním regionalismu, pro který je příznačný

---

[7] J. Anderson, L. O'Dowd, *Borders, Border Regions*…

[8] B. Hettne, *The new regionalism: implications for global development and international security*, Nakladatelství UNU World Institute for Development Economics Research, Helsinky 1994; P. Joenniemi, *Neo-nationalism or regionality: the restructuring of political space around the Baltic rim*, Nakladatelství NORDREFO, Stockholm 1997.

[9] I. Duchacek, *Perforated sovereignties and international relations: trans-sovereign contacts of subnational governments*, Sborník z konference, Nakladatelství Greenwood Press, Boston 1988.

[10] Např. J.W. Scott, *Euroregions*…, s. 104.

> vznik nových politických komunit, které překračují národní hranice a tradiční mechanismy mezistátní spolupráce. Tyto politické komunity vyvíjejí nové přeshraniční kontexty pro pokročilou regionální interakci schopnou efektivního řešení problémů.

Knippenberg a Perkmann analyzovali chování politiků v hraničních regionech a identifikovali jejich touhu „vyhnout se omezením, která vyplývají z národních politik"[11]. Jedním dechem však Perkmann tuto inovaci ve veřejných politikách, kterou nazývá termínem „cross-borderization", nevnímá jakožto ohrožení autority národního státu a argumentuje kupř. tím, jak i tradičně velmi centralizované státy, jako např. Francie, podporují uskutečňování přeshraniční spolupráce. Podle Knippenberga neohrožuje provádění přeshraniční spolupráce suverenitu národních států, protože tyto většinou nepředávají realizátorům přeshraniční spolupráce své kompetence, nicméně přispívá k žádoucímu odstraňování bariér a stereotypů[12].

Některé definice přeshraniční spolupráce

EU definuje přeshraniční spolupráci jakožto

> vyplňování mezer formou odsouhlasených přeshraničních strategií a analýz, které jsou formulovány v každém z 52 operačních programů přeshraniční spolupráce programového období 2007–2013[13].

Definice Rady Evropy (1980) přeshraniční spolupráci označuje jako

> jakoukoli koordinovanou akci vedoucí k posílení sousedských vztahů mezi územními celky a autoritami, která je realizována v rámci právního prostředí jednotlivých aktérů přeshraniční spolupráce a vede k podpisu formální smlouvy.

---

[11] H. Knippenberg, *The Maas-Rhine Euroregion: A Laboratory for European Integration?*, „Časopis Geopolitics" 2004, s. 618; M. Perkmann, *Cross-Border Regions in Europe*…, s. 163.

[12] H. Knippenberg, *The Maas-Rhine Euroregion*…

[13] Inforegio, bulletin Evropské komise, 2011.

Tato definice Rady Evropy je podle Perkmanna[14] velmi obecná a opomíjí jakékoli zmínky o regionech či příhraničních regionech, které je možno nalézt např. v již také zmíněné definici Schmitta-Egnera[15]. Ten přeshraniční spolupráci popisuje jako

> interakci mezi sousedícími regiony pro účely zachování, správy a rozvoje společně sdíleného životního prostoru, bez zapojení ze strany centrálních vlád.

Tato definice dle Perkmanna poněkud násilně předpokládá společně sdílený životní prostor, zatímco zkušenosti ukazují, že společné záměry jsou často tvořeny příhraničními celky značně „ad hoc".

Přeshraniční regiony (*CBR – cross-border regions*)

Rovněž na samotný termín přeshraniční regiony existuje více pohledů a charakteristik a je důležité je nabídnout. Rada Evropy (1972) definuje přeshraniční regiony jako oblasti „s homogenními znaky a funkčními propojeními, protože jinak by tam nebyla potřeba přeshraniční spolupráce". Podobným směrem rovněž jdou definice „přirozeného ekonomického prostoru a území"[16]. Raichová přeshraniční region definuje jako územní jednotku, která má historické, socio-ekonomické a kulturní společné body a, aspoň náznakem, vlastní regionální identitu, autonomní (politické a sociální) instituce, a proto žádá autonomní definici svých potřeb a zájmů, kterou je ochoten formulovat a obhájit[17].

CBR rovněž může být definován jako územní jednotka složená z územně-správních jednotek různé hierarchické úrovně, jejichž správní autority se do

---

[14] M. Perkmann, *Cross-Border Regions in Europe*…, s. 164.

[15] P. Schmitt-Egner, *Grenzuberschreitende Zusammenarbeit' in Europa als Gegenstand wissenschaftlicher Forschung und Strategie transnationaler Praxis. Anmerkungen zur Theorie, Empirie und Praxis des transnationalen Regionalismus*, [in:] *Grenzuberschreitende Zusammenarbeit in Europa: Theorie – Empirie – Praxis*, red. G. Brunn, Nakladatelství Nomos, Baden-Baden 1998.

[16] Např. K. Ohmae, *The end of the nation state: the rise of regional economies*, Vydavatelství Harper-Collins, Londýn 1995.

[17] S. Raichová, *Grenzüberschreitende und interregionale Zusammenarbeit in einem „Europa der Regionen": dargestellt anhand der Fallbeispiele Grossregion Saar-Lor-Lux, EUREGIO und „Vier Motoren für Europa": ein Beitrag zum europäischen Integrationsprozess*, Nakladatelství Nomos, Baden-Baden 1995.

přeshraniční spolupráce zapojily[18]. Toto implikuje, že CBR není možné chápat pouze jako funkční region, ale zejména jako územní společenství lidí s určitou úrovní administrativních strategických kapacit použitelných pro realizaci konkrétních organizačních opatření (jimiž mohou být akční plán spolupráce, memorandum o spolupráci, smlouva o založení Euroregionu apod.). Tvorba přeshraničních regionů tedy jednoznačně přispívá k odstraňování existujících stereotypů.

Anderson a O'Dowd nabízejí ještě pragmatičtější formulaci CBR, kdy je označují za

> územní celky, jejichž regionální společenství může být odvozeno ze společného potýkání se s hranicemi, využíváním evropských dotačních možností či koordinovaného řešení situací vyplývajících z rozdílů ve mzdách či zdanění v rámci jednotlivých částí CBR[19].

Bariéry přeshraniční spolupráce

Výše nastíněné koncepty poukazují na možnosti pozitivních synergií mezi přeshraniční spoluprací a rozvojem regionů a odstraňování stereotypů. Jak uvádí Schmitt-Egner[20], spolupráce v území připravuje pole funkční spolupráci územních jednotek s pragmatickým cílem řešit společné problémy za využití svého vnitřního potenciálu směrem k rozvoji. Mezi hlavní bariéry úspěšné přeshraniční spolupráce jsou řazeny ty související s odlišnou kulturou a historií v regionech, jazykovými rozdíly, odlišnými právními a administrativními systémy, danými socioekonomickými východisky a meziregionálními disparitami a geografickými charakteristikami v území. Autor by rád ještě zdůraznil význam tzv. „měkkých bariér", za něž považuje zejména život zády ke hranici[21] a s tím související obecnou obavu z jinakosti (otherness) souseda.

---

[18] P. Schmitt-Egner, *Grenzuberschreitende Zusammenarbeit' in Europa als Gegenstand wissenschaftlicher Forschung und Strategie transnationaler Praxis…*

[19] J. Anderson, L. O'Dowd, *Borders, Border Regions…*, s. 596.

[20] P. Schmitt-Egner, *Grenzuberschreitende Zusammenarbeit' in Europa als Gegenstand wissenschaftlicher Forschung und Strategie transnationaler Praxis…*

[21] M. Jeřábek, J. Dokoupil, T. Havlíček a kol., *České pohraničí…*

Kooperační seskupení působící na česko-polsko-slovenském pomezí

Podmínky pro přeshraniční spolupráci na česko-polsko-slovenském Trojmezí byly po roce 1989 na úrovni národních států poznamenány několika důležitými událostmi. Zřejmě nejdůležitějším rámcovým impulsem bylo podepsání tzv. Visegrádské deklarace v roce 1991, ve které se tehdejší Československo, Polsko a Maďarsko zavázaly mj. k rozvíjení vzájemných kontaktů na subregionální úrovni s explicitním akcentem na podporu vzájemné přeshraniční spolupráce (Visegrádská deklarace, 1991). Dalším formujícím elementem bylo rozdělení Československa v roce 1993. Jakkoli postavilo bariéru v podobě hranic, tak se tyto hranice nikdy nestaly pro obě země výraznou mentální bariérou[22]. Možná právě proto byla větší pozornost věnována spolupráci na hranici slovensko-polské a česko-polské, která byla institucionalizována formou slovensko-polské i česko-polské mezivládní komise pro přeshraniční spolupráci, ustavené na základě dohody uzavřené mezi vládami zúčastněných zemí. Úkolem této mezivládní komise je stanovení směrů a forem přeshraniční spolupráce.

Na česko-slovensko-polském pomezí byla v 90. letech 20. století podoba provádění přeshraniční spolupráce determinována tehdejší podobou veřejné správy s neexistujícími kraji. Přeshraniční spolupráce byla ve světle výše popsaného vývoje a rámcových podmínek stanovených mezivládní dohodou uskutečňovaná převážně zdola.

Iniciativy vedené obcemi (na euroregionálním půdorysu)

Nositelem přeshraniční spolupráce se ve druhé polovině 90. let staly euroregiony, které byly ve středoevropských podmínkách kontrolovány a zakládány zejména municipalitami, resp. jejich svazky. Prvním euroregionem s účastí subjektů z Polska a tehdy ještě Československa byla třístranná Nisa-Nysa-Neisse, založená na konci roku 1991 na německo-polsko-českém Trojmezí. Zbývající čistě česko-polské euroregiony byly založeny v letech 1997, resp. 1998 (Glacensis, Praděd, Silesia a Těšínské Slezsko). Třístranný polsko-česko-slovenský

[22] Ibidem.

Euroregion Beskydy byl vytvořen v roce 2000. Důvodem k pozdějšímu zakládání kooperačních celků se slovenskou účastí byla nepřízeň Mečiarova kabinetu, který byl na Slovensku u moci až do roku 1998 (s malou přestávkou v roce 1994). Pro potřeby této práce zaměříme naši pozornost na dva euroregiony, které mají k třístranné spolupráci nejblíž: Těšínské Slezsko a Beskydy.

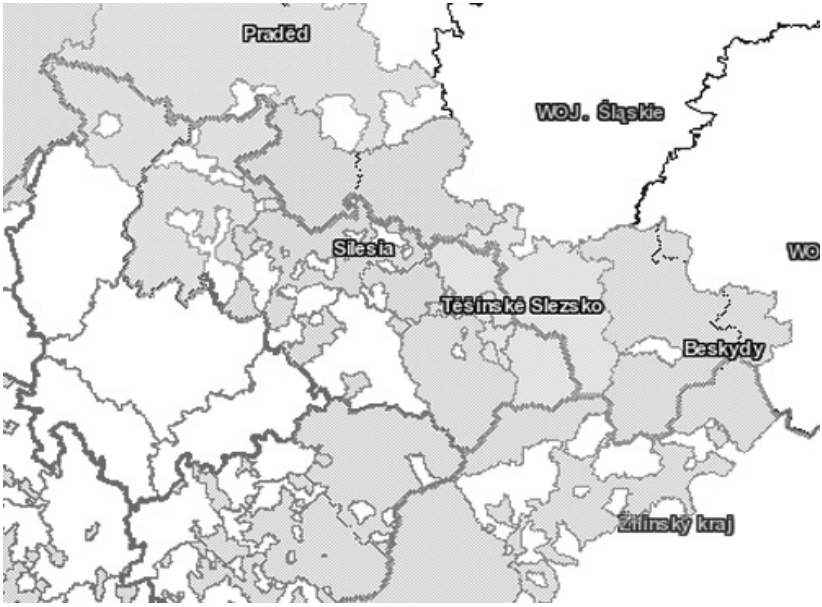

Obr. 1: Euroregiony na východní části česko-polské hranice

Zdroj: www.risy.cz.

Euroregion Těšínské Slezsko vznikl v roce 1998 a pokrývá historické území Těšínského Slezska, které má za sebou pohnutou historii s významným bodem v roce 1920, kdy mezinárodní arbitráž rozdělila území podle řeky Olzy a bohumínsko-košické železnice mezi Polsko a Československo. Jakkoli se historické události ještě čas od času objeví jakožto faktor komplikující spolupráci, je působení Euroregionu Těšínské Slezsko zapotřebí vnímat jakožto úspěšný příběh, zejména – nikoli však pouze – měřeno schopností získávat pro vzájemnou spolupráci externí finance.

Euroregion, který byl založen výlučně obcemi území, na němž působí, nebyl primárně zřízen jakožto nástroj pro získávání dotačních prostředků. Nicméně rok 1998 byl na česko-polské hranici rovněž ovlivněn faktem možnosti využívat prostředků programu Phare CBC, který podporoval přeshraniční spolupráci. Část realizace tohoto programu formou mikroprojektů byla poměrně rychle svěřena právě do kompetence euroregionů, včetně Euroregionu Těšínské Slezsko. Euroregiony se díky tomu naučily pracovat s evropskými penězi jako jedny z prvních veřejných korporací na území ČR i Polska.

Správa fondu mikroprojektů je jednou z nejdůležitějších agend všech euroregionů na česko-polské hranici (v rámci celého OP přeshraniční spolupráce ČR – Polsko z celkové alokace 219 mil. EUR z ERDF byla euroregionům svěřena zodpovědnost za správu 20% z těchto prostředků), obdobně tomu bude i v období 2014–2020. Všechny euroregiony tak mají kromě povinností spojených s distribucí grantových prostředků rovněž jistotu, že tato část jejich činnosti bude finančně zajištěna z programu. Kromě role distributora prostředků se pak euroregiony uchází o získávání dalších prostředků pro své vlastní činnosti či aktivity svých členů, takřka výhradně obcí. Euroregion Těšínské Slezsko se stal na celé délce česko-polské hranice jedním z lídrů ve využívání dotačních prostředků pro vzájemnou spolupráci. Toto lze připočíst výhodné geografické charakteristice Euroregionu Těšínské Slezsko, kde žije na malém poměrně dobře dostupném prostoru přes 600 000 obyvatel, v rámci celé česko-polské hranice nejmenší až neexistující jazykové bariéře a efektivně sesíťovaným zástupcům zakládajících samospráv, o což se starala česká část Euroregionu se sídlem v Českém Těšíně a polská část sídlící v Cieszyně. Skutečnost, že oba sekretariáty od sebe dělí 10 minut chůze, rovněž konstituuje často nedoceňovanou „konkurenční výhodu" oproti ostatním euroregionům. Projekty přeshraniční spolupráce obou Těšínů obecně dokázaly z celkové alokace programu získat kolem 15,5 mil. EUR, tedy sumu, jíž se nemůže vykázat žádná jiná spolupráce mezi dalšími městy na celé hranici. Zejména polská část euroregionu se pak přičinila také o to, že se do spolupráce aktivně zapojila také velká města na severní části Euroregionu – vznikly kooperační projekty mezi Havířovem, Karvinou a Jastrzebie-Zdroj.

Spolupráce v rámci třístranného Euroregionu Beskydy byla zahájena v roce 2000. Velkou znevýhodněním tohoto uskupení je jeho geografická nesourodost s přímou absencí česko-polské hranice, na níž leží Euroregion Těšínské Slezsko. Euroregion je tak silnějším hráčem v oblasti česko-slovenské a polsko-slovenské nežli česko-polské přeshraniční spolupráce, opět měřeno optikou získaných externích grantových prostředků. I tento euroregion distribuuje prostředky v rámci Fondu mikroprojektů, jakkoli jde o několikanásobně nižší sumy v porovnání s ostatními euroregiony česko-polské hranice.

Přeshraniční spolupráce realizovaná regiony

Zejména v souvislosti s dotačními předvstupními programy EU a vznikem samosprávných regionů na česko-slovensko-polském trojmezí na začátku první dekády 21. století nabrala spolupráce na intenzitě. Reforma veřejné správy, která proběhla v poměrně krátkém sledu v ČR, na Slovensku i Polsku, přinesla samosprávné mezičlánky mezi centrálními vládami a místními samosprávami a připravila tak příznivější podmínky pro nové pojetí přeshraniční regionální spolupráce.

Historické rozdíly mezi všemi třemi zeměmi způsobily i odlišnosti v organizaci veřejné správy. Nově vzniklé sousedící kraje tak mají nejen rozdílnou velikost, ale i kompetence a úroveň nezávislosti na centru. Po konstituci všech krajů až do rozšíření EU v roce 2004 byly všechny regiony zaneprázdněny samy sebou – úřady vznikaly a jejich aktivity se tak projevovaly především dovnitř. Až po určité době, která může být pro zjednodušení vymezena rokem 2004, začaly zejména v souvislosti s využíváním prostředků ze strukturálních fondů pro přeshraniční spolupráci s přípravou konkrétnějších forem spolupráce.

Přesto však hodnotíme tehdejší kvalitativní úroveň poměrně zdrženlivě. Vzájemná spolupráce – jakkoli tři sousedící kraje – Moravskoslezský, Žilinský a Slezské vojvodství – mezi sebou uzavřely partnerské dohody – trpěla nahodilostí a nebyla opřena o žádnou dlouhodobou koncepci – což bylo v kontrastu s koordinovanou spoluprací euroregionů. V rámci prvního programovacího období EU, kdy byly do čerpání zapojeny i nové členské země, i stávajícího

období 2007 až 2013, se spolupráce projevovala zejména v podobě společných zejména infrastrukturních projektů, občas doplněných o aktivity v oblasti krizového řízení, životního prostředí a cestovního ruchu.

Až od roku 2009 lze pozorovat změnu: po roce 2004 zažil celý přeshraniční region období ekonomického boomu, který byl pozastaven až globální krizí, jakkoli ta se v Polsku projevila méně výrazně než na Slovensku či v ČR. Prudký růst a příchod globálních hráčů způsobil jednak emancipaci v přístupu regionálních politiků, tak i potřebu, aby veřejná správa v rámci všech sousedících krajů dokázala vytvořit podnikům takové podmínky, aby byly schopny kooperovat v rámci širšího prostoru (např. dodavatelské řetězce související s boomem automobilového průmyslu).

Prudký nárůst ekonomické aktivity provázela vysoká intenzita dopravy, která zvýraznila nedostatečnost infrastruktury ve všech třech zemích. Proto se zástupci politického vedení krajů shodli na potřebě užší spolupráce jak v oblasti dopravy, tak i v souvisejících oblastech krizového řízení, rozvoje lidských zdrojů a cestovního ruchu. Rozhodnutí o vyšší kvalitě této spolupráce úzce souvisela s možností zřídit společné česko-polsko-slovenské Evropské seskupení územní spolupráce, které by doplnilo euroregionální iniciativy

V únoru 2013 vzniklo na česko-polsko-slovenském Trojmezí Evropské seskupení spolupráce TRITIA, které kromě Moravskoslezského zahrnuje ještě Žilinský kraj a polská vojvodství, Slezské a Opolské. Seskupení zahrnuje teritorium, na němž žije ve třech zemích takřka osm milionů obyvatel – viz tabulka níže. Tato část příspěvku představí přeshraniční region geografickou optikou, pak shrne některé výsledky šetření, které autor provedl mezi zástupci centrální úrovně, krajů, municipalit a jejich sdružení, euroregionů, neziskových organizací, rozvojových agentur, univerzit a komerčních firem všech zastoupených regionů. Autor příspěvku se podílí na tvorbě kooperačních struktur, které pomáhal navrhovat, a v celé spolupráci je od roku 2005 aktivně zapojen jak na úrovni euroregionální (n + 1 a n + 2), tak i regionální. Proto budou některé popisné části příspěvku založeny na jeho vlastních poznatcích, protože jiné relevantní zdroje neexistují nebo by jejich získání bylo neúměrně náročné.

Obr. 2: území ESÚS TRITIA

Zdroj: vlastní zpracování.

Geografická charakteristika referenčního regionu

Evropské seskupení územní spolupráce (ESÚS) TRITIA tvoří Moravskoslezský kraj, Slezské a Opolské vojvodství a Žilinský samosprávný kraj. S rozlohou 34 069 km², největšími městy Katowicemi a Ostravou, a 7 855 000 obyvateli patří dle statistiky Výboru Regionů EU k největším přeshraničním seskupením současné EU. Na území seskupení je velká koncentrace průmyslových aktérů s velkým podílem těžkého průmyslu. Všechny regiony procházejí restrukturalizací ekonomické základny a zejména v ostravsko-katowické aglomeraci ještě lze očekávat její pokračování. Ve všech čtyřech regionech však mezitím své činnosti zahájili zástupci zpracovatelského průmyslu, s akcentem

na automobilový průmysl (Strategie ESÚS TRITIA 2013–2020). Se sedmi veřejnými univerzitami a velkým množstvím dalších poskytovatelů terciárního vzdělávání mohou členské regiony pozvednout i svůj v současnosti nepříliš vyspělý inovační potenciál.

Všechny čtyři kraje, které tvoří území ESÚS TRITIA, jsou geograficky výrazně vzdáleny od hlavních měst svých zemí, což platí zejména o Ostravě (377 km od Prahy) a Opolí (313 km od Warszawy), poněkud méně pak o Žilině. Jádro celého území seskupení tvoří ostravsko-katowická aglomerace, která je v rámci celé EU – společně s aglomerací kolem Madridu – s 5,3 miliony obyvatel šestou nejlidnatější městskou oblastí. Zatímco Slezské vojvodství a Moravskoslezský kraj představují urbánnější hustě obydlenou část území seskupení, tvoří Opolské vojvodství a Žilinský kraj její rurálnější část, perspektivně např. vhodnou jakožto rekreační zázemí seskupení.

Partnerské regiony Moravskoslezského kraje, Žilinského samosprávného kraje, Slezského vojvodství a Opolského vojvodství se dle oficiální deklarace založením ESÚS rozhodly prohloubit dosavadní přeshraniční spolupráci, jež by měla vyústit ve společnou přeshraniční strategii krajů, na jejímž základě budou ve stanovených hlavních oblastech (doprava, hospodářství, cestovní ruch, energetika a životní prostředí a inteligentní implementace projektů a programů realizovány projekty za finanční pomoci fondů Evropské unie).

Dotazníkové šetření

V celoevropském měřítku jsou (např. dle názoru Evropské komise, vyjádřeném v bulletinu DG REGIO – 2011) modelovými vícečetnými přeshraničními regiony Velký Region a Horní Rýn. Autor tohoto příspěvku se ve své předchozí výzkumné činnosti seznámil s šetřeními, která byla v rámci projektu Metroborder (2010) zaměřena na tamní provádění přeshraniční spolupráce. Obdobné dotazníkové šetření autor provedl v území ESÚS TRITIA. V jeho rámci oslovil skupinu 80 osob, která se aspoň do malé míry v regionech tvořících Evropské seskupení územní spolupráce TRITIA věnuje v rámci své pracovní náplně rovněž přeshraniční spolupráci. V rámci dotazníkového šetření byli osloveni zástupci centrální úrovně, krajů, municipalit a jejich sdružení, euroregionů,

neziskových organizací, rozvojových agentur, univerzit a komerčních firem. Zástupci těchto organizací ze všech tří zemí se do průzkumu zapojili.

Sestavený dotazník kladl akcent na přeshraniční spolupráci, pokoušel se adresovat lokální i regionální rovinu. Výsledky šetření přinesly následující zjištění: odpovědi českých a slovenských expertů se od sebe, po jejich zprůměrování, takřka nelišily, proto jsou v tabulce uvedeny společně. Polští, čeští i slovenští experti obecně vnímají priority přeshraniční spolupráce podobně, vyčnívá pouze nižší citlivost polských expertů vůči problematice životního prostředí.

Přeshraniční spolupráce možným ohrožením národního státu?

Úvodní otázka byla zaměřena na to, zdali dotazovaní vnímají přeshraniční spolupráci jako možný zdroj ohrožení suverenity národních států. Zatímco čeští a slovenští experti jednomyslně jakoukoli takovouto možnost odmítli, vnímali 2 z 10 polských expertů tuto možnost opačně. Pokud by vzorek 10 polských expertů nebyl příliš malý pro zobecnění, bylo by možné konstatovat, že došlo k potvrzení stereotypu ohledně výrazně vyšší míry senzitivity Poláků na státní nezávislost.

Tabulka č. 1. Přeshraniční spolupráce jako možný zdroj ohrožení suverenity národních států

Může CBC znamenat ohrožení suverenity národních států	**Čeští a slovenští experti**	**Polští experti**	**Absolutní průměr**
Ano	0%	20%	5%
ne	100%	80%	95%

Přeshraniční spolupráce na regionální úrovni jakožto ohrožení pozice dosavadních hegemonů spolupráce – euroregionů

Z dotazníkového šetření vyplynula výrazná nespokojenost zástupců euroregionů a národní úrovně s procesem a také i faktem tvorby dalšího hráče v oblasti přeshraniční spolupráce, patrnější na české straně. Respondenti z jiných nežli regionálních úrovní opakovaně vyjadřovali své znepokojení z toho,

že jakožto dlouholetí realizátoři a garanti přeshraniční spolupráce nebyli ke vzniku ESÚS vůbec přizváni, resp. zřizovateli ESÚS nabídnutá účast na tvorbě strategií určujících směrování ESÚS se jim nezdála adekvátním zapojením.

Význam evropských fondů pro přeshraniční spolupráci

Další část dotazníku zjišťovala, zdali je pro přeshraniční spolupráci na regionální a euroregionální úrovni, resp. pro subjekty, kteří tuto spolupráci provádějí, primární motivací možnost čerpat pro tuto spolupráci evropské dotace. Zatímco většina českých a slovenských respondentů vnímala tuto motivaci jako rozhodující jak u regionů chystajících ESÚS TRITIA tak euroregionů, tak nadpoloviční většina polských respondentů vnímala tuto primární motivaci jen u euroregionů. Zajímavým prvkem byla skutečnost, že všichni čeští respondenti této ankety, kteří pracují na národní či euroregionální úrovni – tedy strukturách, které ve vzniku seskupení TRITIA vidí ohrožení své stávající úlohy při distribuci evropských fondů – vidí jednomyslně jako jednoznačnou motivaci regionů tvořících seskupení TRITIA právě evropské fondy. Lze konstatovat, že rozdílné odpovědi polských, slovenských i českých expertů u této otázky ukazují na více utilitární přístup slovenských i českých expertů k propojení přeshraniční spolupráce s evropskými fondy.

Tabulka č. 2. Jsou pro CBC na úrovni regionů a euroregionů rozhodující motivací evropské fondy?

EU fondy jsou hlavní motivací	**Čeští a slovenští experti**	**Polští experti**	**Absolutní průměr**
Ano	72%	40%	65%
Ne	28%	60%	35%

Sektory přeshraniční spolupráce

Co se týče významu jednotlivých sektorových oblastí, v nichž je podle expertů zapotřebí přeshraničně spolupracovat, došli dotazovaní ze všech zemí k podobným závěrům. Nejvýznamnějšími oblasti spolupráce by měla být doprava

a hospodářská spolupráce. Vysoko řadí všichni experti rovněž oblast výzkumu, vývoje a inovací. Všechny tyto oblasti jsou důležité i pro experty v rámci Horního Rýna a Velkého Regionu. K odlišnosti došlo v oblasti životního prostředí, kterou vnímají jako třetí nejvýznamnější čeští i slovenští experti, zatímco polští ji vidí ve skupině těch nejméně významných. Prominentní pozici v horní polovině kooperačních oblastí zaujalo v očích expertů ve všech srovnávaných přeshraničních regionech územní plánování. Experti z Horního Rýna i Velkého Regionu vidí jako významnou oblast spolupráce profesní a geografickou mobilitu lidských zdrojů, což odpovídá tamním existujícím přeshraničním trhům práce. Tato oblast se objevila v první polovině žebříčku jak u polských expertů, kde bychom ji mohli vzhledem k větší vzhledem k tradiční geografické mobilitě Poláků očekávat, ale také u slovenských i českých expertů, což vzhledem k podstatně méně vyvinutým přeshraničním vazbám na trhu práce v regionech česko-polsko-slovenského pomezí autor práce nepředpokládal. V porovnání s oběma západoevropskými přeshraničními regiony vidí čeští, slovenští i polští experti shodně relativně menší význam ve spolupráci v oblasti vzdělávání a zdravotnictví, přímo diametrální rozdíl je v malé míře významnosti jazykového vzdělávání jazyka sousedů, která tvoří v obou západoevropských regionech jednu ze tří nejdůležitějších kooperačních oblastí, zatímco v regionu TRITIA tvoří jazykové vzdělávání jednu z méně významných oblastí. Blízkost tří jazyků do jisté míry tento rozdíl vysvětlují, ale minimálně v očích autora práce by měla být úroveň výuky jazyků souseda akcentována daleko více. Jako méně významnou vidí čeští, polští i slovenští experti spolupráci v oblasti sociálních záležitostí a letišť, což v podstatě koreluje se situací v obou západoevropských CBR, jakkoli tam si přeshraniční spolupráce na trhu práce vynutila adekvátní opatření právě v sociální a daňové oblasti. Autora práce překvapil velký rozdíl v hodnocení významu přeshraniční spolupráce v oblasti daňové politiky, kterou čeští a slovenští experti vnímají jako jednu z nejméně významných oblastí, zatímco polští experti jí uzavírají první polovinu oblastí, v nichž je spolupráce provozována. Přitom rozdílná míra spotřebních daní a daně z přidané hodnoty mezi státy, jejichž regiony tvoří seskupení TRITIA, se v současnosti projevuje vysokou mírou přeshraniční nákupní turistiky směrem do Polska a nárůstem využívání služeb polských řemeslníků.

Tabulka č. 3. Nejvýznamnější oblastí přeshraniční spolupráce v rámci ESÚS TRITIA

Oblast spolupráce	Pořadí významnosti dle českých a slovenských expertů	Pořadí významnosti dle polských expertů
Doprava	1.	2.
Jazykové vzdělávání	10.	14.
Výzkum, vývoj a inovace	4.	5.
Profesní a geografická mobilita zaměstnanců	6.	3.
Územní plánování	5.	4.
Hospodářská spolupráce	2.	1.
Vzdělávání	8.	9.
Zdravotnictví	12.	13.
Kultura	9.	6.
Sociální záležitosti	14.	11.
Daňová politika	13.	7.
Letiště	11.	10.
Životní prostředí	3.	11.
Spolupráce vysokých škol	7.	8.

Bariéry přeshraniční spolupráce

Další část dotazníkového šetření zkoumala míru závažnosti bariér bránících v provádění přeshraniční spolupráce. Většina dotazovaných vidí jakožto největší bariéru neexistenci společné strategie a neochotu vzájemně spolupracovat. Vysoký počet respondentů rovněž vidí chybějící politickou vůli jako významnou bariéru, což kontrastuje se situací ve Velkém Regionu a zejména na Horním Rýnu, kde přeshraniční spolupráce historicky požívá vysokou míru politické podpory.

Zajímavý je rozdíl ve vnímání skutečnosti, že do přeshraniční spolupráce v rámci seskupení TRITIA nejsou zapojeny jiné úrovně veřejné správy nežli samosprávné kraje – zatímco čeští a slovenští experti to vnímají jako poměrně výrazný problém, polským expertům připadne tento rozdíl jakožto marginální záležitost, což poukazuje na vysokou míru hierarchizace jednotlivých úrovní veřejné správy v Polsku.

Srovnatelným problémem pro všechny tři srovnávané přeshraniční regiony je v očích tamních expertů nedostatek zdrojů, a to jak finančních, tak i personálních. Čeští a slovenští experti vnímají rovněž jakožto problém nezájem hospodářských aktérů o spolupráci, což jejich polští kolegové nesdílejí.

Za nevýznamnou bariéru naopak shodně všichni experti považují jazykové a kulturní rozdíly mezi partnery zapojenými do přeshraniční spolupráce, což koresponduje se zjištěními v rámci obou západoevropských CBR, kde ani větší jazykové a kulturní rozdíly mezi románskou a germánskou kulturou nejsou významnými bariérami spolupráce.

Rozdílné administrativní a politické systémy a pro přeshraniční spolupráci velké území konstituují shodně v očích českých, polských i slovenských expertů bariéru středního významu. V porovnání s oběma západoevropskými CBR, kde je tento problém řazen k nejvýznamnějším bariérám spolupráce, tento přístup poměrně ostře kontrastuje.

Tabulka č. 4. Bariéry pro provádění přeshraniční spolupráce v rámci česko-polsko-slovenského pomezí

Bariéra	**Význam bariéry pro české a slovenské experty**	**Význam bariéry pro polské experty**
Neexistence společné strategie	1.	3.–4.
Chybějící politická vůle	3.–5.	2.
Nezapojení jiných úrovní veřejné správy	3.–5.	11.–12.
Jazykové a kulturní bariéry	13.	11.–12.
Rozdílné administrativní a politické systémy	8.	5.
Nedostatek zdrojů	6.	3.–4.
Nezajímavost tématu na celorepublikové úrovni	10.	8.–9.
Příliš velké území pro efektivní CBC	9.	6.–7.
Nezájem velkých měst	7.	10.
Nezájem univerzit	11.	13.
Nezájem hospodářských aktérů	3.–5.	8.–9.
Neochota ke spolupráci	2.	1.
Obava z přeshraničních partnerů	12.	6.–7.

Financování přeshraniční spolupráce

Principiálním nástrojem pro období 2007 až 2013 byly tři bilaterální OP přeshraniční spolupráce (Polsko-Slovensko, ČR-Polsko a Slovensko-ČR). Všechny programy usilovaly o dosažení podobných priorit, šlo zejména investiční akce v oblasti dopravní infrastruktury a životního prostředí a o vzájemná propojení v oblasti hospodářského a sociálního rozvoje, cestovního ruchu a síťování. Ze šetření jednoznačně vyplynula zcela klíčová úloha a nezastupitelnost těchto nástrojů pro přeshraniční spolupráci v rámci území.

Závěry

Regiony Trojmezí jsou si ekonomicky podobné a nenachází se zde žádné místo, které by pro celý přeshraniční region bylo přirozenou ekonomickou metropolí. Zejména proto není v území ESÚS TRITIA vytvořen přeshraniční trh práce a významnější přirozené toky pracovních sil přes hranice. Navíc je zapotřebí dodat, že (s výjimkou příhraniční Ostravy) jsou sídelní města a ekonomické motory svých regionů od hranic poměrně významně vzdáleny, což platí o Žilině, Opolí a celé dvoumilionové katowické aglomeraci.

Proto vznikly mezi Polskem, Slovenskem a Českou republikou první přeshraniční kooperační iniciativy na euroregionálním půdorysu, přičemž nositeli přeshraniční spolupráce byla zejména města menší a střední velikosti a obce. Nově vzniklým euroregionálním iniciativám byla bezprostředně po jejich vzniku nabídnuta možnost pracovat s evropskými fondy, přičemž o jejichž administraci se od začátku dělily s národními ministerstvy.

Vznik ESÚS TRITIA, složený z regionů a otevřeně deklarující ambici podílet se na administraci evropských fondů, tak byl přijat zástupci národního státu a představiteli euroregionů velmi rezervovaně (jak mj. vyšlo z dotazníkového šetření). Plochá struktura ESÚS TRITIA dle autorem provedeného šetření a poznatků odjinud přitom volá po obohacení o subjekty z jiných úrovní veřejné správy – s prominentní rolí euroregionů, přičemž doporučeníhodné je také zapojení dalších subjektů, zejména pak univerzit, hospodářských aktérů a organizací občanské společnosti. Jedině takto bude možné vtvořit prostředí,

které vytvoří dobré rámcové podmínky pro překonání existujících mentálních bariér, vzájemných stereotypů a ekonomický a sociální rozvoj tohoto přeshraničního regionu. Role evropských fondů, zejména pak programů přeshraniční spolupráce, je nezastupitelná. Kromě podpory samotných projektů totiž pomohly vytvořit funkční sítě lidí, kteří se spoluprací zabývají. Euroregionální sítě prokazují velkou funkčnost, proto se zdá být žádoucí jejich propojení se sítěmi regionálními, z čehož mohou benefitovat všichni zúčastnění.

Politická a institucionální organizace přeshraniční spolupráce je náročnou záležitostí, protože se zde střetávají různé typy organizací veřejné správy a přístupy k veřejným politikám, odlišné jazykové a kulturní souvislosti častokrát spojené s animozitami vyplývajícími z minulosti. Případ česko-polsko-slovenského příhraničí není případem regionu, v němž by kulturní bariéry a stereotypy tvořily nepřekonatelnou bariéru. Naopak – lze konstatovat, že náhledy expertů působících v oblasti přeshraniční spolupráce jsou si významně podobné. Proto by bylo zapotřebí najít takový modus operandi, který by efektivně sesouladil existující i potenciální municipální (tedy euroregionální) i regionální aktéry přeshraniční spolupráce na česko-polsko-slovenském příhraničí.

Použitá literatura

Anderson J., O'Dowd L., *Borders, Border Regions and Territoriality: Contradictory Meanings, Changing Significance*, „Regional Studies" 1999, Vol. 33.7, s. 593–604.

Böhm H., *Zhodnocení forem governance přeshraniční spolupráce v současné EU*, Dizertační práce, Ostravská univerzita v Ostravě 2013.

Böhm H., *A Comparison of Governance forms For Cross-border Co-operation Within the EU*, „Journal of Cross-border Studies" 2014, Belfast.

Deas I., Lord A., *From a New Regionalism to an Unusual Regionalism? The Emergence of Non-standard Regional spaces and Lesson for the Territorial Reorganisation of the State*, „Sborník Urban Studies", Londýn 2006, 43:10, s. 1847–1877.

Dokoupil J., *Evropské příhraniční prostory – euroregiony*, [in:] *Geografická analýza pohraničí ČR*, red. M. Jeřábek, Nakladatelství AV, Praha 1999.

Duchacek I., *Perforated sovereignties and international relations: trans-sovereign contacts of subnational governments*, Sborník z konference, Nakladatelství Greenwood Press, Boston 1988.

Hettne B., *The new regionalism: implications for global development and international security*, Nakladatelství UNU World Institute for Development Economics Research, Helsinky 1994.

Jeřábek M., Dokoupil J., Havlíček T. a kol., *České pohraničí. Bariéra nebo prostor zprostředkování?*, 1. vyd., Academia, Praha 2004.

Jessop B., *The Political Economy of Scale and the Construction of Crossborder Microregions*, [in:] *Approaches to the new regionalism*, Nakladatelství Palgrave, Basingstoke 2003.

Joenniemi P., *Neo-nationalism or regionality: the restructuring of political space around the Baltic rim*, Nakladatelství NORDREFO, Stockholm 1997.

Keating M., *The new regionalism in Western Europe: territorial restructuring and political change*, Vydavatelství Elgar, Cheltenham 1998.

Knippenberg H., *The Maas-Rhine Euroregion: A Laboratory for European Integration?*, „Časopis Geopolitics" 2004, 9:3, s. 608–626.

MMR ČR, *Operační program přeshraniční spolupráce Česká republika – Polská republika 2007–2013*, dostupné na: www.strukturalni-fondy.cz.

Ohmae K., *The end of the nation state: the rise of regional economies*, Vydavatelství Harper-Collins, Londýn 1995.

Perkmann M., *Cross-Border Regions in Europe: Significance and Drivers of Regional Cross-Border Co-Operation*, „Časopis European Urban and Regional Studies" 2003, 10:153, s. 155–171.

Raichová S., *Grenzüberschreitende und interregionale Zusammenarbeit in einem „Europa der Regionen": dargestellt anhand der Fallbeispiele Grossregion Saar-Lor-Lux, EUREGIO und „Vier Motoren für Europa": ein Beitrag zum europäischen Integrationsprozess*, Nakladatelství Nomos, Baden-Baden 1995.

Scott J.W., *Euroregions, Governance, and Transborder Cooperation Within the EU*, [in:] M. van der Velde, H. van Houtum, *Borders, Regions, and People*, European research in regional science 10, Nakladatelství Pion Limited, Londýn 2000.

Schmitt-Egner P., *Grenzuberschreitende Zusammenarbeit' in Europa als Gegenstand wissenschaftlicher Forschung und Strategie transnationaler Praxis. Anmerkungen zur Theorie, Empirie und Praxis des transnationalen Regionalismus*, [in:] *Grenzuberschreitende Zusammenarbeit in Europa: Theorie – Empirie – Praxis*, red. G. Brunn, Nakladatelství Nomos, Baden-Baden 1998.

Status ESÚS TRITIA 2011. Dostupné na www.kr-t.cz.

Valášková T., *Regionální přeshraniční spolupráce, její současný vývoj a perspektivy*, Dizertační práce, Masarykova univerzita v Brně 2012.

www.risy.cz

Hynek Böhm

Instytut EuroSchola

Zarządzanie polsko-czesko-słowacką współpracą transgraniczną na poziomie regionalnym

Streszczenie

Regiony Trójstyku są ekonomicznie podobne. Nie znajduje się tu żadne miejsce, które pełniłoby funcję naturalnej metropolii ekonomicznej dla całego regionu transgranicznego. Przede wszystkim dlatego na tym terenie nie został stworzony transgraniczny rynek pracy i nie nastąpiły bardziej znaczące naturalne przepływy siły roboczej przez granice. Z tego powodu między Polską, Słowacją i Republiką Czeską powstały pierwsze transgraniczne inicjatywy kooperacyjne na płaszczyźnie euroregionalnej, przy czym realizatorami współpracy transgranicznej były przede wszystkim gminy, mniejsze miasta i miasta średniej wielkości. Nowo powstałym inicjatywom euroregionalnym zaoferowano bezpośrednio po ich powstaniu możliwość pracy z funduszami europejskimi, przy czym od początku dzieliły się administracją z właściwymi ministerstwami. Przypadek polsko-czesko-słowackiego pogranicza nie jest przykładem regionu, w którym bariery kulturowe i stereotypy tworzyłyby barierę nie do pokonania. Właśnie na odwrót – można stwierdzić, że poglądy ekspertów działających w sferze współpracy transgranicznej są bardzo podobne. Trzeba więc znaleźć taki *modus operandi*, który efektywnie zharmonizowałby istniejących i potencjalnych municypalnych (a więc euroregionalnych) i regionalnych uczestników współpracy transgranicznej na polsko-czesko-słowackim pograniczu.

Spis fotografii

1. Podpisanie umowy umowy Euroregionu Śląsk Cieszyński
2. Podpisanie umowy umowy Euroregionu Śląsk Cieszyński
3. Podpisanie umowy z Eurodystryktem Regio Pamina
4. Wejście Polski i Czech do Strefy Schengen – podpisanie „drugiej" Deklaracji Cieszyńskiej
5. 20 lat współpracy regionalnej na Śląsku Cieszyńskim – wyróżnienie za zasługi dla partnerskiego współdziałania
6. Posiedzenie Zarządu Federacji Euroregionów RP w Jasienicy
7. Posiedzenie Komitetu Monitorującego Program Operacyjny Współpracy Transgranicznej Republika Czeska-Rzeczpospolita Polska 2007–2013, w którego pracach Euroregion Śląsk Cieszyński uczestniczy
8. Z wizytą w Ambasadzie RP w Pradze w ramach aktywizacji współpracy miast Jastrzębie-Zdrój, Karwina i Hawierzów
9. Wspieramy rozwój lokalny – modernizacja drogi dojazdowej do przejścia w Leszniej Górnej
10. Wspieramy rozwój lokalny – otwarcie budynku ośrodka „Drzewiarz" w Jasienicy
11. Wspieramy rozwój lokalny – inauguracja prac nad projektem „Powietrze bez granic"
12. Transfer wiedzy – terenowa prezentacja projektów współpracy na pograniczu francusko-belgijskim
13. Transfer wiedzy – wideowystąpienie Posła Jana Olbrychta podczas konferencji poświęconej tworzeniu EuroInstytutu PL-CZ-SK
14. Transfer wiedzy – prezentacja projektu Ogrodu Obu Brzegów przedstawicielom euroregionów z pogranicza polsko-czeskiego
15. Transfer wiedzy – wideokonfrencja z Eurodystryktem Regio Pamina poświęcona projektom współpracy w obszarze rozwoju przedsiębiorczości
16. Transfer wiedzy – robocza wizyta w Euro-Institucie w Kehl w ramach projektu EUREGIO PL-CZ
17. Transfer wiedzy – podsumowanie projektu PAT-TEIN w Parlamencie Europejskim
18. Transfer wiedzy – pilotażowe szkolenie specjalistyczne w ramach tworzenia Euro-Instytutu PL-CZ-SK
19. Transfer wiedzy – pilotażowe szkolenie według metodologii sieci TEIN
20. Transfer wiedzy – forum transgraniczne w ramach projektu EURO-IN

21. Transfer wiedzy – jedno z posiedzeń Rady Programowej EuroInstytutu PL-CZ-SK
22. Promocja regionu – Śląski System Informacji Turystycznej – wnętrze Cieszyńskiego Centrum Informacji
23. Promocja regionu – nasze stoisko promocyjne na targach turystycznych w 2014 roku
24. Promocja regionu – plenerowe stoisko promocyjne
25. Promocja regionu – markowy produkt kwalifikowanej turystyki rowerowej MTB Beskidy
26. Promocja regionu – infokiosk w Jastrzębiu-Zdroju
27. Promocja regionu – mapa turystyczna w Goleszowie
28. Promocja regionu – oznakowanie atrakcji w Górkach Wielkich
29. Promocja regionu – prezentacja założeń programu INOTUR dla branży turystycznej
30. Promocja regionu – prowadzona przez polską stronę Euroregionu Agencja Informacji Przygranicznej, stanowiąca część Cieszyńskiego Centrum Informacji
31. Fundusz Mikroprojektów – plenerowa gra w szachy w zrewitalizowanym parku w Strumieniu
32. Fundusz Mikroprojektów – ekspozycja górnicza w jastrzębskiej Galerii Historii Miasta
33. Fundusz Mikroprojektów – transgraniczny plac zabaw w jastrzębskim Parku Zdrojowym
34. Fundusz Mikroprojektów – mała inwestycja siłowni na wolnym powietrzu w Godowie
35. Fundusz Mikroprojektów – namiot zakupiony na potrzeby amfiteatru w Jasienicy
36. Fundusz Mikroprojektów – mała infrastruktura na Trójstyku granic polskiej, czeskiej i słowackiej
37. Fundusz Mikroprojektów – w Dolinie Świętego Wendelina w Rudzicy
38. Fundusz Mikroprojektów – Noc Andersena w cieszyńskiej bibliotece
39. Fundusz Mikroprojektów – prezentacje artysztyczne w Enklawie Budownictwa Drewnianego w Wiśle
40. Fundusz Mikroprojektów – warsztaty graffiti młodzieży z Jastrzębia-Zdroju i Karwiny
41. Fundusz Mikroprojektów – Młodzieżowe Gry bez Granic na Jaworowym
42. Fundusz Mikroprojektów – warsztaty branżowe miast Jastrzębie-Zdrój, Karwina i Hawierzów

Źródło: ARC SRiWR „Olza".